

”Mien halua sitä vanhaa aikaa takasi”

Muistitiedollinen tutkimus 1930-luvun syrjäseudulla syntyneiden elämästä

Oulun yliopisto
Historiatieteet
Historian pro gradu –tutkielma
23.10.2018
Ilkka Harri

Sisällys

JOHDANTO	3
Ruuhijärvi	3
Tutkimustilanne	4
Tutkimustehtävä	8
Rajauksia ja käsitteistöä	9
Lähteiden esittely	11
Tutkimusmenetelmät	14
Historiallinen tausta	18
1. OSAKSI TYÖTELIÄISYYDEN EETOSTA	21
1.1 Työteliäisyyden ja pärjäämisen omaksuminen	21
1.2 Koulun arvostus ja pärjäämisen vahvistuminen	27
1.3 Nuoruuden kautta työelämään ja aikuisuuden malliin	31
2. SUURET RAKENNEMUUTOKSEN TUULET	37
2.1 Muuttuvat suhdanteet	37
2.2 Oman selviämisen epäily ja turvattomuuden tunne	42
2.3 Yhteisöllisyyden muutos	48
3. PALVELUIDEN MYÖTÄ OSAKSI MODERNIA YHTEISKUNTAA	53
3.1 Hyvä ja vapauttava sähkö	53
3.2 Kulkemisen merkityksestä	56
3.3 Sitkas köyhyys ja ahdingosta vapautuminen	59
LOPETUS	64
Mitään en kaipaa	64
Osallistuminen selviytyjäkansan myyttiin ja myytin tulevaisuus	66
LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS	68
LIITTEET	76

Johdanto

Ruuhijärvi

Pro gradu -työssäni tutkin muistitiedon kautta Pellon Ruuhijärveltä kotoisin olevien ihmisten elämää. Keräsin aineiston haastatteluilla, jotka olivat temaattisia ja sisälsivät runsaasti omaelämäkerrallista aineistoa. Kyläyhteisö ja sen ihmiset ovat minulle pääpiirteittäin tuttuja, sillä lapsuuteni vuodet ajoittuvat kyläyhteisöön. Oikeastaan miellän kylän seudun edelleen ainoaksi kotipaikakseni. Ruuhijärvi on 2010-luvulla kyläyhteisönä sinnittelevä. Kylässä on muutama lapsiperhe, ja kylää voisi pitää pienenä valopilkuna syrjäisten kylien joukossa muuttotappion kurimuksessa kieriskelevissä kunnissa. Lapsiperheiden muuton myötä kylän väkiluku on hieman kasvanut. Kylän ihmisten välit vaikuttavat varsin hyviltä ja ihmiset ovat paljon tekemisissä keskenään. Omana asuinajanani kylässä oli enimmillään asukkaita noin kaksinkertainen määrä nykyiseen verrattuna. Suorittamani väestölaskennan jälkeen sain kylän asukasluvuksi 82. Koulu ja muut palvelut löytyvät Pellon kuntakeskuksesta 34 kilometrin päästä.

Ruuhijärven kylän historia ei ole kovinkaan pitkä, jos sitä verrataan naapurikylien syntyyn. Asutus kylässä vakiintui muutamalle tilalle 1800-luvun puolivälin jälkeen. Kylän asutus kasvoi aina 1960-luvun puoleenväliin saakka ja enimmillään kylässä oli tuolloin yli 200 asukasta. Myöhemmästä asutuksesta johtuen kylälle raivattiin tiepohja vasta talvisodan miehistökuljetuksia varten. Varsinaiseksi maantiekseksi tiepohja kunnostettiin sotien jälkeen vuosina 1946 ja 1947. Tie ei ehtinyt sotia varten, mutta talvella sitä voitiin käyttää hieman kulkureittinä. Tietttömyydestä seurasi monenlaista vaivaa nykyihmisen silmin katsottuna. Esimerkiksi hautajaisten saattoväki viipyi reissullaan yleensä kolme päivää, sillä vainajat kannettiin paarein kirkkomultiin silloiseen kuntakeskukseen Turtolaan kuudenkymmenen kilometrin päähän. Matkan varrella oli myös vesistöjen ylityksiä, jotka tehtiin venein.¹ Nykyiseen kuntakeskukseen Pelloon verrattuna Ruuhijärvi oli varhaisvaiheessa syrjäseutua ennen muuta tietttömyyden vuoksi. Nykyinen tilanne on siinä suhteessa parempi, että autoistumisen tuoma nopea liikkuminen tekee Ruuhijärvestä tavanomaisen harvaanasutun seudun kylän.

¹ Korteniemi, Korteniemi & Mämmilä 2009, 7.

Kylän suuren muutoksen voi katsoa alkaneen tien rakentamisen myötä. Tie mahdollisti uusia kauppoja sekä jonkin ajan kuluttua myös postin. Kauppoja oli pienessä kylässä 1940-luvun lopulla jopa kolme². Koulutusmahdollisuudet kohenivat tien ansiosta Pellon kylällä olevan oppikoulun paremman saavutettavuuden myötä. Ensimmäiset autot tulivat vähitellen tien jälkeen. Naapurikylät tulivat pyöräilymatkan päähän, mikä lisäsi etenkin nuorison liikkumismahdollisuuksia ja vapautta. Tie muutti kokonaisvaltaisesti kulkemista ja kylän rakennetta. Sähköistyminen kylässä tapahtui 1960-luvun alussa. Viimeinen talo kylästä saatiin sähkölinjan päähän 1985. Sähkön tulo oli kylälle suuri harppaus monessa suhteessa. Sähkö mahdollisti paremman valaistuksen, vedentulon sisälle ja ruoan säilyttämisen uudella tavalla. Elinkeinorakenne muuttui samalla nopeaan tahtiin. Sotien jälkeen kylässä siirryttiin lähes kokonaisvaltaisesti rahatalouteen, mutta omavaraisuudella on maaseudulla aina sijansa.

Tutkimustilanne

Pro gradu -työssäni tutkin muistitiedon kautta pohjoisella syrjäseudulla 1930-luvulla syntyneiden omaelämäkerrallisia kokemuksia yhteiskunnallisten muutosten keskellä; tutkimukseni etenee lapsuuden, aikuisuuden ja työelämän kautta. Tutkielman painopisteessä ovat omaksuttujen arvojen, toimintamallien ja kokemusten suhteuttaminen yhteiskunnalliseen kontekstiin. Näitä vaiheita haastateltavat muistelevat vuonna 2016, mikä mahdollistaa arvojen ja toimintamallien pysyvyyden tarkastelemisen elämässä yksilötasolla. Aikaisemmissa tutkimuksissa 1930-luvulla syntyneiden elämää on tutkittu paljon yksittäisten elämänvaiheiden kautta, kuten sotalapsuuden ja 1950-luvun nuoruuden kautta. Kokonaisen elämänkulun kattavaa kokemushistoriallista tutkimusta 1930-luvulla syntyneistä ei ole tehty. Tutkimukseni on siinä suhteessa ainutlaatuinen pääntähtäisyys syrjäseudun, modernisaation ja kokemushistorian tutkimuskentällä.

Historiallisen sosiologian puolelta löytyy suuri määrä tutkimuksia, jotka hahmottelevat yhteiskunnan rakenteellisia muutoksia jatkosodan jälkeen. Hiljattain sosiologian tutkimuksissa on nostettu esiin myös yksilöllisten kokemusten merkitys makrotason muutosten rinnalla. Mikrotason tutkielmia on toistaiseksi tullut sosiologian puolelta hyvin

² Ruuhikairan kyläkirja 2009, 81.

vähän ja tämän tutkimuksen näkökulmaa lähellä olevia tutkimuksia en löytänyt. Historian puolelta tutkimusta löytyy runsaasti suurista metahistorioista aina mikrohistoriallisiin katsantoihin. Täsmällisesti samalla tavalla tehtyjä tutkimuksia en löytänyt, mutta samankaltaisia lähestymistapoja eri aiheisiin historian puolelta löytyy paremmin. Enimmäkseen aiheesta tehdyt tutkimukselliset kirjat ovat artikkelikokoelmia ja useat kirjoitelmat ovat syntyneet esimerkiksi väitöskirjojen oheistuotteina. Esittelen alla tutkimukseni kannalta keskeisimpiä kirjoja.

Sotien jälkeisestä Suomesta ja sen vaiheista on tutkimusta verrattain paljon. Rakennemuutos ja yhteiskunnan läpileikkaava modernisoituminen on ollut ahkeran tutkinnan alalla etenkin historiallisen sosiologian piirissä. Tähän historiallisen sosiologian piiriin kuuluu Kari Kekkonen, joka on väitöskirjassaan ”*Hyvää vauhtia metsätöille*”. *Puunkorjuu ja Suomi muutoksessa* (2011) tutkinut suomalaisen modernin yhteiskunnan kehitystä metsäteollisuuden näkökulmasta. Kekkonen näkee modernin yhteiskunnan kehityksen Suomessa olleen 1980-luvulle saakka kiinteästi sidoksissa metsäsektoriin. Kansantalous ja yhteiskunnan rakenne sekä niihin kytkeytyneet poliittiset ratkaisut ovat sanelleet tutkimukseni henkilöiden elämän valintoja varsin laajasti.³ Kekkosella on kirjassaan yksi luku, joka kartoittaa hänen tutkimuksensa ajanjakson tilannetta yksilöistä käsin.

Pertti Alasuutarin kirja *Toinen tasavalta; Suomi 1946–1994* (1996) esittelee Suomessa tapahtuneita kulttuuris-yhteiskunnallisia muutoksia 1946–1994 väliseltä ajalta. Muutoksen ja kehityslinjojen erittelyn lisäksi Alasuutari avaa jälleenrakennuksen ja hyvinvointivaltion rakennuskauden välistä yhteyttä. Alasuutarin tarkoituksena on paikantaa toinen tasavalta kansakunnan historiaan. ”Toinen tasavalta” tarkoittaa käsitteenä Alasuutarin tarkasteleman ajanjakson aikaista Suomea.⁴ Toinen historiallisen sosiologian perusteos on Tapani Valkosen, Risto Alapuron, Matti Alestalon, Riita Jallinojan & Tom Sandlundin yhteisteos *Suomalaiset, Yhteiskunnan rakenne teollistumisen aikana* (1985). Kirja on vanhanpuoleinen, mutta sen sisältämä toisen maailmansodan jälkeinen analyysi on kattavaa. Nostan kirjan tässä yhteydessä esiin, sillä se on jossain määrin historiallisen sosiologian klassikko, josta myöhemmät tutkimukset ovat ammentaneet. Teos avaa Suomen alueellisten erojen taustoja sekä niiden vaikutuksia ihmisten elämässä

³ Kekkonen 2011, 3.

⁴ Alasuutari 1996.

kattavasti huomioiden sukupuolen, maantieteellisen alueen sekä erilaiset väestöryhmät. Lisäksi kirjasta saa kuvan suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta suhteessa muuhun Eurooppaan.

Tutkimukseni tarkasteleman ajankohdan ihmisten työelämää, elämän odotuksia ja lähtökohtia on avattu monipuolisesti Kirsi-Maria Hytösen ja Keijo Rantasen toimittamassa teoksessa *Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulta* (2013). Tuota vuosikymmentä on nostalgisoitu jälkikäteen paljon, sillä sisältyyhän tuohon vuosikymmeneen suuria kansallista itsetuntoa kohottavia tapahtumia, kuten esimerkiksi Helsingin olympialaiset vuodelta 1952. Lisäksi samana vuonna suoritettiin loppuun sotakorvaukset. *Onnen aika?* avaa 1950-lukua kuitenkin laajemmin ja nostaa esiin ilojen lisäksi myös yksilöllisiä pettymyksiä.⁵ Artikkelikokoelma on erinomainen katsaus siihen lähtötilanteeseen, joka on vallinnut haastateltavieni nuoren aikuisuuden aikana.

Lapsuus ja nuoruus ovat olleet ahkeran historiantutkimuksen kohteina erilaisista lähestymiskulmista useamman vuoden ajan. Suomalaisen koulun merkitys on toisen maailmansodan aikaisen koululaisen elämässä suuri. Saara Tuomaalan väitöskirja *Työtätekevästä käsistä puhtaiksi ja kirjoittaviksi. Suomalaisen oppivelvollisuuskoulun ja maalaislasten kohtaaminen 1921-1939* (2004) osoittaa oppivelvollisuuden tuoman muutoksen maalaislasten elämässä. Maalaisväestön arki muuttui koulun myötä ajankäytön, roolimallien ja yleisen sivistyksen suhteen. Koulun tulo kyliin symboloi uudenlaisen ajan alkua monessa suhteessa. Ihanteita istutettiin koulun avulla, sukupuolirooleja vahvistettiin ja muutettiin sekä istutettiin ihannekansalaisen malleja.⁶ Listaa voisi jatkaa pitemmälle. Sotavuodet varmasti ovat tuota kehitystä muovanneet. Aineistossani näkyy tuona ajanjaksona istutettujen arvojen konkretisoituminen kiehtovalla tavalla. Lisäksi tutkimukseni historiallinen miljöö on hyvin pitkälti rinnastettavissa Tuomaalan esittämään miljööseen. Aineistoni muistelun tulkinnalliset lähtökohdat kumpuavat Tuomaalan lisäksi Pirjo Korkiakankaan teoksesta *Muistoista rakentuva lapsuus* (1996). Korkiakangas käsittelee agraarisen elintavan ja elinympäristön ilmenemisiä ajattelu- ja toimintatavoissa 1900-luvun aikana.

⁵ Hytönen & Rantanen (toim.) 2013.

⁶ Tuomaala 2004, 348—357.

Monitieteellisistä muistitietoa hyödyntävistä artikkelikokoelmista tutkimukseni tematiikkaa lähellä ovat Kaisa Vehkalahden ja Leena Suurpään toimittama *Nuoruuden Sukupolvet* (2014) sekä Sinikka Aapolan ja Mervi Kaarnisen toimittama *Nuoruuden vuosisata* (2003). *Nuoruuden sukupolvet* –kokoelmassa koettua nuoruutta lähestytään kirjoitettujen nuoruusmuisteluiden kautta. Kirjoittajien ikähaarukka ulottuu kirjassa aina vuonna 1917 syntyneistä vuonna 1998 syntyneisiin. Toinen kirjan toimittajista, Kaisa Vehkalahti, käsittelee artikkelissaan 1920–1930-luvuilla syntyneiden muisteltua nuoruutta omaelämäkerrallisten tekstien kautta. Vehkalahden artikkelissa aineisto on laaja. Laajan aineiston ansiosta artikkeli valottaa, kuinka moninainen nuoruus oli 1920–1930-luvuilla syntyneiden kohdalla. *Nuoruuden vuosisadassa* nuoruuteen pureudutaan puolestaan elämänvaiheen ja ikäkauden näkökulmista. Kirja avaa lukijalle nuoruuden muotoutumisen vaiheita 1900-luvulla.

Suomalaiset kylät ovat kiinnostaneet tutkijoita pitkään. Pohjoiskarjalaisten kylien Siva-kan ja Rasimäen kohdalla puhutaan lehdistössä julkkiskylistä, ja ne ovat olleet yliopistollisen tutkimuksen kohteena jo yli 40 vuotta aina vuodesta 1973. Tutkimani Ruuhijärven tapaan nämä kylät ovat käyneet läpi samanlaisia vaiheita rakennemuutoksen ja suuren muuton tavoin. Syrjäisten maaseutujen kokemista takaiskuista huolimatta näissä kylissä asutaan yhä edelleen ja uudelleen.⁷ Syrjäseutujen poukkoilevana yleisesityksenä mainittakoon vielä *Reunamerkitöjä Hylkysyrjästä* (2017). Kirja esittelee suomalaisten syrjäisten maaseutujen olosuhteita historiallisesti sekä 2010-luvun tarjoamia elämisen puitteita. Hylkysyrjä on kuvitteellinen paikka, joka on kaukana kaikkialla – niin maantieteellisesti kuin henkisesti.

Lähimpänä omaa tutkielmaani lähestymistavan puolesta on artikkelikokoelma *Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860-1960* (2006), jonka ovat toimittaneet Hilikka Helsti, Laura Stark ja Saara Tuomaala. Kirjassa tarkastellaan suomalaisen modernisaation kokemusta aikalaislähteiden kautta. Lähteinä on käytetty haastatteluita, kirjeitä, kyselyitä ja elämäkertoja. Tutkimukseeni nähden artikkelikokoelman aikarajaus on hieman aikainen, mutta artikkelikokoelman anti tutkielmalleni on ollut runsasta ideoiden saamisen puolesta. Viittausten määrä tähän kirjaan on olematon, mutta kirjan kautta sain työni kirjoittamisen käyntiin ja ehkä sen vuoksi sen arvo tuntuu henkilökohtaisesti suurelta.

⁷ Rannikko & Sireni 2016, 7–14.

Tutkimustehtävä

Käsillä olevassa pro gradu -tutkielmassa tutkin kolmen henkilön kokemusmaailmaa voimakkaan muutoksen aikaisessa yhteiskunnassa sota-ajoilta aina 2000-luvulle asti. Haastateltavien pula-aikaan sijoittuva lapsuus vaihtuu jälleenrakennusajan nuoruuteen, josta matka jatkuu yhteiskunnallisen vaurastumisen aikaiseen pitkään aikuisuuteen. Yhteiskunnallisen vaurastumisen yhteydessä suomalaista elämää ohjaa suuri rakenteellinen ja institutionaalinen muutos. Lyhyesti sanottuna tutkimukseni kohteena ovat Ruuhijärvessä syntyneiden haastateltavien elämänvaiheet 1940-luvulta haastatteluvuoteen 2016.

- Millaisena 1930-luvulla syntyneiden haastateltavieni elämä näyttäytyy lapsuudessa ja varhaisessa aikuisuudessa omaksuttujen identiteettien kautta?
- Miten identiteetti ja yhteisöllisyys rakentuvat haastattelijoiden kertomuksissa?
- Miten työteliäisyyden eetos ja suomalaisiin liitetty selviytymisen myytti näkyvät haastateltavien elämänvaiheissa?
- Miten haastateltavien elämä muotoutuu rakennemuutoksen ajan Suomessa?
- Millaiseksi suhde koulutukseen muotoutuu haastateltavien kohdalla?

Tutkielmani rakenne etenee temaattisesti. Teemojen kautta pääluvut etenevät samalla viitteellisen kronologisesti. Ensimmäisessä luvussa hahmottelen haastateltavieni perusarvot ja niiden omaksumisen puitteet. Tämä tapahtuu tarkastelemalla heidän lapsuutensa työoloja, sosiaalista ympäristöä, koulunkäymisen vaiheita sekä nuoruuden työntekoa. Tutkijalle muistelun tavat ja kerrotut tarinat ovat reittejä haastateltavien identiteettien ja arvojen äärelle. Toisessa luvussa esiin nousee haastateltavien identiteetin kyseenalaistuminen heidän oman kokemuksensa kautta. Miten heidän nuoren aikuisen elämä muotoutuu yhteiskunnallisten olojen muuttuessa ympärillä, ja mitä tuntemuksia se heissä herättää? Kolmannessa luvussa tutkin, miten lapsuudessa omaksutut toimintatavat näyttäytyvät arkea helpottavien palveluiden kohdalla. Näitä toimintatapoja tutkin sähköistymisen ja muuttuneen kulkemisen kautta. Viimeisenä alalukuna on haastateltavien varallisuuden kokemisen hahmottuminen omaksutun identiteetin kautta. Varallisuuden hahmottaminen tapahtuu haastateltavilla vanhuudesta päin.

Esiteltyjä teemoja tarkastellessa haastateltavien tarinat valottavat monenlaisia muitakin ilmiöitä, joita poimin analyysini edetessä. Haastateltavia tutkimuksessa oli kolme, ja

heille tehtiin yhteensä yhdeksän haastattelua. Näistä omaelämäkerrallisista haastatteluis- ta tarkastelen, millaisia tarinoita kerrotaan ja miten tarinat ilmentävät haastateltavien omaa identiteettiä sekä niitä taustoja, joista identiteettiä on omaksuttu? Näihin kysy- myksiin vastausten löytyessä hahmottuu vastaajien oma paikka suuren yhteiskunnalli- sen muutoksen keskellä. Tarkoitukseni on tarkastella haastateltavieni kokemuksia suhteessa suureen rakennemuutokseen. Muutosten näkyminen haastateltavieni vaiheissa näkyy niinä ratkaisuin ja kokemuksina, joita he ovat tarkasteluajanjaksolla tehneet ja käyneet läpi. Samalla haastateltavien kertomukset ottavat osaa selviytyjäkansan myyttiin. Selviytyjäkansan myytti ja pärjäämisen eetos kytkeytyvät tutkielmassa kiinteästi toisiin- sa.

Valtion lainsäädäntö ja poliittiset linjaukset ohjasivat haastateltavieni elämänpolkuja. Tämä näkyy esimerkiksi kotielämän ja kulutushyödykkeiden ratkaisevana muuttumise- na. Tie toi liikkuvuutta, sähkö helpotti elämää monella tavalla ja palkkatyöstä tuli itse- tarkoitus. Suomen kokema suuri rakennemuutos 1960–1980 -luvuilla muovasi kylän yhteisöä ja yhteisöllisyyttä. Muutosten kokemusten tarkastelu avartaa ymmärrystä eri- kerroksisista historioista Suomen syrjäisillä seuduilla. Tässä suhteessa miellän tutkiel- mani aiheesta tehtäväksi perustutkimukseksi.

Rajauksia ja käsitteistöä

Kaikki haastateltavat ovat syntyneet vuoteen 1935 mennessä, mikä asettaa käsiteltävissä olevan ajanjakson käytännössä alkavaksi noin vuodesta 1940. Tutkielmani aikajänne ulottuu näin ollen 1930- ja 1940-lukujen taitteesta haastatteluvuoteen 2016. Suurin osa aineistosta käsittelee vuosien 1940—1970 välistä aikaa, mutta muistelu ja tapahtumien hahmottaminen tapahtuu alkuvuodesta 2016. Aineisto sisältää matkustelun muistelua ja varallisuuden kertymistä koko aikuisuuden ajalta. Toisinaan haastateltavat suuntaavat ajatuksiaan myös tulevaisuuteen.

Selviytyjäkansan myytin käsitteellä tarkoitan suomalaisia myyttejä tutkineen Sirkka Ahosen myytin muotoilua, jossa suomalainen kansa selittää kohtaamansa vaikeudet neuvokkuudellaan sekä sinnikkyydellään. Myytin määritelmä ei sinänsä ole ylihistorial- linen, mutta Ahosen mukaan myytillä on ollut tilausta erilaisina variantteina suomalai-

suuden historian eri vaiheissa. Ahosen mukaan selviytyjäkansan myytti onkin julkisen historiakulttuurin hartaimmin vaalimia kertomuksia.⁸ Tarkastelun toisena samankaltaisena näkökulmana selviytyjäkansan myytin rinnalla on pärjäämisen eetos. Miten pärjäämisen eetoksen omaksuminen, ylläpitäminen ja siirtäminen seuraavalle sukupuolvelle tapahtuivat? Pärjäämisen eetoksen pohjustan suomalaista työtä tutkineen Tommi Hoikkalan muotoilulle. Hoikkala esittelee pärjäämisen eetoksen käyttämänsä kirjallisuuden pohjalta kulttuurin muodoksi, jonka juuret ovat agraari-yhteiskunnassa. Pärjäämisen eetos ylittää ammattien, sukupuolten ja sukupolvien rajoja. Sen keskeisenä arvoina ovat selviytyminen, vertaisuus ja itsellisyys. Kyse on yksilön vapauden ja riippumattomuuden välisestä suhteesta.⁹ Pärjäämisen eetoksen kytken tässä tutkimuksessa samaan yhteyteen työteliäisyyden eetoksen ja selviytyjämyytin kanssa¹⁰. Tutkielmassani etsin näitä suuria teemoja haastateltavieni elämänvaiheista. Näitä historian oppikirjoista paikannettavia teemoja suomalaisen kansan identiteetistä levitettiin kouluissa ja yleisessä keskustelussa. Lähtöajatukseni on, että näitä eetoksia ja myyttejä toteutettiin myös yksilötasolla. Avainhetkinä myyttien sekä eetosten toisintamistilanteissa ovat: astuminen omaan elämään ja vastuun ottaminen omasta kodista ja perheestä.

Tarinat vahvistavat omalta osaltaan kylän yhteisöllisyyttä ja toimivat esimerkkeinä jälkipolville. Yhteisöllisyydellä on useita eri ilmenemismuotoja. Yleisesti ottaen maaseudun kylät ovat paikkoihin sidottuja sosiaalisia yhteisöjä, joita historian vaiheet ovat kulloinkin muokanneet¹¹. Miten eri ryhmien väliset kanssakäymiset toisaalta jakoivat, ja miten erilaiset kokemukset yhdistivät kyläläisiä?

Käytännössä rakennemuutoksen ajankohta viittaa tutkimuksessani vuosiin aikavälillä 1950—1970. Rakennemuutos puolestaan pitää sisällään elinkeino- ja ammattirakenteen muuttumisen¹². Suomalaisen rakennemallin tarkoituksena on jäsentää yhteiskuntaa talouden, yhteiskuntaluokkien, puolueiden ja etujärjestöjen kautta. Kysymyksessä ovat tällöin makrotason ilmiöt muutoksen tarkkailun kohteina¹³. Rakennemuutoksesta tuli arkipuhetta 1960-luvulla ja se kattoi sisälleen kaiken maaseutujen tyhjentyemisestä peltojen pakointiin ja voivoureen. Kansanomaisen rakennemuutosta käsittelevän puheen

⁸ Ahonen 2017, 75 sekä 198—199.

⁹ Hoikkala 1999, 421.

¹⁰ Vrt. Tuomaala 2004, 156—159; Ahola 2017, 75—96.

¹¹ Valkama 2013, 15.

¹² Esim. Leiviskä 2011, 165.

¹³ Vertaa Kekkonen 2011, 20.

rinnalla oli viranomaisten rakennemuutos, joka oli yhteiskunnan modernisoitumisesta johtuvaa rakennemuutosta. Viranomaispuheen keskiössä oli väestö- ja elinkeinorakenne. Viranomaisten rinnalla myös tutkijat loivat rakennemuutospuhetta.¹⁴ Historiantutkijana makrotason sijaan olen kiinnostuneempi siitä, miten tarkastelemani ajanjakson toimijat kiinnittyvät tähän makrotasoon¹⁵. Valtion politiikka, lainsäädäntö ja talous vaihtelevat ajan kuluessa luoden kehykset sen asujille. Tutkijoiden ja viranomaisten suhtautuminen rakennemuutokseen oli ennen muuta positiivista, kun kansanomaisessa suhtautumisessa heijastui elintason noususta huolimatta myös kielteisiä kokemuksia.¹⁶

Yhtenä mielenkiintoisimmista ja samalla ilmeisimpänä asiana tutkimuksessa käy ilmi työn merkitys haastateltaville. Työ määritellään *Kielitoimiston sanakirjassa* hyvin monella tapaa. Ensimmäisen määritelmän mukaan työssä on kyse jonkin tehtävän suorittamiseen tähtäävästä toiminnasta, työnteosta tai työskentelystä. Toinen määrittely avartaa sanaa jo hieman enemmän: ”kova, ankara ponnistus, urakka, uurastus”. Kolmannessa kohtaa kyseessä voisi olla ”suoritus, tehtävä, toimi” ja neljännen määritelmän kohdalla päästään jo palkkatyöhön.¹⁷ Työn merkitystä suomalaisuudessa tarkastellut Raimo Parikka on esittänyt, että sanakirjan määritelmä itsessään sisältää jo eräänlaisen historiallisen kehityskulun työn osalta¹⁸.

Lähteiden esittely

Aineistoni koostuu haastatteluista, jotka olen toteuttanut itse. Haastateltavien kartoituksessa käytin apuna lähisukulaisia, jotka ehdottivat lopulta tutkimukseen päätyneitä henkilöitä. Haastateltaviksi valikoitui aluksi yksi pariskunta sekä kaksi miestä. Kahden miespuolisen haastateltavan luokse menin kyläilemään ja tiedustelin kyläilyn yhteydessä heidän halukkuuttaan osallistua opinnäytetyöni aineistoksi. Pariskunnan yhteystiedot sain heidän aikuiselta lapseltaan, hän myös kertoi vanhemmilleen ennakkoon tulevasta vierailustani. Yksi haastateltavista rajautui lopulta pois, sillä sain tehtyä hänelle vain yhden haastattelun aikataulullisten hankaluuksien vuoksi. Jätin lopulta litteroimatta tä-

¹⁴ Alasuutari 1996, 15 ja 62—70.

¹⁵ Vrt. Alasuutari 1996, 15.

¹⁶ Haapala 2006, 91—93.

¹⁷ ”Työ”, *Kielitoimiston sanakirjan* www-sivut; Parikka 1999, 7.

¹⁸ Parikka 1999, 7.

män haastattelun. Ensimmäisellä käynnillä en suorittanut haastatteluja, vaan kävin esittämässä asiani. Heti aloituskäynnillä tilanne eteni kuitenkin nopeasti vanhojen aikojen muisteluun, mikä auttoi minua valmistautumaan ensimmäiseen haastatteluun. Aloituskäynnin pohjalta laadin pienen temaattisen suunnitelman ensimmäisen haastattelukerran rungoksi¹⁹. Haastattelut tapahtuivat jokaisella kerralla kahvikupposten eli ”sörrin” äärelä.

Ensimmäisen haastattelukierroksen temaattinen runko piti sisällään lapsuuden, koulukäynnin, vapaa-ajan, lasten koulutuksen sekä omilleen muuttamisen. Jokaisen teeman alle mietin etukäteen kysymyksiä varsin yksityiskohtaiseksi, sillä halusin varautua haastateltavien ja/tai haastattelijan lamaantumiseen keskustelutilaisuuden alkaessa. Pariskunnan kohdalla tarinaa tuli alusta asti jouhevammin. Heille haastattelutilanne vaikutti enemmän jaettujen muistojen kertaamiselta. Sain sellaisen vaikutelman, että he eivät puhuneet vanhoista ajoista ensimmäistä kertaa yhdessä. Ensimmäisestä haastattelukierrosta alkaen pariskunnan kohdalla hahmottui käytäntö, että toinen puolisoista puhui enemmän ensimmäisellä puoliajalla toisen saadessa enemmän tilaa toisella puoliajalla. Pariskunnasta molemmat olivat koko ajan paikalla ikään kuin täydentääkseen toisen muisteluiden mahdollisia aukkoja. Kolmannella haastattelukierroksella haastattelin pariskunnan erikseen. Jokaisen haastattelukierroksen jälkeen tein muistiinpanot tallennetta kuunnellen ja näiden muistiinpanojen kautta laadin aina seuraavan haastattelun suuntaaviivat. Haastattelut olivat luonteeltaan teemahaastatteluja, joissa haastateltavien omat tarinat pääsevät paremmin esiin²⁰. Ensimmäisissä haastatteluissa teemahaastattelun runko muodostui muistilistaksi ja keskustelua ohjaavaksi rakenteeksi²¹. Perusteemat haastatteluissa pysyivät varsin muuttumattomina, mutta haastateltavain toimesta uusiakin aiheita nousi esiin.

Haastattelutilanteet kestivät kolmesta tunnista neljään tuntiin. Jokaisella kerralla poristiin aluksi niitä näitä ja pienen siirtymän jälkeen toteutettiin itse haastattelut. Pariskunnan kohdalla haastattelutilanteet muodostuivat kaksiosaisiksi siten, että ensimmäisen noin tunnin mittaisen haastatteluhetken jälkeen pidimme tauon. Tauoilla keskustelut pyörivät usein haastatteluiden aiheiden ympärillä. Minulle esiteltiin usein taloa, katsel-

¹⁹ Liite 1, Haastattelukysymykset.

²⁰ Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.

²¹ Liite 1, Haastattelukysymykset.

tiin vanhoja valokuvia sekä kerrottiin lasten ja lastenlasten elämästä. Ensimmäisillä haastattelukerroilla tunnelma oli jännittyt, mutta ilmapiiri vapautui haastatteluiden toistuessa kevään 2016 aikana. Ilmapiirin vapautumisesta huolimatta jokainen haastattelutilanne päättyi aavistuksenomaiseen helpotuksen tunteeseen tallentimen pysäyttämisen jälkeen.

Käytettävien haastatteluiden kestot ovat noin tunnista puoleentoista tuntiin. Aineistoni kokonaislaajuudeksi tuli litteroituna 104 sivua. Äänitallenteina aineiston laajuus on yli yhdeksän tuntia. Litterointi on pääosin sanatarkka, joskin ylimääräiset maiskuttelut ja muut mielestäni sisältöön vaikuttamattomat äännähdykset olen jättänyt litteroinnista pois. Litterointi on siis temaattista tai etnografista litterointia tarkempaa.

Tutkimuksen eettisten kysymysten äärellä pidin huolen tutkimuksen avoimuudesta haastateltaviini päin. Haastateltavien kanssa tein kirjallisen haastattelusopimuksen, joka löytyy tutkielman liitteistä²². Tutkimukseen liittyvät litteraatiot löytyvät omasta kokelmastani. Haastateltavien toivomuksen mukaisesti käsittelen aineistoa luottamuksellisesti ja raportoinnin osalta kiinnitän huomiota heidän tunnistamattomuuteen, kuitenkin niin, että haastateltavien sukupuolet tulevat esiin. Haastateltavieni tunnistamisen hämäryttämiseksi luovuin eksaktien syntymävuosien käytöstä. Viitatessani haastateltaviin käytän pseudonyymejä eli salanimiä. Pseudonimet tutkimuksessani ovat Annikki, Johannes ja Olavi. Nimet olen ottanut aikakauden suosituimpien nimien mukaan Väestörekisterikeskuksen *Nimipalvelusta* ajalta 1930-1939²³. Haastattelusopimuksen mukaan tallensin koko aineiston mahdollista myöhempää käyttöäni varten.

Haastattelujen lisäksi taustoittavana aineistona tutkielmassa on mukana *Ruuhikairan kyläkirja, Ruuhijärvi • Vuoskujärvi* (2009), josta on löydettävissä ajankuvausta pienten henkilökuvien ja katsausten muodossa. Kirja edustaa Pellon kunnan alueella tehtyjä kyläkirjoja. Kyläkirja ei täytä tieteellistä normistoa. Toimitustyötä läheltä seuranneena tiedän sen olleen huolellista. Tästä johtuen uskallan käyttää kyläkirjaa etenkin taustoittavassa tarkoituksessa. Huolellisesta toimitustyöstä huolimatta on muistettava, että kyläkirja on jo kertaalleen suodatettu kirjan toimittajien kautta. Aivan ensikäden

²² Liite 2, Haastattelusopimus.

²³ "Suosituimmat etunimet vuosikymmenittäin", 1930-1939. Väestörekisterikeskuksen www-sivut.

lähteestä ei tällöin voida siis puhua. Tämä tosin koskee hienokseltaan kaikkea kirjallisuutta.

Kirjasta löytyy historiallista kuvausta, henkilökuvia, muisteluita ja haastatteluja. Ruuhijärven kyläkirjassa on korostettuna kylän omat tarinat, joissa kerrotaan ihmisten hauskoista sattumuksista ja muista vaiheista. Ajattelen, että nämä tarinat ovat kylän oman kulttuuriperinteen suullista jatkamista. Tuo leimallinen kulttuuriperintö välittyy nimenomaan niissä sattumuksissa, joita tarinat välittävät. Kyläkirjan ensiarvoisena funktiona on antaa syventävää taustatietoa kylän vaiheista, joista ei ole tutkimuskirjallisuudessa mainintoja. Tutkimuskirjallisuudesta löytyy lähinnä mainintoja kylän koulun vaiheista. Kyläkirja taustoittaa haastatteluiden muistitietoa ja antaa hienokseltaan dialogin tuntua kahden aineiston välille.

Tutkimusmenetelmät

Tutkielmani on muistitietotutkimusta. Muistitiedolla on monenlaisia ulottuvuuksia. Tässä yhteydessä muistitiedon tehtävänä on tulkita sitä, miten yksilöt ovat kokeneet rakennemuutoksen tuomat puitteet omassa elämässään. Juuri tähän tarkoitukseen muistitieto on erittäin sopivaa lähdemateriaalia. Tarkoituksena ei ole saavuttaa ainoaa oikeaa kuvaa menneisyydestä, vaan löytää kokemus eletystä menneisyydestä. Tuo kokemus on haastattelutilanteissa puettu sanoiksi ja kuvaa senhetkistä tulkintaa elämästä.²⁴ Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että kyse on muistelusta eikä muistamisesta. Muistelu on tulkintaa, jossa muistelijä muistelee erilaisia tapahtumia, jotka voivat olla hänelle kerrottuja, hän on lukenut ne jostakin tai tapahtumat ovat hänen itsensä kokeneita. Näitä muistelun ulottuvuuksia yhdistää niiden valikoituneisuus. Muistelijä kerronnallistaa tapahtumansa itselleen ymmärrettävään muotoon ja samalla hän luo itseymmärrystä vaiheistaan.²⁵

Muistitietotutkimuksen metodologisessa oppaassa Fingerroosin ja Haanpään mukaan muistitietotutkimus jaetaan habermasilaisittain kolmeen osaan. Nämä osat ovat selittävä, ymmärtävä ja kriittinen. Tässä tutkielmassa käytetyt tekniikat sijoittuvat pienin so-

²⁴ Fingerroos & Haanpää 2006, 27 ja 33.

²⁵ Hyvärinen 2014, 32—33; Miettunen 2014, 169.

velluksin tähän habermasilaiseen kolmikenttään. Ymmärtävä muistitietotutkimus pyrkii ensisijaisesti muistitiedon tulkintaan. Tällöin muistitieto näyttäytyy tutkimuksen lähteenä. Selittävä muistitietotutkimus käyttää muistitietoa täydentävässä ja elävöittävässä tarkoituksessa. Kriittinen muistitietotutkimus kontekstualisoi muistitiedon ja sen tutkimuksen vahvasti. Tutkimuksen positio ja poliittisuus pyritään nostamaan näissä selkeästi esiin.²⁶ On selvää, että tarkkaa rajaa näiden erilaisten muistitietotutkimusten välille ei voi aina piirtää, eikä se myöskään ole tässä tutkielmassa tarkoituskaan. Tutkimuksen edetessä kävi esimerkiksi ilmi, että toisinaan on mahdotonta vetää rajaa siihen, tutkiiko muistitietoa muistelun prosessina vai onko muistitieto enemmän menneisyydestä pulpuuva lähde. Ne tuntuvat ajoittain kietoutuvan kiinteästi toisiinsa muistelun aikana.

Muistitiedon rakennetta voidaan tarkastella sotalapsuutta tutkineen Ulla Savolaisen muotoilemien kerrontastrategioiden kautta. Tällöin tutkimuksen kohteena ovat muistelun tavat. Savolainen nimeää kolme kerrontastrategiaa: 1. totuus- ja historiaorientoitunut kerrontastrategia, 2. refleksiivinen kerrontastrategia ja 3. kaunokirjallinen kerrontastrategia. Totuus- ja historiaorientoituneessa kerrontastrategiassa menneisyyttä tarkastellaan etäisenä objektina ja kerronnan fokus on historiallisissa tapahtumissa. Refleksiivisessä kerrontastrategiassa kerrottua menneisyyttä suhteutetaan nykyisyyteen eli kerrontahetkeen. Strategiassa korostuu kokemusten tärkeys nykyisyyden kannalta. Kaunokirjallinen kerrontastrategia sisältää kaunokirjallisuuteen ja fiktionaalisuuteen viittavia kielellisiä ja kerronnallisia tapoja. Kerrontastrategiat ilmentävät erilaisia retorisia ja kommunikatiivisia tapoja. Savolaisen tapaan käytän kerrontastrategioita metodisina työkaluina, joiden avulla voi analysoida, kuvailla ja ymmärtää muisteluun sisältyviä intentioita.²⁷ Savolainen määrittelee kerrontastrategiat kirjoitetun muistelu(puheen) kautta, mutta kaikki kolme kerrontastrategiaa ovat paikannettavissa tekemissäni haastatteluissa.

Haastatteluiden analysoinnissa kerrontastrategiat toimivat minulla muistelun prosesseja avaavina työkaluina. Kerrontastrategioiden kautta muistelun prosessit tuntuvat piirtyvän selkeämmin esiin. Muisteluprosessien rakenne ohjaa paikantamaan kokemuksellisesti tärkeitä muistoja. Tämän jälkeen muistot asettuvat koettuun aikaan ja paikkaan tutkimuksessani tutkimuskirjallisuuden avulla. Muistelupuhetta tutkineelta Taina Ukkoselta

²⁶ Fingerroos & Haanpää 2006, 36–40.

²⁷ Savolainen 2015, 105–125.

saatu ajatus kertojien elämänvaiheiden suhteuttamisesta julkiseen historiaan on tämän tutkimuksen keskeinen tutkimuksellinen lähestymistapa²⁸. Savolaisen metodiikan taustalta löytyy paljon Ukkosen hahmottelemia suuntaviivoja. Savolainen puolestaan valikoitui tutkimuksessani eräänlaiseksi oppiäidiksi kerronstrategioiden selkeän esittelynsä vuoksi.

Haastattelut kuuluvat muistitiedon piiriin ja ne on tuotettu puhumalla. Englannin kielen termi kaikelle muistitiedolle on *oral history*. Suomalaisessa traditiossa vastaava käsite on muistitieto, joka itsessään sisältää kaiken jo sanassaan. Käytän haastatteluja litteroituina sekä tallenteina. Äänitallenteista käsitellyt teemat nousevat esiin eri tavalla kuin tekstiä lukiessa. Puheenvuorot indeksoin lähimpään sekuntiin, mikä oli verrattain vaivatonta haastatteluissa käyttämäni Audacity-ohjelman vuoksi. Litteroinnissa käytin etnografista litterointitapaa, joskin pyrin suureen sanatarkkuuteen. Maiskuttelut rajasin käytännössä pois kaikki. Etnografisessa litterointitavassa kirjoitetaan ylös haastattelun sisältö sekä harkinnan mukaan äännähdyksiä.²⁹ Ensilitteroinnista lähtien kirjoitin auki merkitykselliset äännähdykset kuten esimerkiksi naurahdukset tai pitkät tauot. Näiden mielestäni merkityksellisten äännähdysten transkriptointiin eli kääntämiseen kehitin litteraatioita varten oman merkitsemistavan, jota minun oli myöhemmin helppo seurata. Tarkoitukseni ei ollut kääntää kaikkia äänneitä. Puheen kääntäminen kirjalliseen muotoon on haastavaa ja kaikkia vivahteita on mahdotonta saada talteen. Transkriptiossa häviää aina jotakin, koska suullinen on aina suullista.³⁰

Tutkimukseni metodologinen puoli nojaa historiantutkimukselle tyypilliseen lähilukuun. Tässä yhteydessä lähiluku tarkoittaa systemaattista analyysiä, joka on luonteeltaan systeemi-immanenttia. Tekstiä, joka tässä tapauksessa koostuu haastatteluista sekä niiden litteraatioista, analysoin sisältäpäin selittäen sen immanentteja merkityksiä. Menetelmän avulla etsin haastateltavien strukturoivia periaatteita.³¹ Näiden periaatteiden, eli elämän tärkeiden rakennuspalikoiden, äärelle tutkimuksessa johdattavat muistitiedolliset tutkimusmenetelmät. Kokemusmaailma merkityksellistyy kielessä ja näitä merkityksiä haluan poimia haastateltavieni tarinoista. Tutkijan tehtäväksi jää näiden tarinoiden rekonstruktio ja tulkinta, joka rakentuu tutkijan tiedostamien lähtökohtien

²⁸ Ukkonen 2000, 20—38.

²⁹ Makkonen 2009, 46.

³⁰ Vrt. Portelli 2006, 50—52.

³¹ Jolkkonen 2007, 26.

pohjalta³². Haastatteluissa nousee vahvasti esiin tarinallisuus. Haastateltavat kertovat tapahtumista ja näissä tapahtumakuvauksissa on hahmotettavissa selkeä juoni. Tätä juonta haastateltavat usein täydentävät sivujuonteilla, jotka ovat tulkittavissa tapahtuman kontekstoimiseksi. Näin ollen sivujuonteiden tarkoitus on lisätä kerrottavissa olevan tapahtuman ymmärrettävyyttä.³³ Nämä sivujuonteiden merkitykset tulevat esiin esimerkiksi kerronstrategioiden avulla.

Tutkimus tarkentaa suuren rakennemuutoksen luomaa todellisuutta syrjäisillä seuduilla muistitiedon kautta. Aineiston taustoitukseen käytän paljon tutkimuskirjallisuutta historiallisen sosiologian puolelta, josta olen saanut paljon selkeyttä käsitteiden määrittelyssä ja ajankuvan rakentamisessa. Historiallisessa sosiologiassa yhdistyy historiatieteen pyrkimys menneen tulkittamiseen ja ymmärtämiseen sekä sosiologian rakenteellisen analyysin, käsitteellistämisen ja ilmiöiden erittelyn kyky. Keskeisiksi tutkimuskohteiksi historiallisessa sosiologiassa mielletään ajan ja rakenteen sekä toimijan suhde sekä näiden välisten riippuvuuksien aukikirjoittaminen.³⁴ Tutkielmani aineisto on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen, enkä kohdistu siihen kvantitatiivista analyysiä.

Tutkijapositioni hahmottaminen tämän tutkielman äärellä on varsin keskeistä. Itse-reflektion kautta tarkastelen omia henkilökohtaisia sitoumuksia sekä kirjoitan niitä auki. Aihe tulee oman henkilöhistoriani kautta lähelle, sillä olen aikaisemmin ollut osa tarkastelemani kylän ihmisiä ja yhteisöä. Aineistoni haastateltavat ovat sukua minulle ja kuuluvat isovanhempieni sukupolveen. Tietynlainen läheisyyteni on varmasti vaikuttanut siihen, mitä haastateltavat ovat minulle kertoneet. Se ei kuitenkaan vähennä käsilläni olevan aineiston arvoa. Kylän historian ja ihmisten tuttuus on mielestäni eduksi, sillä sen avulla pääsen aiheeseen nopeammin sisälle.

Tutkimuksen teon aikana minulle toisaalta konkretisoitui tarkastelemieni ihmisten ja kylän vieraus. Mennyt kylämiljöö oli huomattavan erilainen ja haastateltavani asuttivat kylää aikana, jolta puuttuivat lähes kaikki itselleni jokapäiväiset elementit. Ennen kaikkea tämä tutkielma oli omien juurieni tarkastelua ja hahmottamista, mikä saa oloni tuntumaan etuoikeutetulta.

³² Fingerroos & Haanpää 2006, 35—39.

³³ Vrt. Alasuutari 2011, 44—48.

³⁴ Esim Kekkonen 2011, 23.

Historiallinen tausta

Maaseuduilla 1930-luvulla syntyneet lapset kokivat arjen muutoksen henkilökohtaisesti koulun tulon myötä. Yleisesti ottaen vuonna 1921 voimaan astunut oppivelvollisuus saatiin viimeisellä maaseudulla toteutetuksi 1940-luvun kuluessa – Ruuhijärvellä vuonna 1938 koulu aloitti supistettuna. Koulut toivat suomalaiset lähemmäs toisiaan. Kylien yhteisöjen ja luonnon saneleman kierron rinnalle koulut asettivat valtakunnallisen ja linenaarisen yhtenäisajan. Ne eivät erottaneet maaseudun väestöä kyläyhteisön ja luonnon sidoksesta, vaan tuo yhteys haluttiin myös säilyttää.³⁵ Tultaessa 1950-luvulle kansakoulua uudistettiin lapsikeskeisemmäksi. Lapsikeskeinen suunta jatkui 1960-luvun lopulla laaditussa peruskoulun opetussuunnitelmassa. Tämän koulumuutoksen tasa-arvoistumisen ohella maaseudun ja kaupunkien vastakkainasettelu väheni kaupungistumisen ja elinkeinorakenteen seurauksena.³⁶ Peruskoulun vakiintuminen tapahtui samassa vaiheessa, kun elinkeinorakenne alkoi olla jo vakiintunut suurten muutosten jälkeen. Muutoksen aikana tapahtuneen maaltapaon, suuren muuton ja kaupungistumisen aikana maaseudun ja kaupunkien vastakkainasettelu oli räikeintä. Käytännössä 1970-luvulta alkaen vastakkainasettelu alkoi hieman tasaantumaan.

Sotien jälkeinen Suomi on ollut monessa suhteessa erityinen. Erityisyys näkyy Suomen myöhäisenä modernisoitumisena, jonka voidaan katsoa alkaneen toden teolla jatkosodan jälkeen. Modernin yhteiskunnan muotoutuminen oli Euroopan tasolla tarkasteltuna myöhäinen, mutta nopea. Modernin yhteiskunnan kehitys oli Suomessa kiinteästi yhteydessä metsäsektoriin aina 1980-luvulle asti. Yhteiskunnan rakenteet, poliittiset ratkaisut ja kansantalous kietoutuivat metsäsektorin kautta toisiinsa. Tuotantoperusteiseen metsienkäyttöön siirryttiin 1960-luvulla, ja se näkyy maaseudulla työvoiman eriytymisenä. Metsätyöstä tuli ammatti ja se eriytyi maataloudesta omaksi sektorikseen.³⁷

Rakennemuutoksen suuntaviivat tulivat valtion harjoittamasta politiikasta. Heti sota-
vuosien jälkeen valtio suosi pientilojen rakentamista, mikä tarkoitti Pohjois- ja Itä-Suomen syrjäseuduille kulta-aikaa. Kuitenkin jo 1950-luvulla tiedettiin, että maaseutujen suurten ikäluokkien sijoittuminen kotiseudun työmarkkinoille tulee olemaan vaike-

³⁵ Tuomaala 2004, 350.

³⁶ Hytönen 2013, 43–45.

³⁷ Kekkonen 2011, 4.

aa. Tällöin asuntopolitiikka joutui Suomessa suuren haasteen eteen ja sen oli vastattava talouden modernisaation ehtoihin.³⁸ Jälleenrakennusajan jälkeen Suomessa koettiin verrattain nopea rakennemuutos, jossa pienviljelyteen perustunut toimeentulo vaihtui nopeassa tahdissa palkkatyöläisyyteen. Tämän muutoksen yhtenä suurena taustavaikuttimena oli valtion harjoittama politiikka, joka sääтели esimerkiksi asuttamista syrjäisten kylien yhteydessä 1940–1970-luvuilla³⁹. Asuttamispolitiikan ohella Suomen kehitysaluepolitiikka kangerteli 1950- ja 1960-luvuilla kehittämishankkeiden voimakkaan politisoitumisen vuoksi, mikä johti maaseudun elinkeinojen kehittämistöimien myöhästymiseen⁴⁰. Tutkimukseni kannalta rakennemuutoksen vaiheita tarkastellessa hahmottuu haastateltavieni suhde sen ajan modernisoituvaan yhteiskuntaan. Tämä modernisoitua yhteiskunta toi palveluita lähemmäs ja elämää helpottavan sähkön kaikkien saataville. Samalla kylän rakenne muuttui ja ihmisten pienviljelijyyteen nojaava tulonhankinta joutui koetteluun alaiseksi.

Epäonnistuneista poliittisista ratkaisuksista huolimatta asiat muotoutuivat jotenkin. Talouskasvu helpotti maaltamuuttamista ja tarjosi mahdollisuuden jättää kotien ammatit. Etenkin 1960- ja 1970-luvuilla pienimpien tilojen väestöpoistuma oli huomattavaa.⁴¹ Aivan täydellisesti yhteiskunnan rakenteen muutosta ei kuitenkaan osattu ennakoita 1950-luvulla, jos mittarina pidetään kansalaisten ja työväestön pitämistä kotimaassa. Tästä hyvänä esimerkkinä käy 1960-luvulla syntynyt suuri muuttoliike, jonka ensisijainen kohdema oli Ruotsi. Ruotsiin mentiin paremman elintason toivossa ja töiden perässä. Kotimaan työllisyysnäkömät olivat tuolloin rajalliset. Olisiko muuttoliikkeeseen voitu vaikuttaa erilaisella 1950-luvun asutuspolitiikalla? Kekkonen näkee agraarisen politiikan patouttaneen elinkeinorakenteen muutostarpeen ja aiheuttaneen itsenäisyyden ajan suurimman sosiaalisen ongelman⁴². Tämän 1900-luvun alusta alkaneen agraarisen politiikan luomaan ongelmaan saatiin ratkaisu suuren muuton myötä⁴³.

Suomesta voidaan puhua teollisuusmaana perustellusti viimeistään 1970-luvulta alkaen. Muihin Pohjoismaihin verrattuna Suomen teollistuminen oli huomattavasti myöhempää.

³⁸ Kekkonen 2011, 72—73.

³⁹ Vrt. Kekkonen 2011.

⁴⁰ Leiviskä 2011, 359.

⁴¹ Kekkonen 2011, 75; Alestalo 1985, 135.

⁴² Kekkonen 2011, 76. Agraari-sana sisällyttää Kekkosella maataloustyön ja pientilallisten harjoittaman metsätyön.

⁴³ Alestalo 1985, 122—123; vrt. Kekkonen 2011, 76.

Kun vuonna 1950 maa- ja metsätaloudessa toimeentulonsa saavien määrä oli 1 700 000 henkeä, vuonna 1980 maa- ja metsätaloudesta toimeentulonsa saavia oli enää 440 000. Alkutuotannon osuus elinkeinon takaajana aleni Suomessa 1960- ja 1970-lukujen taitteessa nopeiten OECD:n jäsenmaiden joukossa. Elinkeino- ja ammattirakenne on muuttunut yleisesti ottaen läntisen Euroopan eteläisillä ja pohjoisilla reuna-alueilla voimakkaimmin noina vuosina.⁴⁴

Ruuhijärven osalta on syytä valaista kylän verrattain myöhäistä asuttamista. Asutus vakiintui järven ympäristöön reilut sata vuotta naapurikylien jälkeen, mikä tarkoittaa 1800-luvun puoltaväliä. Käytännössä kylän asutus oli tutkimuksen aikarajauksen alkupuolella vakiintunut vanhojen kruununmetsätorppien maille. Torpat lunastettiin ja jaettiin nykyisten kantakyläläisten sukujen kesken 1930-luvun alkupuoleen mennessä.⁴⁵ Tältä pohjalta tarkasteltuna haastateltavani ovat lähtöisin sinänsä vakiintuneista oloista, joskin kylä oli pitkään vielä varsin eristäytynyt verrattuna naapurikyliin. Esimerkiksi ensimmäinen kauppa kylään tuli 1930-luvun puolivälissä ja se oli Pellon Ylirannalla olleen Alangon kaupan sivutoimipiste, johon tavara tuotiin kantaen tai kelien salliessa hevoskyydillä naapurikylästä Konttajärvestä.⁴⁶

⁴⁴ Alestalo 1985, 102–103.

⁴⁵ *Ruuhikairan kyläkirja* 2009, 9—28.

⁴⁶ *Ruuhikairan kyläkirja* 2009, 81.

1. Osaksi työteliäisyyden ja pärjäämisen eetosta

1.1. Työteliäisyyden ja pärjäämisen omaksuminen

Tutkija Tommi Hoikkala esittää agraari-Suomen olleen vahvasti niukkojen olojen pientalonpoikaisuutta. Jälleenrakennusajan agraari-Suomessa käsitys työstä piti sisällään ymmärryksen omillaan toimeen tulemisesta. Tuon agraari-Suomen lähtökohtana oli pärjäämisen eetos, joka tarkoittaa näille niukkojen olojen ihmisille omillaan toimeen tulemistä. Tämä elämän asenne omaksuttiin vahvasti kotoa ja sen perimmäisenä pontimena oli vapaus. Tuo vapaus oli ennen kaikkea elämästä selviytymistä omin avuin, mutta myöhemmin rakennemuutoksen tuoman elintason kohentumisen jälkeen vapaus tarkoitti huomattavilta osin taloudellista riippumattomuutta.⁴⁷

Haastateltavieni kotityöt alkoivat jo hyvästi kouluiässä. Lasten töinä olivat hyvin monenlaiset askareet, joiden tarkoituksena oli omavaraistalouden edistäminen. Aineistoni yhtenee tässä muiden lapsuuden historiatutkimusten kanssa, mistä esimerkkinä mainitsen Korkiakankaan tutkimuksen lapsuuden työnteosta⁴⁸. Johannes kertoo, kuinka hänellä ja muilla lapsilla oli pellon kuokinnan yhteydessä tehtävänä kerätä kiviä, kantoja, turpeita ja muita sen tapaisia peltoon kuulumattomia kasoihin⁴⁹. Johanneksen kuvaus peltotyöstä kuvaa varsin fyysistä työtä. Työn fyysisyyden lisäksi työssä saattoi olla lisämausteena heikonlainen varustus ja sota-aikaa leimaava kotirintaman työvoimapula, kuten käy ilmi Olavin kuvauksesta.

Ja sitten mulla on jääny tuo isä joutu siihe viimishen ryshyn tuone kannakselle neljäkymmentäneljä. Niin Lähethin äitin kans Lompohlon heinäntekhon, soli kuivattu, vesi laskettu siitä Lomplost. Tuota, se oli semmonen, ja pehmeä, tiettenki se pohja. Tuota, ja ei meilä ollu. [Siskohan] oli viittä vuotta vanhempi, siitä oli jotaki, ja mie oli kymmenvuotias. Niin tuota mulla on jääny niin miehlen ko äitiläki oli kuule semmoset niin sanotut. Sanothin silloin, että ykspohjaset nahkakengät. Semmoset, niin ne olit kuule näökseen näköset kuule sitte, kö se päivä tarvothin sielä pehmeässä vesikossa. Ja meilähän ei tietenkhan ollu semmoset veet veet ne olit kengissä meiläki tietenki lapsila. Ko eihän niitä ollu niitä

⁴⁷ Hoikkala 1999, 421.

⁴⁸ Korkiakangas 1996, 76—190.

⁴⁹ Johannes, haastattelu. Pello 3.1.2016, 14.30.

*kenkiä niinko sanothan, että nyt on kumikenkiä, ei niitä ollu. Jos vanhiimmala pystythin ostaan niin se oli hyvä. Ne olit niitä nahkakengän jättheitä.*⁵⁰

Olavin kerronta on katkelmassa huvittunutta. Muistoon on helppo suhtautua haastatteluhetkenä huvittuneesti nykyaikaisiin välineisiin tottuneena. Olavin muisto on kymmenvuotiaan pojan konkreettisen kehojäljen jättänyt muisto. Jalat ovat olleet koko ajan märät, mutta työ on pitänyt hoitaa. Märkien jalkojen muistelu kiteytyy lopuksi ”nahkakengän jätteiksi”. Muisto kuvastaa päärräämisen ja selviytymisen omaksumista, mikä on kiinteä osa tulevan minuuden muodostumista⁵¹. Työskentelyhetkeen tiivistyy runsaasti tunnepitoisia kokemuksia, jotka tapahtumahetkellä olivat paikoin vastenmielisiä. Kun muistaa, että työnteon oppimiseen liitettiin eritoten luonnetta kasvattava aspekti, pienen työntekijän luonnetta on jalostettu tilanteessa äärimmäisellä tavalla.⁵²

Tilanteen kuvauksesta avautuu myös muuta kiinnostavaa. Olavi paikantaa itsensä haastattelun katkelmassa totuus- ja historiaorientoituneen kerrontastrategian kautta. Haastatteluissa esiin nousevat kerrontastrategiat näyttäytyvät minulle tutkijan näkökulmasta vihjeinä tärkeistä muistoista, joiden kautta identiteettiä on muodostettu. Muisto on jäsenneilty aikaisemmin ja haastattelutilanteessa muiston kertominen on sujuvaa. Olavi aloittaa katkelman yksityiskohtaisella taustoituksella vakuuttaakseen kuulijan. Kerrontahetken suhtautuminen lapsuudenaikaisiin varusteisiin ilmenee refleksiivisen kerrontastrategian kautta, kun Olavi kuvailee kenkiä ja niihin liittyviä tuntemuksiaan.⁵³ Välineet olivat mitä olivat ja niillä oli tultava toimeen. Haastattelutilanteessa hetki ennen märkiä kenkiä puhuttiin vaatteiden kierrättämisestä sisarusten kesken ja siitä, kuinka ne aina valmistettiin kotona⁵⁴. Kotona valmistettujen vaatteiden ja asusteiden tarkoitus kulminoituu yllä olevassa katkelmassa arjesta selviytymiseen.

Muiston kehollisuus ja tarkka paikallisuus kertovat sen merkityksellisyydestä. Muiston voi nähdä ankkurina, jonka kautta se on ajankohtaisesti Olavissa edelleen läsnä.⁵⁵ Kesäisen nahkakengän jätteen arvoon kiteytyy muutakin. Äidillä ja lapsilla varustautumi-

⁵⁰ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 3.1.2016, 34.44.

⁵¹ Vrt. Tuomaala 2004, 87.

⁵² Korkiakangas 1996, 91.

⁵³ Vrt. Savolainen 2015, 106—108 & 112—113.

⁵⁴ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 3.1.2016, 32.00—34.27.

⁵⁵ Savolainen 2015, 102.

nen oli samanlaista. Tekemiselle oman tunnelmansa loi myös isän puuttuminen paikalta sotakomennuksen vuoksi, mikä korostaa tilanteen pakkomaisuutta. Vaikka tilanteesta on saanut ammennettavaa pärjäämisen osalta elämän myöhempisiin vaiheisiin, Olavin kertomus osoittaa myös sen, mitä menneisyydestä ei ainakaan kaippaa.

Sota-aika ja sen erityisyys näkyy lapsuuden työoloissa kyläyhteisön tasolla. Vaikka kylästä ei evakkoon lähdetykään, ”evakkoa varten valmistauduttiin [- -] tehthin semmosia puulatikkoja ja viethin vaateita ja ruokatarvikkeita [- -] methän ja pietethin net sinne [- -]”⁵⁶. Ruuhijärven syrjäisyys oli sota-aikana hyödyksi ja tiettömän taipaleen takana ei koettu tarpeelliseksi lähteä evakkoon⁵⁷.

*Ja silloinki oli silloin evakkoaikana niin.. mie muistan sinne Martinjärhvenhän sitä menthin ja sielä asuthin koko kevät. Ja sielä oli melkein koko kylän väki korjaamassa niitä kaloja. Panthin, korjathin sielä kalat ja panthin ja suolathin nelikhon ja hevosela niitä ajethin sieltä tänne kylhän.*⁵⁸

Valmistautuminen on hoidettu Johanneksen kuvauksessa useamman talon yhteistyöllä. Olavi ja Annikki nostavat esiin sota-ajan yhteisöllisyyden. Yhteisön voimalla autettiin esimerkiksi sotalleskeä: ”[K]äythin sitä [- -] [sota]leskele... jopa Majavassa asti [- -] heinänteossa”⁵⁹. Kun katsoo näitä katkelmia, niistä nousee esiin työn ja puutteen läsnäolo haastateltavieni lapsuudessa. Puute näkyy etenkin työvoimassa ja varusteissa. Varsinaisesti haastateltavani eivät ole nähneet nälkää, mutta jokaisella perheiden ja yhteisöjen jäsenellä vaikuttaa olleen ruuanhankintaan liittyviä töitä. Aineiston pohjalta ei tosin ole syytä epäillä, etteikö niukkuutta olisi ollut ruuan suhteen. Työtä, sen kovuutta ja puutetta, on tutkimuskirjallisuudessa pidetty 1930-luvuilla syntyneiden elämän keskeisenä käännekohtana. Erityisen merkittävästi kova työ ja puute ovat esiintyneet miespuolisten muistelijoiden kertomuksissa. Naiset jakavat miesten näkemykset pienin painotuseroin. Naisilla muistoissa korostuu lapsuudenkodin aineellinen niukkuus.⁶⁰ Tämän tutkimuksen haastatteluaineistossa oli mukana vain yksi nainen ja hänen muis-

⁵⁶ Johannes haastattelu. Pello 10.3.2016, 11.47.

⁵⁷ Vrt. Lassila 2001, 601—602.

⁵⁸ Johannes haastattelu. Pello 10.3.2016, 17.11.

⁵⁹ Olavi ja Annikki, haastattelu (2. osa). Pello 10.3.2016, 24.02.

⁶⁰ Vehkalahti 2014, 66—68.

toissaan aineellinen kurjuus ei nouse erityisesti esille. Aineiston pienuuden vuoksi tällä ei ole tutkimuksellista vertailuarvoa, mutta lukijan mielenkiinnon sillä voi täyttää.

Lasten tekemät työt ja askareet saattoivat olla fyysistä raatamista, mutta mukaan mahtuu myös paljon muunlaista perhettä hyödyttävää toimintaa. Käytännössä kaikki toimeentuloa edistävä toiminta oli tarpeellista. Sota-ajan olosuhteissa riistan pyynti oli varsinkin kouluikäisten työtä. Näissä lasten pyyntimuisteluissa yhtenä elementtinä on ansapyynnin leikinomaisuus.

Mieki kävin niitä ansoja kokemassa. Se oli hoppu koulusta ko pääsi. Meilä oli kilpa [veljen] kans, että kumpi kerkeä kokehman [nauraa päälle]. Ja laitoima itte sinne Kumpulän jänkäle niitä ansoja ja sitte me.. Koulusta tuli se oli kilpahomma, että käyä kokkeilemassa, että kumpi saapii.⁶¹

Annikin kertomuksessa on paljon riemua mukana, mikä välittyy hyvin äänitallenteelta. Jänisansojen kokemisessa pääsee nauttimaan tietynlaisesta vapaudesta ja siinä samalla voi vähän leikitellä sisarusten tai kavereiden kanssa. Jänisten ansastamisen lisäksi metsäkanalintuja loukutettiin. Homman mielekkyydestä lapsille kertoo Olavin seikkaperäinen kahden ja puolen minuutin mittainen selvitys loukun virittämisestä, mistä seuraava katkelma on otettu.

Se oli se jotaki parin tuuman levyset ne ja tuota... jotaki se olit... neljäkymmentä... yli neljänkytä yhteinen korkeus se ja tuli.. tuohon pykälä ja (näyttää samalla paperilla) se ja toinen sitte panthin ja sitte tänne tuli sitte niin sanottu viristikku.. [nauraa] tuota se... tuomonen ohkanen sormen vahvunen... näre. Ja siihen tehthiin sitte pykälä ja sitte se rakkoutethin nämät sen verran auki ja se oli sitte semmonen seit... kuus- seittäkytä senttiä se tikku ja... se tuli panthin siihen... ja ko lintu käveli sitä niin se joutu astuhman sen pääle. Se oli jotaki kymmen senttiä maasta ylös.. Ylikki, viistoistaki... niin tuota... se joutu astuhman sen pääle tai sitte se veti jalala menneshään tai rinnala pukkasi [- -].⁶²

Molemmat ansatarinat ovat laajemmin tarkasteltuna me-muodossa, mikä antaa vinkkejä parista seikasta. Ansastus oli osittain leikkiä, jonka kokemusmaailma ylittää yksilölliset

⁶¹ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 10.3.2016, 34.50.

⁶² Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 10.3.2016, 31.13

rajat. Ansastusvälineet toimivat leikkikalaina, joiden merkityksellisyys on aikuisuudessa edelleen tärkeä. Pyydykset toimivat paitsi tärkeinä muistoina lapsuuden kepeydestä, ne ovat myös muistoja perheen vuoksi tehdystä elannon hankkimisesta.⁶³ Äänitallenteella kuulee, kuinka Olavin kerronnassa on Annikin tapaan riemua mukana. Innostunut ansan virittämisen demonstrointi paperilla kuvastaa hyvin sitä, kuinka mieleenpainuvaa toiminta on ollut. Jänis- ja lintuansojen kokemisen voisi ajatella olleen mielekästä ja hauskaa paitsi sen tuoman jännityksen vuoksi, mutta myös siksi, että lapset kokivat olevansa hyödyksi koko perheelle.

Lintujen pyynti loukuilla oli laitonta, ”mutta sitte sinne neljäkytviis [- -] metsänhoitaja Lipponen [- -] hajotti niitä meän ansoja ja loukkuja. [- -] [L]uvatohan se oli.”⁶⁴ Toiminta oli perusteltua Olavilla sota-ajan erityisyyden vuoksi: ”mutta se mikäs se auttaa ko ruan tarve on”⁶⁵. Kalastus- ja pyyntitarinoiden kuvaaminen on yksityiskohtaista ja ne kuuluvat totuus- ja historiaorientoituneeseen kerrontastrategiaan. Haastateltavat viestivät katkelmissaan asian totuudellisuuden puolesta ja tutkijana voin suhtautua kuvauksiin totena, vaikka ne eivät juuri noin olisi tapahtuneetkaan. Asioiden suuret puitteet ovat joka tapauksessa jääneet mieliin. Jotta hankala pula-aika selätettiin, kaikkien kykenevien täytyi olla menossa mukana. Olavin toteamus nälän sanelemasta pakosta tuntuu kiteyttävän tilanteen kaikkien haastateltavien kohdalla selviytymisen eetokseen. Vaikka kysymyksessä on ollut nälän ja pakon sanelemaa toimintaa, on haastateltavien kuvauksissa mukana paljon innostusta ja riemua. Innostus välittyy katkelmissa seikkaperäisinä kuvauksina ja iloisina äänenpainoina ansojen kokemisen yhteydessä.

Lainattujen haastattelukatkelmien lisäksi haastateltavat kertovat hirvien salametsästyksestä, joka oikeutettiin sota-ajan poikkeustilanteella. Hirvenpyynti oli käytännössä kyläyhteisöä hyödyttävää toimintaa ja sillä turvattiin etenkin talviaikainen ravinto. Niinkin ison eläimen kuin hirven pyytäminen oli sodan aikana kotona olleiden miesten yhteistyöllä toteutettua. Yhteisö suojeli metsästäjiään myös nimismiehen tarkastuksilta ja varoitukset nimismiehen saapumisesta kiirivät tämän edellä.⁶⁶ Pärjäämisen eetos omaksuttiin siis kokonaisen kyläyhteisön mallin avulla.

⁶³ Korkiakangas 1996, 328.

⁶⁴ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 10.3.2016, 35.14

⁶⁵ *ibid.*

⁶⁶ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 10.3.2016, 36.21—45.00.

Olosuhteiden luomat sopeutumistilanteet eivät tietenkään olleet ainoita identiteetin omaksumistilanteita. Kotona pidettiin huoli, että lapset hoitavat työnsä ennen leikkiä. ”[J]os, oli siinä iässä, että töihin pysty, niin ei ne tykähne siittää, että tyhjää leikithän. Käskethin työnsyrhjän”⁶⁷. Käskemisen lisäpontimena saattoi tulla tukkapöllyä tai vitsaa. Vitsa oli itse haettava metsästä. Kiinnostavana yksityiskohtana voi vielä mainita Olavin ja Annikin haastattelussa käyvän ilmi, että vitsaaminen olisi ollut isän tehtävä. Olavi tosin muistelee, ettei hänen kotonaan annettu muuta kuin tukkapöllyä, ja se oli äidin tehtävä.⁶⁸ Työ ennen huvia konkretisoitui lapsille monin tavoin. Leikin aika oli työn jälkeen ja työnsyrjään pääsemiseksi lasta voitiin muistuttaa myös ruumiillisella kurittamisella. Haastatteluaineistosta ei käy ilmi, oliko työjäljellä merkitystä tai haluttiinko työt tehdyksi oikeanlaisella asenteella. Selviö kuitenkin oli, että työ oli velvollisuus, jonka suorittamisesta pidettiin kiinni.⁶⁹

Vaikka Ruuhijärvi sijaitsi aikanaan eristyksissä muista kylistä, olisi harhaa kuvitella sen olleen täysin eristäytynyt muusta maailmasta. Sota-ajan erikoisissa olosuhteissa kotirintaman kaikkia suomalaisia kehoitettiin lehtien sivuilla uhrautumaan yhteisen isänmaan hyväksi kykyjensä mukaan⁷⁰. Ruuhijärvelle posti kulki sodan aikana kerran viikossa ja aineistoni pohjalta voin suurella varmuudella olettaa Pohjolan Sanomien kulkeneen useampaan taloon⁷¹.

Lapsuudenaikaisissa haastattelupätkissä nousee esiin selviytymisen tärkeys, mikä vahvistaa pärjäämisen eetosta. Pärjäämisen eetos omaksuttiin vahvasti kodin kautta. Kodissa annettu kasvatus ohjasi oikeanlaiseen työmoraaliin ja sen tarkoituksena oli opettaa hyödyllisiä taitoja tulevaa elämää varten. Tämäntapaisen kasvatuksen päämäärän voisi tiivistää yhteen sanaan: sitkeyteen. Työtä tekemällä lapsen oli tarkoitus varttua aikuiseksi. Työn oppimisen merkitys oli vahvistaa ja voimistaa yksilöä. Näin työteliäisyydestä tuli persoonallisuutta suojaava ja lujittava voima, jonka vaikutukset ymmärrettiin sekä fyysisinä että moraalisisina ja sosiaalisina symboleina.⁷²

⁶⁷ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 3.1.2016, 30.42.

⁶⁸ Olavi ja Annikki, haastattelu (2. osa). Pello 10.3.2016, 19.19—20.38; Johannes haastattelu. Pello 10.3.2016, 27.51—29.48.

⁶⁹ Vrt. Korhokangas 1996, 114—120.

⁷⁰ Kemppainen 2011, 188—189.

⁷¹ Olavi, Olavi ja Annikki, ensimmäinen haastattelu (1. osa). Pello 3.1.2016, 49.34. sekä *Ruuhikairan kyläkirja* 2009, 75–76. Kyläkirjan mukaan Ruuhijärven postinkantajana toimi 1920-luvun vaihteesta Hannes Vittikko, joka kantoi postin ja toimitti kyläläisten erinäisiä asioita yhteensä 45 vuotta.

⁷² Vrt. Tuomaala 2004, 87—88, 357; Tuomaala 2005, 42—47.

Haastateltavat ovat olleet kuvaamissaan tilanteissa mukana, ja ikää heillä on ollut noin kymmenen vuotta. Muistot ovat konkreettisia ja kehollisia muistoja nälän ja selviytymisen kautta. Kuvaukset ovat tarinoita selviytymisestä ja sen oppimisesta. Kerronnassa limittyvät osittain totuus- ja historiaorientoitunut sekä refleksiivinen kerronstrategia. Toisaalta asioita kuvataan tarkasti ja seikkaperäisesti, ja samaan aikaan kuvataan, miten vaivoja säästelemättä oli tärkeää saada asiat tehtyä. Kertomukset ovat kiinteä osa identiteetin rakentamista. Ne ovat todistuksia haastateltavien osallisuudesta tärkeissä tapahtumissa.⁷³

Näissä tapahtumissa on ensisijaisesti kyse selviytymisen oppimisesta lapsuudessa. Tämä selviytyminen opittiin pitkälti työteliäisyyden kautta. Pärjäämisen eetoksen rinnalla voisi puhua työteliäisyyden eetoksesta. Molemmat olivat agraarisen perinnön sukupolvien kasvatuksessa keskeisiä välittyviä elementtejä. Agraarisuus näyttäytyy haastatteluissa toimintaympäristönä, sekä haastateltavien ajattelu- ja toimintamalleissa, joita he haastatteluissaan jäsentävät uudelleen sanoiksi.⁷⁴ Lapsuus sijoittui hyvin poikkeuksellisiin oloihin. Sota-aikaan kylässä, johon ei ollut tietä, opittiin elämää myös koko kyläyhteisön kautta. Eristäytynyt kyläyhteisö on ollut tiivis, ja olosuhteiden luoma todellisuus on asettanut eri taloudet kylässä varsin samanlaiseen asemaan. Haastatteluaineiston perusteella puutteen läsnäolo teki kaikkien tilanteesta samankaltaisen ja naapuriapu oli välttämättömyys. Tietttömyys omalta osaltaan lisäsi eristäytyneisyyttä, mutta antoi mahdollisuuden vapaampaan salametsästykseseen, joka oikeutettiin nälällä ja sen yli pääsemisellä. Haastatteluissa kaikki tuntuu olleen kertojien omissa käsissä, minkä voi nähdä yhtenä selviytymisen merkinä ajattelussa.

1.2 Koulun arvostus ja pärjäämisen vahvistuminen

Suomalaisuuden ilmentäjäksi arkikeskustelussa usein nostetaan sisu. Suomalaisuuden toiseksi ylpeydenaiheeksi on noussut suomalainen koulu. Peruskoulun malli hahmoteltiin suuren rakennemuutoksen siivittämänä ja otettiin käyttöön 1970-luvulla. Suomi oli tuolloin jo teollistunut ja hyvinvointivaltioajattelu oli vakiinnuttanut asemansa. Perus-

⁷³ Vrt. Savolainen 2015, 103–124, 375–377.

⁷⁴ Korhokangas 1996, 65, 78–94 ja 324–327.

koulusta tuli osa suomalaista tasa-arvon myyttiä. Rakennemuutoksen yhteydessä myös suomalainen tarina selviytyjäkansasta tuki rakennuskauden edistysuskoa.⁷⁵ Haastateltavieni lapsuuden ja nuoren aikuisuuden elämänvaiheet sijoittuvat tämän suuren muutoksen eteiseen, tarkemmin sanottuna 1940–1950 -luvulle. Miten heidän tarinansa valottavat tuon ajan yhteiskunnassa valintojen edessä olevan yksilön kokemusmaailmaa?

Oppivelvollisuus tuli Suomeen vuonna 1921. Ruuhijärvässä koulu perustettiin vuonna 1938 ja toteutettiin supistettuna aina vuoteen 1959 asti, jolloin oma koulurakennus valmistui ja koulusta tuli kaksiopettajainen⁷⁶. Ennen koulun perustamista koulu toteutettiin kiertokoulun muodossa.

Mulla jäi yks vuosi käymättä se jatku silloin, se oli viisvuotinen se kansakoulu ja se tuli justhin silloin se jatkoaika, ko mie olin kansakoulussa, niin [kaverin] kans olimä samala luokala kumpiki, niin mehän päätimä, että mehän emmä lähe kouhlun ennää, ko jatkoit justhin meän aikana. Kuus vuotta käyä koulua[.] Yrjö oli, Rantalan Yrjö, niin se oli koulun johtokunnan puheenjohtaja, niin se... siinä tietekki johtokunta oli kovana, että meät pittää panna kouhlun takasi. Yrj.. Yrjö sano, tosihan oli semmonen leikkisä mies, se sano, sano aina, että ettähän tet täyet miehet lähe kouhlun, että lähtekää hälle sahhaahman porria.⁷⁷

Johannes oli kaksitoistavuotias lopettaessaan koulunkäynnin. Lainauksesta käy hyvin ilmi, miten koulunkäyntiin on suhtauduttu kylässä. Koulun johtokunta oli vain muodollisesti koulunkäynnin keskeyttämistä vastaan, mutta todellisen kannan haastattelijan mukaan ilmaisi lopulta koulun johtokunnan puheenjohtaja. Johtokunnan puheenjohtaja tarjosi nuorille pojille töitä. Koulua pidettiin toissijaisena ja työntekoa pidettiin ensisijaisena. Toisaalta voidaan olettaa hyvin, että koulunsa keskeyttäneet hallitsivat jo lukemisen ja kirjoittamisen sillä tavalla kuin heiltä odotettiin.⁷⁸

Koulunkäynnin ohella oli tavallista, että lapset tekivät kotioiloissa töitä. Vanhemmat lapset kävivät päivisin tekemässä töitä lisäksi sukulaisilleen. Olavi kertoi tehneensä se-

⁷⁵ Ahonen 2017, 80–115.

⁷⁶ Ruuhikairan kyläkirja 2009, 93; Lassila 2001, 599 ja 604.

⁷⁷ Johannes, haastattelu. Pello 3.1.2016, 17.30.

⁷⁸ Vrt. Tuomaala 2004, 11–12.

dälleen puita: ”[s]ieltä aina lähin, että illalla sen verran aikuisin pois ettäkö illalla oli se jatkokoulu”⁷⁹. Koulu myös jousti kodin päivittäisten töiden edeltä. Annikki puolestaan sanoi, että: ”[m]inut päästethin lypsämhän aina jatkokoulusta (naurua). Iltalypsy tuli niin silloin sai lähteä kotia”^{80 81}.

Näistä katkelmista näkyy sota-aikainen ja heti sen jälkeen vallalla ollut ajattelu koulun asemasta pienessä kyläyhteisössä. On tärkeää huomata, että kodin välittömän asenneilmapiiriin lisäksi arvostusta ammennettiin kollektiivisesti kokonaisesta kyläyhteisöstä. Aineiston pohjalta Ruuhijärven kyläyhteisön ilmapiiri oli sota-aikaan ja heti sen jälkeen hyvin homogeeninen. Kokonaan koulunkäyntiä ei kuitenkaan ole tyrmätty haastateltavienkaan lapsuudessa. Aineiston valossa oppikoulun käyminen haastateltavien sukupolven kohdalla tuntuu utopialta. Ensimmäinen oppikoulun käynyt ruuhijärviläinen oli Johanneksen lapsi, jonka kouluttautumisen merkitystä tarkastelen seuraavassa luvussa.

Koulussa opetetuilla lukutaidolla ja laskennolla vaikuttaa olleen sen verran arvostusta, että lapset ovat saaneet käydä koulua oppiakseen nuo taidot. Vuonna 1921 säädetyistä oppivelvollisuuslaista huolimatta reaaliteetti oli se, että koulunkäynti maaseudulla tapahtui kuten tapahtui. Tämä tarkoitti sitä, että kansakoulun toimiessa Ruuhijärvellä su-pistettuna aina vuoteen 1959, koulu oli enimmäkseen haastateltavillani ohi kahdennentoista ikävuoden jälkeen. Se ei sinänsä ollut sotienjälkeisessä maassa mitenkään tavatonta. Esimerkiksi kesäolympialaisten aikaan vuonna 1952 yhdeksän kymmenestä suomalaisesta oli käynyt koulua 7–9 vuotta. Koulutuksen määrä lähti nousuun vähitellen 1960-luvulla.⁸² Vähiten koulua käytiin syrjäisillä seuduilla, mikä johtuu yksinkertaisesti koulun saavutettavuudesta. Saavutettavuudesta vastasi ensisijaisesti kunta, mutta kunnilla oli Lapissa mahdollista lykätä koulujen rakentamista kokonaista 26 vuotta.

Kuntana Pello oli yksi hitaimmista koulujen perustajista Lapissa ja käytännössä koulut perustettiin vasta lain saneleman takarajan koitettua sekä kuntalaisten vaatimuksesta⁸³. Selvää oli, että työnteon oppiminen kotoa oli tuolloin vielä se tärkein eväs tulevaa elä-

⁷⁹ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 3.1.2016, 57.34.

⁸⁰ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 3.1.2016, 58.25. Vrt Tuomaala 2004, 143–55.

⁸¹ Vrt Tuomaala 2004, 143–155.

⁸² Sahlberg 2015, 78.

⁸³ Lassila 2001, 602–603.

mää varten, etenkin kun koulujen saavutettavuus oli pieni. Kirsi-Maria Hytösen ja Keijo Rantasen toimittamassa *Onnen aika* -kirjassa mainitaan kansakoulujen rakentamisen olleen nopeaa Pohjois-Suomessa Lapin sodan seurauksena. Paikoin näin olikin, mutta kovinkaan pohjoisesta ei ole heidän toimittamansa kirjan esimerkki innokkaasta koulurakentamisesta, sillä esimerkki sijoittuu Jyväskylään.⁸⁴ Analyttisempi katsaus Lapin koulujen historiaan löytyy aiheesta väitelleeltä Juhani Lassilalta, jonka mukaan koulujen rakentamisen tahti oli Lapissa kuntakohtaista. Lassilan pohjalta voidaan todeta, että koulujen rakentaminen oli Lapissa paikoin vilkasta ja paikoin koulujen rakentamiseen vaikutti huomattavan paljon lasten vanhempien aktiivisuus koulun rakentamisen puolesta.⁸⁵ Lapin pitkät välimatkat selittävät paljon koulujen rakentamisen eritahtisuutta, mutta lisäksi virkamiesten suhtautumisella oli keskeinen rooli koulujen rakentamisessa syrjäisemmille seuduille. Toisaalta voisi ajatella, että Lapin sodan jälkeen poltetut koulut rakennettiin uudelleen helpommin kuin perustettiin uusia.

Koulu, vähäisyydestä huolimatta, toi lapsille monipuolisuutta urheiluun⁸⁶. Haastateltavani eivät osanneet yksilöidä, mistä ajatus urheiluun heille oli tullut, joten ajattelin koulun olleen se paikka, josta kuulantyyönnot ja keihäänheitot sekä muut yleisurheilulajit omaksuttiin kaikessa laajuudessaan. Urheilukasvatus katsottiin toulloin koulun yhdeksi tehtäväksi. Koulun opetusta haastateltavieni aikana voidaan pitää lähinnä muodollisena, ja koulun kasvatuksellisessa keskiössä oli moraalinen kasvatus. Kognitiivisen kehityksen aikakausi oli vasta edessäpäin.⁸⁷ Koulun merkityksen vähättely ei ollut pelkästään pienien kyläyhteisö asia, vaan esimerkiksi Länsi-Pohjan kansakoulutarkastajalla oli käsitys, että taitava opettaja saa supistetussa koulussa aikaan hyviä tuloksia⁸⁸. Ruuhijärvellä koulutukseen on suhtauduttu kaksijakoisesti, minkä voidaan ajatella liittyvän olosuhteiden erityisyyteen. Yhtäältä koulua on pidetty tärkeänä: Ruuhijärven koulun johtokunta muistutti oman koulurakennuksen tarpeellisuudesta saatuaan 13.3.1940 päivätyn koulun rakennuttamisen lykkäyspäätöksen Länsi-Pohjan koulutarkastajalta⁸⁹; toisaalta kodeissa tilanne oli, että lasten tuli ehtiä koulusta ajoissa auttamaan kodin töissä ja näissä tilanteissa koulu jousti automaattisesti.

⁸⁴ *Onnen aika* 2013, 43—44.

⁸⁵ Esim. Lassila 2001, 287, 583—615 ja 789—794.

⁸⁶ Esim. Johannes, haastattelu. Pello 3.1.2016, 38.09; vrt. Tuomaala 2004, 240—250, 352.

⁸⁷ Vrt. Sahlberg 2015, 20.

⁸⁸ Lassila 2001, 604.

⁸⁹ *Ruuhikairan kyläkirja* 2009, 93. Vrt. Lassila 2001, 603.

Haastatteluaineistosta ei käy ilmi koulun suoranaisten vaikutus haastateltavien myöhempään elämään. On kuitenkin hyvä muistaa, että koulu oli paikka, jossa lapsiin istutettiin oikeanlaista isänmaallisuutta ja kansalaisuutta⁹⁰. Koulun merkitys ilmeneekin aineistossani vasta hieman myöhemmin, kun haastateltavieni lapset tulivat kouluikään. Tällöin lasten koulunkäynti nähdään tärkeänä oman kouluttautumattomuuden kautta. Siinä mielessä Tuomaalan muotoilema koulun tavoite lukuhalun juurruttajana ja oikeanlaisen kansalaisen kasvattajana on toteutunut haastateltavieni kohdalla, joskin hieman nurinkurisesti⁹¹. Koulun merkitys sivukylillä korostui vasta suuren rakennemuutoksen tuomien muutosten myötä. Kouluttautumisesta tuli rakennemuutoksen yhteydessä reitti parempaan yhteiskunnalliseen asemaan⁹².

1.3 Nuoruuden kautta työelämään ja aikuisuuden malliin

Haastateltavien töihin ryhtymisen voidaan katsoa alkaneen siitä hetkestä, kun he ovat alkaneet saamaan omaa rahaa. Aineistossani työnteon aloittaminen ajoittuu 12–15 ikävuoden väliin. Käytännössä ennen rippikoulua sukulaisilta saadut tienestit olivat ilmeisen pienet ja verrattavissa pieneen taskurahaan. Olavi kertoi lapioineensa hiekkaa tien rakentamisen aikaan⁹³ ja Annikki oli puolestaan ollut tietyömaalla naisille sopivammassa työssä kiviä haravoimassa⁹⁴. Töiden sukupuolittuminen oli haastateltavien lapsuudessa käytännössä normi, joka määritteli ennen kaikkea kotitöiden tekemistä. Annikin tekemä naisille sopivampi työ hahmottuu kotona tehtyjen töiden luonteen kautta, sillä haravointi oli naisten osana myös heinäpellolla.⁹⁵ Näistä tietöistä haastateltavilla palkka oli sama kuin muillakin vastaavasta työstä. Tätä voidaan pitää yhtenä ensimmäisistä merkeistä aikuistumisen suhteen. Palkkauksen samanlaisuus oli merkittävä askel tasa-arvoisuudessa aikuisten rinnalle⁹⁶. Johannes puolestaan kertoi aikaisemmin lähteneensä saamaan porria. Vaikka näistä töistä oli maksettu haastateltaville palkkaa, kertovat he saaneensa omaa rahaa rippikoulun jälkeisistä töistä.

⁹⁰ Tuomaala 2004, 207–215.

⁹¹ Vrt. Tuomaala 2004, 208.

⁹² Silvennoinen 2002, 144–145.

⁹³ Tie rakennettiin Ruuhijärvelle vuosina 1946–47. Vrt. *Ruuhikairan kyläkirja* 2009, 65.

⁹⁴ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 3.1.2016, 52.42–54.03.

⁹⁵ Korkiakangas 1996, 124–135.

⁹⁶ Vrt. Korkiakangas 1996, 77.

H: Koska muistat, että sulla olis alkanu olehman ommaa rahhaa?

J: No, se on ollu joskus tuossa viiskymmentäyks. Isä ja [naapuri] ostit raktorin. Mie aloin sitä rattoria ajahman. Sain sii... aloin siitä saahman palkkaa. Se oli semmonen puoli toista euroa, elikkä puoli toista markkaako se oli tunti.⁹⁷

Oman rahan saaminen ajoittui Johanneksen kohdalla rippikoulun jälkeiseen työntekoon. Rippikoulu oli keskeinen rajapyykki nuoruudessa. Johanneksen kohdalla se tarkoitti itsenäistymisen alkamista. Olavi muotoilee saman asian hieman eri näkökulmasta: ”Niin no työhöihin lähethin jopa oma-alotheisesti niinkö metsätöihin. Se muuttu siinä. Ennen rippikoulua käythin kouluja vain ja sen semmosta ja tehthiin vain sitte pieniä hommia kotona.. mihin pystythin”⁹⁸. Ripille pääsy tarkoitti vapautta ja nuoruuden alkamista. Nuoruus näyttäytyy Olavilla osaltaan aikuisuuden harjoitteluna.⁹⁹

Rippikoulun jälkeen opeteltiin myös muita sosiokulttuurisia tapoja. ”Tupakointi on jatkunu siihen asti.. 02 olen heittäny.[- -] 53 vuotta mie olin vakituisesti ko rippikouluiästä laskin niin... [- -] poltin”¹⁰⁰. Tupakoinnin taitoa Olavi tosin harjoitteli vähän aikaisemmin, koska ”sitä oli niinkö mies sitte ko tupako”¹⁰¹. Tupakoinnilla matkittiin ja samaisuttiin lähipiirissä olleisiin esikuviin. Metsätöissä tupakointi oli Olavin mukaan hyvin yleistä. Sitä voisi pitää jopa metsätyömiehen merkinä. Tupakointi oli 1940- ja 1950-lukujen aikana varsin tavallista ja tupakkaa käytettiin varsin mielikuvituksellisesti esimerkiksi lääkkeenä hammassärlyn lievittämisessä¹⁰². Sauhutteluun suhtauduttiin käytännössä tuolloin nykyistä sallivammin. Laajemmassa mittakaavassa tupakointia pidettiin miehille sopivampana kuin naisille. Naisten tupakointia paheksuttiin ennen kaikkea esteettisestä näkökulmasta, mutta moraalisesti naisten tupakointi oli miehiä paheksuttavampaa. Naiset nähtiin äitihahmoina, joiden tehtävänä oli synnyttää terveitä lapsia. Tupakan nähtiin kauttaaltaan olevan naisille miehiä epäterveellisempää.¹⁰³

Rippikoulu oli konkreettinen askel nuoruuteen tuoden mukanaan hieman vapautta päättää omista asioista. Johanneksen haastattelussa rippikoulun merkitys tiivistyi hauskanpidon sallimiseen iltamien ja tanssien muodossa: ”kyllä net vanhemat ihmiset piit kyllä

⁹⁷ Johannes, haastattelu. Pello 3.1.2016, 12.54.

⁹⁸ Olavi, haastattelu 1.5.2016, 3.55.

⁹⁹ Vrt. Häkkinen 2014, 35.

¹⁰⁰ Olavi, haastattelu 1.5.2016, 33.21.

¹⁰¹ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 3.1.2016, 59.43.

¹⁰² Olavi, haastattelu 1.5.2016, 28.43.

¹⁰³ Lenkkeri & Heloma & Hakkarainen 2013, 170, 177—178.

pahana, mutta varkhain kävit nuorempi porukkaki sielä ja, jos rippikoulu oli käyny, niin ei ne sen jälkhin ennää”¹⁰⁴. Rippikoulun suorittaminen oli 1900-luvun alkupuolella merkittävä siirtymäriitti etenkin maalaisnuorten nuoruudessa ja se toi nuorille vapauksia¹⁰⁵. Lisääntynyt vapaus näkyi heti tiiviimpinä kaverisuhteina ja uudenlaisten harrastusten mukaantulona. Annikin seuraava kuvaus tiivistää paljon sitä, mitä nuoruus tarkoitti hänen kohdallaan.

A: Meitä oli semmonen, että me olima niin kö innokhaimpia siinä ryhmässä tuota tietenki se oli [mies] oli siinä ja minun sisko nii, joka oli Jarkassa niin, se oli kans siinä vähän niinkö vanhempana. [- -] No Konttajärvestä saathin vähän ohjeita ja mehän harjottelima näytelmiä ja mehän esitimä niitä ja kuljima sitte pitämässä iltamia tuola muissaki. Lankorannalla ja Jarhoisissaki kävimä ja Konttajärvelä ja missä me muuala vielä kävimä Lankojärvelä oli yks paikka ja sitte tuota ja Pellossahan me emmä käyhnet. Joo mutta met sillälaila saima sitä rahhaa, että met saima rakentaa sen parakin siihen ja sitte olima talkoissa. Nehän illat ja yönseutu menit sitte sielä talkoissa tehthiin kaikki ja sielä olit pojat ja tyttäret töissä aivan samalalaila. [- -] [M]ie muistan tuota niitä oli montaki näytelmää, jotka me harjottelima ja saathin niitä vihkoja ja luethin niitä ja sitte suunnitelthin, että kuka mihinki soppii ja sielä me vain sitte... [nauraa] näyttelimä sillälaila ko näyttelimä, että eihän se tietenkhän tietenkhän niin oppihneitten näyttelimestä ollu, mutta hyvin ne menit kuitenkin. [- -]

H: Hetki sitte on ollu se tilanne, että eikö ole muuta hommaa ko lukeminen.

A: Nii'i Nii'i! Se oli kyllä [- -]vanhemmila se työnteko niin tärkeää, että lukeminen panthin niinkö.

H: No tuliko siitä, kohtasikko sitä näyttelyharrastamista ja nuorisoseuran puuhamista... [sekalaisen selityksen jälkeen saan kysytyksi miten ihmiset kommentoivat näitä uusia harrastuksia, joita kylälle oli ilmestynyt.]

A: No ei kyllä ne aivan hyvin ne sitä tietenki arvostit, että laitethan ja olhan näin yhdessä, jä kyllä vanhemmat tykkäsit tietenki, että meilä oli jotaki toimintaa. [- -] [K]yllä ne siihen niinkö kannustit.

H: Tuntuu hurjalta se muutos mikä on tapahtunu sitte. [- -]Mistä se vois johtua sitte?

A: Sehän on tietenki ko syrjässä olthin, sielä ei ollu pajon muuta.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Johannes, haastattelu. Pello 3.1.2016, 55.08.

¹⁰⁵ Vrt. Jouhki (A) 2014, 14 ja 26.

¹⁰⁶ Annikki, haastattelu 1.5.2016, 8.22—12.15.

Nuorisoseura perustettiin kylään vuonna 1950 ja Annikki kuului siihen heti alusta asti aktiivisena jäsenenä¹⁰⁷. Nuorisoseurakuvauksessa on merkille pantavaa siitä huokuva vapauden tunne. Vapaus näkyi kodin kontrollin vähenemisenä sekä lisääntyneenä liikkumisena eri kylien välillä. Näytelmiin heittäytymisen ja yhdessä onnistumisen Annikki pystyy edelleen tuntemaan elävästi kehossaan. Annikki kuvailee nuorisoseuran tapahtumia yksityiskohtaisesti ja innostuneesti. Sitaatti sijoittuu sekä refleksiivisen että toisuus- ja historiaorientoituneen kerronstrategian kategoriaan. Annikki pohtii näytelmäkerhon hyväksyntää kyläyhteisön kautta. Samalla hän käy yksityiskohtaisesti lävitse näytelmien valmistelua ja nuorisoseuran parakin rahoittamista. Refleksiiviisen eläytymisen kautta saavutetaan muiston arvo henkilökohtaisessa kokemusmaailmassa.¹⁰⁸ Muisto sijoittuu nuoruuteen paljastaen samalla osan nuoruuden luonnetta. Vaikka muisto sinällään sisältää yksityiskohtaista kuvailua, ja tallenteelta on havaittavissa puheen intensiteetin kasvaminen, se ei sisällä mielestäni nostalgisointia; tai sitten nostalgisuus häviää haastattelutilanteessa dialogisuuden alle. Tulkitseen muistoa innostuneena kertomuksena ainutlaatuisesta nuoruuden harrastuksesta.

Vähäisen vapaa-ajan täyttäminen mielekkäästi niukkuuden aikoina valoi uskoa tulevaisuuteen. Juuri vapaa-ajan vähyys sekä sen erityislaatuisuus tekivät vapaa-ajasta hyvin tärkeää. Nuorisoseura elähdytti koko kylää tuoden käsinkosketeltavaksi lupauksen paremmasta tulevaisuudesta. Mukanaolo tämänkaltaisessa toiminnassa oli tälle ikäpolvelle ensimmäinen kerta, kun he saivat olla tekemässä jotain heille itselleen. Uusi harrastaminen otettiin ilolla vastaan. Tämän suhteen Ruuhijärvi oli muiden maaseutujen kaltainen.¹⁰⁹

Annikin kuvauksessa nuorisoseuratoiminnassa on kiinnostavaa eri sukupuolten samanlainen mukana oleminen. Annikki kuvailee toisaalla, että ”[ä]itihän oli niin uskovainen [- -], se oli aika tiukka sen kans. [- -] Kyllä se näytelmäkerhot hyväksy, mutta sitä tansia

¹⁰⁷ Vrt. *Ruuhikairan kyläkirja* 2009, 326. Nuorisoseuralla oli 1957 70 jäsentä ja se on ollut keskeinen kohtaamispaikka haastateltavieni ikäpolvelle.

¹⁰⁸ Vrt. Savolainen 2016, 105—112.

¹⁰⁹ Vrt. Salasuo & Suurpää 2014, 124—128.

sei hyväksynyt koskhan”¹¹⁰. Kielteinen suhtautuminen tulee Annikin äidille kahdesta suunnasta, joista ensimmäinen on Annikin mukaan herätysliiketaustainen uskonto. Toinen suunta tulee 1950-luvun alun yhteiskunnasta. Tanssi oli, hiljattain päättyneen sodan vuoksi, vasta vapautumassa julkisuudessa moraalisen paheksunnan ikeestä. Tanssikielto kumottiin sodan päättymisen myötä, mutta moraalisesti arveluttavana tanssitilaisuuksia verotettiin erillisellä huviverolla.¹¹¹ Huviverotuskäytännön voi nähdä eräänlaisena siirtymäkautena tanssin vapautumisessa. Monella Ruuhijärven nuorisoseuran toimintaan osallistuneista oli varsin uskonnollinen kotikasvatus. Siihen suhteutettuna nuorisoseuran toiminta oli hyvin vapaantuntoista toimintaa. Jään miettimään, oliko rippikoulun merkitys todella niin suuri, että se antoi lupakirjan varsin vapaaseen kanssakäymiseen eri sukupuolten välillä. Tutkimuskirjallisuudessa tästä rippikoulun tuomasta vapaudesta löytyy paljon viitteitä¹¹². Epäilemättä rippikoulun vaikutus oli suuri. Lapsuuden tiukkaan kontrolliin verrattuna ero on silti mielestäni kiehtova. Nuoruuden vapauden on täytynyt tuntua erityiseltä. Samalla nuorisoseuran tarjoamilla huikeuksilla sekä harrastuksilla oli myös vahva sosiaalinen tilaus. Toisaalta nuorisoseuran toiminnassa oli mukana täysi-ikäisiä sisaruksia ja heidän ajateltiin pitävän nuorempiaan silmällä. Lopussa Annikki antaa vihjeen kollektiivisen hyväksynnän perusteista toteamalla, että ”sielä ei ollu paljon muuta”. Tuntuu kuin kaikki olisivat ymmärtäneet tilanteen ainutlaatuisuuden vaativien aikojen jälkeen.¹¹³

Nuorisoseuran kautta kylä sai kosketuksen myös ajan populaarikulttuuriin iltamien ja elokuvien myötä. Vaikka iltamien merkitys kokonaisuudessaan huvittelutilaisuuksien järjestämisen näkökulmasta Suomessa väheni 1950-luvun alussa¹¹⁴, iltamat säilyttivät asemansa nuorison kokoontumispaikkoina Pellon kunnassa aineistoni pohjalta vielä 1950-luvun alussa. Nuorisoseuralaiset vierailivat ympäri kuntaa tapahtumissa ja esittivät omaa ohjelmistoaan vierailuillaan. Nuorisoseuraan liittyvän harrastuksen voi katsoa olleen nuoruuden ja itsenäistymisen kannalta haastateltaville keskeinen. Kaikki haastateltavani olivat nuoruudessaan mukana seuran toiminnassa hyvin aktiivisesti. Lapsuuden päätyminen ajoitetaan haastatteluissa juuri rippikouluun ja sen tuomaan

¹¹⁰ Annikki, haastattelu. Pello 1.5.2016, 26.06.

¹¹¹ Pesola 1996, 107—122.

¹¹² Esim. Jouhki (A) 2014, 26—28.

¹¹³ Häkkinen 2014, 45—49;

¹¹⁴ Pesola 1996, 105—106 ja 126.

muutokseen yhteisön jäsenenä. Lapsuutta varjosti sota ja sodan mukanaan tuoma kokonaisvaltainen pula säilyi tunteena pitkään. Tunteen säilyvyyttä ylläpiti lisäksi koko nuoruuden jatkunut säännöstely. Nuoruus ajoittuu haastateltavilla 1950-luvun alkupuolelle, jolloin yhteiskunta alkoi pääsemään jaloilleen. Työteliäisyys ja sitkeys siivittivät haastateltavat kohti aikuisuutta. Opitun aktiivisuuden kautta kehitettiin koko kylää piristävää toimintaa. On vaikeaa hahmottaa nuorisoseuran täyttä merkitystä ja tärkeyttä 1950-luvun maalaispitäjässä, kun asiaa tarkastelee nykyisestä harrastusmahdollisuuksien kylästästä kulttuurista käsin.

Nuoruuden vaiheen haastateltavat katsovat päättyneen oman perheen perustamisen myötä. Perheen perustaminen tarkoitti käytännössä naimisiin menoa ja oman talon rakentamisen aloittamista.

Ehän mie ole ollu ko... vanha ole ollu ko alta 20 ollu ko mie olen menny jo naimishin. Että ei sitä niin kovin vanhaksi kerenny sitä lapsuutta elikkä nuoruutta juhliä, että se oli.. lyhyt aika.¹¹⁵

Johanneksen sitaatissa tiivistyy nuoruuden ja sen tuoman erityisen ajan päättyminen. Siinä missä työnteko ja rippikoulu muotoutuvat nuoruuden ja aikuisuuden väliseksi siirtymävaiheeksi, nuoruuden selkeän päätepisteen muodostaa avioliitto¹¹⁶. Asian myöhempi tarkastelu haastatteluajankohtana antaa viitteitä siitä, kuinka erityislaatuisina nuoruusvuodet ovat mieleen painuneet. Nuoruus tuntui juhlalta niukkojen lapsuusvuosien jälkeen. Nuorisoseurakokemuksilla voisi ajatella olleen varsin keskeinen rooli näissä juhlissa. Oman perheen perustaminen puolestaan muutti elämän suunnan takaisin selviytymisen piiriin. ”[E]nnen oli nuori ja terve, niin se oli vähä semmosta ilosempaa [- -]. [V]aikka se [työt] oli raskasta hommaa. [- -] mutta sitä oli nuori ja terve niin sitä jaksos¹¹⁷. Elämänvaiheen muuttuminen näyttäytyy kokonaisuudessaan positiivisessa valossaan. Johannes oli tietoinen uuden elämänvaiheen alkamisesta ja siihen on vaadittu uudenlaista asennoitumista. Huomioni kiinnittyi siihen, että jälkepäin aikuisuus ja sen mukana tulleet raskaat rakennus- ja metsätyöt olivat mieluisia juuri terveyden ansiosta. Terveys on saanut elämän tuntumaan siltä, että se on omissa käsissä.

¹¹⁵ Johannes, haastattelu. Pello 1.5.2016, 5.39.

¹¹⁶ Esim. Jouhki (A) 2014, 41.

¹¹⁷ Johannes, haastattelu. Pello 10.3.2016, 73.13.

2. Suuren rakennemuutoksen tuulet

2.1 Muuttuvat suhdanteet

O: Sinne Ruuhijärvele oli toinen laajennus suunnitelmassa, nämä ikkunakki on on ostettu aivan sit... sinne, mutta met emmä saahne minkhänlaista lainaa, niin piti tulla tänne. Sitte saima.

A: Tänne luvathin, että tänne saapi lainaa [Pelloon], mutta Ruuhijärvele ei saanu.

O: Joo joo, ja saimaki. Saimaki yli ky... melkein kymmenentuhatta saima valtiolainaa ja sitte niitä lisälainoja sitte lissää. Ja pankikhan ei olhet rahothan niinkö tuone. Se on tähän kyllä saima jonku verran niinkö pankiltaki... velkakirjala.¹¹⁸

Suomen asutuspolitiikka oli 1950-luvulla pientiloja suosivaa. Tämän politiikan yhtenä keskeisimmistä tavoitteista oli sodanjälkeisten olosuhteiden vakauttaminen, mikä tarkoitti evakoiden ja rintamalta palanneiden elämän turvaamista. Maaseudun suhteellisen korkealukuiselle väestölle ei löytynyt töitä teollisuuden ja palvelussektorin piireistä. Tällöin nähtiin järkeväksi lisätä pientiloja ja vaikeissa oloissa tilanne saatiin vakiinnutetuksi hetkellisesti.¹¹⁹ Olavi ja Annikki saivat ensimmäiselle talonrakennushankkeelleen tarvittavan lainan ja pienen mökin takaisinmaksu suoritettiin töitä tekemällä. Toisin kävi talon laajennushankkeiden kanssa 1960-luvun lopulla. Kuusikymmentäluvun alussa loppunut asutustoiminta tarkoitti käytännössä sitä, että maaseudulta jouduttiin muuttamaan pois.¹²⁰ Suomessa elettiin tuolloin voimakkaan kehitysaluepolitiikan aikakautta. Sen suurimpana saavutuksena oli maatilojen elinkelpoisuuden saavuttaminen, joskin se tapahtui hieman myöhässä ja koski välittömästi vain maatilojen omistajia. Ulko- ja sisäpoliittiset ongelmat johtivat siihen, että maaseudun elinkeinojen kehittämistoimet käynnistyivät liian myöhään. Tästä seurauksena oli lopulta suurten ikäpolvien mukanaan tuoma työttömyys ja suuri muutto. Elinkeinot monipuolistuivat liian myöhään.¹²¹

Tämä koski myös Olavia ja Annikkia, joiden työt sijoittuivat tuolloin suurelta osin metsään. Pahin synti tosin vaikutti olevan maaseudulla asuminen. Rakennepolitiikan radi-

¹¹⁸ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 3.1.2016, 44.38

¹¹⁹ Alestalo 1985, 116—119.

¹²⁰ Vrt. Kekkonen 2011, 72—75.

¹²¹ Leiviskä 2011, 349—359.

kaaliutta kuvaa paljon se, että maalla asuminen nähtiin pelkästään pientilojen kautta. Toisaalta voidaan kysyä, että ymmärrettiinkö rakennettujen teiden ja palveluverkostojen tarjoamaa mahdollisuutta kulkea töissä vielä täydellisesti. Yksilönvapautta korostava ja valtiokeskeisyyttä kritisoinut individualismi muutti rakenteita vasta tämän jälkeen¹²². Ohjaavan politiikan taustalla oli talouden lisäksi muita ilmiöitä. Kansan sivistyksen ja hyvinvoinnin nähtiin jakautuvan polarisoituneesti maaseudun ja kaupunkien välillä. Tämän lisäksi kansalaiskäsitys näki yksilön ennen kaikkea kansallisvaltion rakentajana, jonka tehtävä on työskennellä valtionsa etujen mukaisesti. Lukijalle lisätiedoksi, että Olavilla ja Annikilla ei koskaan ollut omassa taloudessaan lehmiä, vaan he ovat hankkineet toimeentulonsa töiden kautta¹²³. Lopputulema Annikin ja Olavin kohdalla oli muutto kotikylästä pois.

O: Nii ja kuuskymmentäkaheksan vuona se sitten loppu se kulkeminen ympäri lääniiä. [naurua] ko tuota metsähallitus vakinaisti... niin ko kaatomiehet ja sahurit, niin tuota mieki sitten pääsin siihen porukhan niin se kuuskytäkaheksan... ja yheksän, niin... yheksän alethin jo kulkhen kotoa. Ja siinä.. kaheksan vuonaki alotethin sielä Kaarerovan kämpälä.. Olima kämppähommat, mutta sitte se loppu. Siihen se loppu se kämppälämä ja alethin kulkhen kotoa. Ja ympärivuotinen oli sitte se työ... työsuhde, että se sitä. Metsähallitus järjesti työtä... ympärivuotien niin... Ja ko tuli sitte nämät.. ajokonheekki niin tuota sitä... tuota... tehthin sulan maan aikanaki sitte tuota... tukkia ja muita niin.. Ja sitte konheet ajoit autoteitten varshin.. mettäteitten varshin.¹²⁴

Olavin tarina kertoo tyypillisen pientilallisen jälkeläisen tarinan ammattimaisiin metsätöihin päätymisestä. Ensin Olavi toimi kotiloista käsin talvisin metsätyömiehenä ja vähitellen metsätyöt täyttivät koko hänen työelämänsä aikuisuuden kynnyksellä.¹²⁵ Metsätalouden muutos tehostetumpaan suuntaan synnytti tarpeen puunkorjuun ammatillistumiseen. Koneellistuminen ja ammattimainen työvoima olivat tehometsätalouden kulmakiviä, jotka mahdollistivat ympärivuotisen puunkorjuun. Olavin haastattelupätkästä käy ilmi kotoa kulkemisen mahdollisuus, mikä tarkoittaa sitä, että metsätalouden

¹²² Vrt Alasuutari 1996, 275—276

¹²³ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 10.3.2016, 61.00.

¹²⁴ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 10.3.2016, 61.25.

¹²⁵ Kekkonen 2011, 67.

järkevöittämiseksi tehty tieverkko oli riittävän kattava myös pohjoisella syrjäseudulla.¹²⁶ Tilanne on ollut Olavin ja hänen perheensä kannalta kiinnostava: juuri kun Olavi oli saanut vakituisen työpaikan, jonka pohjalta perhe voi suunnitella asumansa talon laajentamista ja modernisointia, yhteiskunnan harjoittama politiikka ei vielä tukenut yksittäisten ihmisten haaveita. Kylät taloineen ja teineen alkoivat olla valmiita. Maatalouden ylijäämää piti myydä valtion tuella ulkomaille. Valtion näkökulmasta asialle tuli tehdä jotain. Metsä- ja maatalouspolitiikan erottaminen toisistaan tarkoitti käytännössä maaseudulle rakentamisen kieltoa 1960-luvun lopulla.¹²⁷

Olavi ja Annikki muuttivat kylältä pois rakennemuutoksen tuoman poliittisen suunnanmuutoksen seurauksena. Saman kohtalon Suomessa koki myös moni muu heidän ikäpolvensa edustaja. Olavin ja Annikin tapauksessa kävi tosin sen verran hyvä onni, että metsätalouden rationalisoinnin seurauksena he eivät joutuneet muuttamaan maalta pois työttömyyden vuoksi niin kuin usein syrjäseuduilla tapahtui.¹²⁸ Heidän muuttonsa taustalla olivat yhteiskuntaa ohjaavat poliittiset päätökset. Muuton myötä vastaan tulivat uudet sosiaaliset suhteet ja vanhojen suhteiden ylläpidon väistämätön harveneminen. Se, minkä he yhteisöllisyydessä menettivät, korvautui palveluiden saavutettavuuden parantumisena. Samalla helpottui työssäkäyminen etenkin Annikin kohdalla.

H: Näkykö se kausityöntekijöissä mitenkä, jos vertaa vaikka niihin, jotka vakinaistethin. Oliko ne jotenki. Olitko eri asemassa ko ne toiset?

J: Oli tietenki, niilähän oli tuota.. Nehän sait korkeaman sen eläke-ettuenki ja sitten tuota emmie tiä, ei siinä sen kummempaa hommaa ollu, mutta niilä oli sitte vakituinen työ. Nei olhe muissa hommissa. Mutta mullako oli siihen aikhan ko oli sitä maatallouctaki sen verran lehmä, oli heinähommat kesälä ja miien halunu siihen alkaa sitte.¹²⁹

Johanneksen kohdalla tilanne oli hieman poikkeuksellinen. Hänestä ei tullut teollisuuden työntekijään verrattavissa olevaa järjestäytynttä metsäalan ammattilaista, vaan hän

¹²⁶ Vrt. Kekkonen 2011, 78—80.

¹²⁷ Kekkonen 2011, 50, 80—84; Alestalo 1985, 101—102; Laukia 2013, 169.

¹²⁸ Kekkonen 2011, 83—87.

¹²⁹ Johannes, haastattelu. Pello 10.3.2016, 39.40

jatkoj agraari-Suomelle tyypillistä kausityöntekijän osaa.¹³⁰ Talvisin Johannes oli metsätöissä, mutta toisena ammattina ei kuitenkaan ollut päätoimisena pienviljelijänä oleminen, vaan Johannes toimi 1960-luvun alkupuolelta kesäisin rakennusmiehenä ja pienviljely oli hänelle yksi osa elämää. Pienviljelyden ohella on nähtävissä myös, että Johannes ei halunnut päätoimiseksi metsuriksi. Metsätyöt vaikuttavat olleen Johanneselle välttämätön paha, jonka avulla turvattiin lasten koulukäyntiä ja perheen elantoa. Lisäksi tähän välttämättömään pahaan konkretisoitui oman koulunkäynnin katkeaminen. Johannes kertoo, kuinka metsässä tuli ajateltua, etteikö sitä helpommallakin voisi itseään elättää¹³¹.

Metsätöiden yleinen arvostus oli 1950-luvulla matalaa ja metsätyömiesten asema tiedettiin yhteiskunnalliseksi epäkohdaksi. Palkka oli huono, ja metsätyömiehen asema alkoi muuttua vasta 1960 ammattimaisten metsureiden myötä. Nämä ammattimaiset metsurit olivat suurelta osin niitä metsätyömiehiä, joita Metsähallitus alkoi vakinaistamaan 1960-luvun alkupuolella. Metsätyövoiman vakinaistamisen vuoksi käynnistettiin metsätyömiesten koulutusohjelma vuonna 1963 ja ensimmäiset vakinaistamiset tapahtuivat 1964. Kesti oman aikansa, että työvoimapolitiittinen muutos vakiinnutti asemansa yhteiskunnan ja työntekijöiden keskuudessa.¹³² Yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja yleiseen arvostukseen metsätyötä kohtaan, sekä Johanneksen omaan arvostukseen metsätyömiehen ammattiin suhteutettuna, oli ymmärrettävää jättäytyä pois vakinaistettavien metsätyömiesten joukosta. Näkisin, että huolimatta menetetyistä eläke-etuudesta Johannes teki omasta lähtökohdastaan itselleen parhaan ratkaisun. Hän toimi omien tuntemuksiensa pohjalta. Rakennusmieheksi Johannes ei käynyt kouluja, hän opetteli rakentamisen rakentamalla itselleen ja toimimalla apumiehenä ja talkoolaisena.

Minusta tuntuu, että ei sitä enää uskaltas alkaakhan rakentamhan sillä laila, ko ei ole mithän paperia eikä tietoa siitä.. Että sitä ei ole oikein ammattimies siihen. Ei sitä sillälaila ajatellu silloin. [- -]. Olenhan mie niitä vishiin lähempänä 30 omakotitaloa rakentanu. [- -] ja navetoitakihan mie olen tehny [kuusi].¹³³

¹³⁰ Alestalo 1985, 121; Kekkonen 2011, 4, 52.

¹³¹ Katso luku 2.2.

¹³² Kekkonen 2011, 69—71, 75.

¹³³ Johannes, haastattelu. Pello 10.3.2016, 64.58—65.29.

Pienviljelyn voisi ajatella säilyneen Johanneksella turvana kaiken varalta. Suomen nopeasti muuttunut yhteiskunta piti lehmät Johanneksen navetoissa koko 1960-luvun. Hänellä ei ollut vakituista työsuhdetta Metsähallituksen kanssa, ja rakennustyöt ajoittuivat käytännössä sulan maan aikaan. On hyvä muistuttaa, että kylään tuli sähkö vuosien 1962 ja 1963 vaihteessa¹³⁴, mikä helpotti lehmien pitoa muiden töiden ohella. Samalla 1960-luvun vuosikymmenellä Johanneksen ensimmäinen lapsi lähti oppikouluun, jonka turvaamiseksi täytyi tehdä niitä töitä mitä tuli vastaan. Johanneksen elämässä tiivistyy konkreettisella tavalla suomalaisuuden työteliäisyyden eetos, jonka keskeisenä päämääränä oli selviytyä keinolla millä hyvänsä¹³⁵. Sirkka Ahonen tuo historian oppikirjoja tarkastelleessa tutkimuksessaan esiin selviytymisen myytin säilyneen parhaiten kansallisen identiteetin rakennusaineena. Tämä oppikirjojen selviytyjäkansan myytti on kulkenut suomalaisissa oppikirjoissa 1800-luvun lopulta aina 2000-luvulle.¹³⁶ Kun suhteutan selviytyjäkansan myyttiä omaan tutkimusaineistooni, en voi olla ajattelematta sen välttämättömyyttä suomalaisessa identiteetissä. Sota-ajan jälkeen tapahtunut yhteiskunnan muutos on edelleen lähellä. Se tulee iholle isovanhempien ja vanhempien sukupolvien kertomuksissa. Arjen sankareiden tarinat tulevat ajallisesti lähelle 2000-lukua. Tarinoihin on helppo samaistua tämänhetkisessä yhteiskunnassa, jossa ympäröivä maailma on saanut uudenlaisia ulottuvuuksia. Suomalaiseen ajatteluun tuntuu keskeisesti liittyvän selviytyminen kaiken muutoksen keskellä.

Maaseudun ihmisen näkökulmasta katsottuna tilanne tuntui varmasti hurjalta. Pulaaikana kasvanut sukupolvi oli juuri päässyt siihen vaiheeseen, että ruokaa ja hyödykkeitä alkoi löytymään. Omavaraisuus oli ollut arvo sinänsä heti sodan jälkeen, mutta heti 1960-luvulla, kun oma osuus oli asian eteen tehty, pientiloista haluttiin päästä eroon. Kuokittujen peltojen tarjoama ruoka oli nyt ylimääräistä ja lehmistä maksettiin tapporahaa. Pienistä ja sisukkaista maanviljelijöistä oli tullut valtiontaloudelle taakka. Taakka haluttiin karistaa kasvaviin taajamiin ja kaupunkeihin. Joillakin paikkakunnilla jopa kokonaiset kyläkunnat maansa myivät ja muuttivat pois.¹³⁷ Äkkiseltään tilanne tuntuu jopa epäreilulta. Muutoksen myllerryksen keskellä on hyvä muistaa, että muutos sisältää aina mahdollisuuden. Työteliääksi oppineen Johanneksen kohdalla lehmien teurastaminen

¹³⁴ Ruuhikairan kyläkirja 2009, 80; Olavi ja Annikki, haastattelu (2. osa). Pello 3.1.2016, 43.23.

¹³⁵ Tuomaala 2004, 156—159.

¹³⁶ Ahonen 2017, 75—96.

¹³⁷ Alasuutari 1996, 52—65.

toi uuden harrastusmahdollisuuden: ”[M]ie laitoin niitä poroja silloin, ko lopetin ne lehmät poies”¹³⁸. Porojen pitäminen varmasti tuntui helpolta sen jälkeen, kun muisti pitäneensä lehmiä ilman sähköä tuomaa helpotusta. Johanneksen kohdalla porojen laittaminen oli lisäksi verrattain yksinkertaista olemassa olevien viljelysten ja tilan puolesta. Eläinten päivittäinen ruokkiminen muuttui porojen myötä talvikauden harrastukseksi.

2.2 Oman selviämisen epäily ja turvattomuuden tunne

*Miehän menin nuorena naimishin, eehän mie ollu ko yheksäntoista. Mie ollu armeijassakhan, mie kävin armeijassa ja [vaimo] asu jo tuola [minun vanhempien tykönä] jo silloin.*¹³⁹

Työuran valikoitumiseen vaikutti nopea perheellistyminen, mikä tarkoitti välttämättömyyttä toimeentulon hankkimisessa. Johanneksen, Olavin ja Annikin ikäpolvi edustaa käytännössä viimeistä ikäpolvea, joka on omaksunut töissä tarvitsemansa taidot kotioloista käsin. Tähän mennessä heidän ammatinvalintansa on näyttäytynyt ammattiin ajautumiselta heidän vanhempiansa kautta. Tämä heijastuu myös seuraavassa haastattelukatkelmassa. Toisaalta haastateltavieni työuran alussa Suomen poliittisena strategiana oli tuottaa pienviljelijöitä. Tämän tuloksena syntyi pienviljelijä-metsätyömies, jonka tärkeä osa tulojen hankintaa oli talvisten metsätöiden tekeminen.¹⁴⁰

A: Joss a... mekki olisihma saahne niin paljon käyä [kouluja] niin herra istä. Mutta ei ole, sitä ei ole ollu varraa silloin.

O: Niin, sitähän ei ollu, että lähteä niinko [H: joka jatkhan stä] jatkhaan ammattikouhlun tai...

A: Eks sieki meinannu jatkaa mutta [O: häh?] Eks sieki meinannu jatkaa yhessä [O: Ei, ee] välissä että sie lähet ammattikouhlun [isästi] oli sanonu että noo eikös.

O: Joo, että oohan pöllintekoaki... Joo, on se sen sanonu [naurua] justhin [A: semmosenvastauksen se anto]

H: Mihin ammattikouhlun... linjale sie olisit menny?

¹³⁸ Johannes, haastattelu. Pello 10.3.2016, 41.13.

¹³⁹ Johannes, haastattelu. Pello 3.1.2016, 30.10.

¹⁴⁰ Kekkonen 2011, 60—69.

O: No se oli tuota... [isä] alussa sano, että tuota teollisuuskouhlun. Mitä se siihen aikhan tarkotti se teolisuuskoulu, niin sinne se olis niinkö... Mutta sitte se käänti hänki... mielensä, että ei se... muutako pöllintekon piti parhaana [A: naurahtaa] vaihtoehtona

H: Ja siitä sie tehit sitten sitä pölliiä koko ikästi.

O: Joo, sitte olen tehny. Mets.. val... Metsähallituksessaki palvelin kakskytähäksan vuotta ja sitte.. niitä yhtiön savotat pääle sitte[- -].¹⁴¹

Olavin jatkokoulutusajatukset ajoittuvat aikaan, jolloin Suomessa oli herännyt keskustelu sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. Keskustelun pohjana oli tuolloin Kansakoulukomitean esitys koulujärjestelmän uudistamisesta. Komitean ehdotus muistutti tuolloin myöhemmin 1970-luvulla realisoituvaa peruskoulua. Suurin saavutus Kansakoulukomitealla kenties oli juuri siinä, että se herätti keskustelua tasa-arvoisista opiskelumahdollisuuksista.¹⁴² Komitean mietinnöt kumpusivat hyvin todellisuudesta. Olavin ja Annikin koulutaipaleissa tiivistyi monen pientilallisen jälkeläisen todellisuus. Yhtäältä vaakakupissa painoivat vaadittavat rahat koulun käymiseen ja toisaalta kotoa tuleva paine jatkaa työntekoa. Samansuuntaisia koulutustarinoita löytyy Itä-Suomen maaseudulta Rasimäeltä, jossa kouluttautuminen realisoitui Ruuhijärven tapaan vasta seuraavan sukupolven kohdalla¹⁴³.

Koulutushanke kytkeytyy tässä myös yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Pientila-asumista haluttiin 1950-luvun Suomessa vielä tukea ja kehittää elintarvikepulan ehkäisemiseksi. Tässä vaiheessa tulevaisuus näytti maaseudulla vielä toiveikkaalta ja pitäytyminen isän ammatissa näytti varteenotettavalta vaihtoehdolta. Samaan aikaan yleisessä ilmapiirissä nähtiin maaseudun asukkaan kouluttautumisen muuhun kuin maatalouteen liittyvään ammattiin vahingollisena.¹⁴⁴ Tähän ajatukseen kouluttautumisen tarpeellisuudesta on toisaalta helppo yhtyä, kun muistaa Länsi-Pohjan kansakoulutarkastajana vuosina 1938–1958 toimineen Pentti Kiviharjun näkemyksen supistetun koulun ja taitavan opettajan riittävydestä¹⁴⁵. Lapin koulujen historiasta väitöskirjan tehnyt Juhani Lassila huomauttaa aiheellisesti, kuinka paljon energiaa ja lahjoja tämä ajattelumalli on hukannut. Pello ja sen kylät asukkaineen olivat suurimpia henkisen pääoman menettäjiä tässä

¹⁴¹ Olavi ja Annikki, haastattelu (2. osa). Pello 3.1.2016, 19.41—20.53.

¹⁴² Sahlberg 2015, 22.

¹⁴³ Oksa 2016, 120, 129—139.

¹⁴⁴ Silvennoinen 2002, 89; Kekkonen 2011.

¹⁴⁵ Katso luku 1.2.

politiikassa. Suurten ryhmäkokojen ja supistetun opetuksen on täytynyt väistämättä näkyä tuloksissa.¹⁴⁶ Suoranaisten koulutulosten lisäksi politiikalla ja yleisellä ilmapiirillä oli suuri vaikutus ihmisten asenteisiin, jotka heijastuivat myöhemmissä omaa elämää ja ammattia koskevissa valinnoissa. Näin kävi esimerkiksi Olavin kohdalla.

Kyläkirjan aineiston perusteella koulujen rakennuttamisen viivästymisellä oli juurensa sota-aikojen poikkeustilanteessa. Alun perin koulu oli luvattu rakentaa kylälle vuonna 1949, mutta kansakoulutarkastaja ilmoitti 13.3.1940 päivätyllä kirjeellään kaikkien koulujen rakentamista siirrettävän viidellä vuodella eteenpäin.¹⁴⁷ Kuten tähän mennessä tiedämme, rakentaminen viivästyivät myöhemmin vielä viisi vuotta lisää. Osaltaan koulujen hidasta rakennuttamista ylläpitivät virkamiesten asenteet, poliittinen pientilojen suosiminen sekä näistä kumpuava yksilön luotto näiden suuntaviivojen pysyvyyteen.¹⁴⁸

Olavin kanssa vastaavankaltaisia mietteitä oli myös Johanneksella hänen puhuessaan metsätöistään ja kesken jääneestä koulutaipaleestaan: ”Eikö sitä olis helpompaaki ammattia voinu hankkia ko olis käyny sen koulun”¹⁴⁹. Nuorena perustettu perhe toi selviytymisen paineita. Metsätöissä virinnyt ajatus kouluttautua itselleen parempaan ammattiin jäi olosuhteiden myötä haaveeksi. Näissä ajatuksissa itänyt toive paremmasta ammatista siirtyi lopulta Johanneksella lasten kasvatukseen. Johanneksen kohdalla ilmentyy hyvin 1960-luvun rakenteellisen muutoksen tuomat paineet. Yhteiskunnan muutos luo pohjalle epävarmuutta, mutta töistä ei voinut irrota enää tuossa vaiheessa. Tämänkaltainen tilanne on omiaan kasvattamaan ihmisten koulutususkoa. Muuttuvat rakenteet aiheuttivat päänvaivaa oman tulevaisuuden hahmottelussa ja sanelivat tilanteen välttämättömyyden. Havainnot lähiympäristöstä elannon hankkimisen raskaudesta saivat haastateltavan ajattelemaan muuta reittiä. Koulutuksesta tuli nopeasti myös Johannekselle väylä parempaan sosiaaliseen asemaan ja aineelliseen hyvinvointiin.¹⁵⁰ Tämä oivallus tarkoitti Johanneksen kohdalla panostamista lastensa kouluttautumiseen.

H: [M]inkälainen se sinun ajatus oli siitä lasten kouluttautumisesta, että oliko se koulunkäynti tarpheellista?

¹⁴⁶ Lassila 2001, 604.

¹⁴⁷ Ruuhikairan kyläkirja 2009, 93.

¹⁴⁸ Lassila 2001, 600—604.

¹⁴⁹ Johannes, haastattelu, Pello 3.1.2016, 20.27.

¹⁵⁰ Vrt. Silvennoinen 2002, 144—145.

J: Oli, oli tietenkin kyllä se [- -] itte huomasi sitte ja koetti koetti neuvoa niitäki, että ko ei itte ollu käynny kouluja, että kyllä se tärkeä on. Jälkheen tuntu... tuntu mukavalta ko ne pärjäsi koulussa ja oikein.

H: [- -] Miten se lasten koulunkäynti... [- -]Oliko se selvyys, että siihne täytyy vain löytyä raha vai?

J: Joo, kyllä.

H: että siinä ei pihistely

J: Ei, koitethin hakea viimisetki markat siihen.

H: Aivan. Mistä niitä markkoja sitten löyty?

J: No mistä niitä löyty muualta ko töistä. Kyllä, kyllä ne piti hankkia ne markat.¹⁵¹

Oman selviämisen epäily siirtyi Johanneksella haluun turvata hänen lastensa koulutaival parhaalla mahdollisella tavalla. Ensimmäinen lapsi syntyi Johannekselle vuonna 1956 ja hänestä tuli kylän ensimmäinen ylioppilas. Lapsen kouluttautuminen tarkoitti Ruuhijärvellä sitä, että kymmenen vuoden iässä lapsi muutti viikon ajaksi pois kotoa ja palasi aina viikonloppuna kotiin. Oppikoulun käyminen vaati melkoisia ponnisteluja kotona.¹⁵² Kirjojen ja lasten vuokran maksuun tarvittavat rahat antoivat Johanneksen työntekijöille melkoisen merkityksen. Pellossa keskikoulua vastaava koulutus muuttui oppilaille maksuttomaksi vuonna 1972 peruskoulun myötä. Tuolloin yksityiskouluna toiminut koulu siirtyi kunnan omistukseen velkoineen ja varoineen. Johanneksen työpanoksesta lastensa koulutukseen voidaan arvioida sen pohjalta, että Pellon yhteiskoulun lukukausimaksu oli Lassilan mukaan vuonna 1957 10 000 markkaa. Summaa arvioidessaan Lassila kertoo opettajan kuukausipalkan olleen vuonna 1958 38 000 markkaa.¹⁵³ On hyvä muistaa, että pohjoisella syrjäseudulla Johanneksen ikäpolvi on ensimmäinen palkkatyön ikäpolvi. Se tarkoitti sitä, että tulevaisuudessa töihin päästäkseen tulee olla kouluttautunut.¹⁵⁴ Tämän reaaliiteetin oivaltaminen näkyy Johanneksen toiminassa selkeästi.

Kouluttautuminen nähtiin tuona aikana laajemmin reittinä tasa-arvoisempaan elämään. Koulun käyminen vaati kodeissa valtavaa panostusta ja se vaikutti varmasti myös itse koulua käyneeseen lapseen ja nuoreen. Aineistostani ei käy selville, miten Johanneksen

¹⁵¹ Johannes, haastattelu, Pello 3.1.2016, 24.29—25.50.

¹⁵² Vrt. Lassila 2001, 137.

¹⁵³ Lassila 2001, 613—614. Järvikyliä lasten osuus koulun oppilasmäärästä oli 15 prosenttia.

¹⁵⁴ Vrt. Silvennoinen 2002, 9—10.

lapset koulunsa kävivät ja hoitivat, mutta muissa muistitutkimuksissa on käynyt ilmi, että kouluttautumisesta saattoi tulla taakka nuorelle. Se ei sinänsä ole mikään ihme, kun ottaa huomioon, kuinka paljon vanhemmat saattoivat satsata lastensa koulutukseen, ja kuinka nuorena moni lapsi lähti koulutielle oman kodin piiristä. Toisaalta vanhempien satsauksen tietäen olonsa on voinut tuntea myös hyvin erityiseksi.¹⁵⁵

Samaan aikaan, kun Johanneksen lapset lähtivät koulutaipaleelle, Lapin väkiluku alkoi vähitellen kääntyä laskuun. Kotiseudulla olevien töiden tarjonta oli vähäistä. Palkkatyöhön pääseminen oli tuossa vaiheessa edyllytys selviämislle. Kotikylästä täytyi muuttaa pois töiden perässä, kuka Ruotsiin, kuka etelään.¹⁵⁶ Kehityskulku näkyi kylässä monella tavalla. Muuttotappio Ruotsiin oli Pellossa maan neljänneksitoista korkeinta vuonna 1970. Koko maan kohdalla 24:stä suurimmasta Ruotsin siirtolaisuuden muuttotappiokunnista 18 oli lappilaisia kuntia.¹⁵⁷ Vaikka kyseessä olevat luvut kertovat muutosta Ruotsin osalta, hahmottuu niistä se tosiseikka, miltä alueilta Suomessa työn perään lähdettiin. Kokonaisuudessaan Lapin väkiluku laski 1970-luvun taitteessa 7%.¹⁵⁸ Haastateltaviani karkeasti kymmenen vuotta nuoremmat suuret ikäluokat näkivät rakennemuutoksen seuraukset maaseudulla läheltä ja olivat heti aikuisuuden kynnyksellä tietoisia omasta siirtymisestään ”maailmalle töiden perässä”. Kun väkiluku Lapissa kasvoi vuodesta 1939 vuoteen 1965 kokonaista 40%, olivat tulevat muutot hyvin rajuja.¹⁵⁹ Syrjäiset kylät menettivät väestöään tämän lisäksi Lapin taajamiin. Näissä olosuhteissa kouluttautumisen merkitys saa aivan uudenlaisen sävyn.

H: Mikä teile oli lasten koulunkäynnin merkitys?

A: No ehkä saaha hyvä ammatti tietekki... Tuota... että ei jää tyhjän päälle.. Että se oli ittelä semmonen kammo ko ei osannu mithän.

H: No, koitko olevasti tyhjän päälä?

A: [Naurua] No kyllä sitä koki tietenki ko lapset menit ethen [naurua]

H: Missä vaiheessa se tapahtu?

A: No kyllä se sitä... Tietenki ko ne tulit ylemmile luokile niin se aina... ainahan se tuntu tietekki.

¹⁵⁵ Jouhki (B) 2014, 237, 246—248; Jouhki (A) 2014, 100—105.

¹⁵⁶ Esim. Lassila 2001, 448.

¹⁵⁷

http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/presentation/Elli_Heikkila_PohjolaNorden_28042014.pdf (luettu 9.3.2018).

¹⁵⁸ Rahkola 2014, 6—7.

¹⁵⁹ Esim. Lassila 2001, 670.

O: Niin, [m]e olima tässä ja... jo asuima ja.. sitte lähin... Niin [poika] tuli armeijasta joo... [- -] mie vein sen, helmikuinen päivä, [- -] palstalta sai ottaa... koivuja, polttopuita. [- -] Mie lähin [pojan] kanski kaatamhan. Se oli pyhäpäivä vielä, ei siinä oltu ja lauantaina... Toisena päivänä me tulima sieltä niin se tuumasi, että: ”Ei tuota ammattia kyllä kaehtia kannatte.” Niinkö minun ammattia [- -]. Että kyllä siinä... varmasti tuli pojalaki miehlen, että pittää vähän jatkaa [- -] lukuhommia, että ei jouvu tuone. [- -]

H: No tuliko sulle Olavi sitte koskhan semmosta tunnetta, että sie olist tyhjän päälä vai

O: No ei se... Ko siitä... siihenki ammathin tottu niin ei sitä luotti, että kyllä tällä menhän ethenpäin, ettei se.

A: Olit sie kerran Ruothin lähössä.

O: Niin no silloin ko tämä rakenethin joo.

A: Meinas velan kans hermostua, että hän lähtee Ruothin [naurua]

O: Joo ja sitte tuota se oli... Ei olhet net palkat tuola mettäpuolela ja ne olit urakkapalkkoja... set... saahliin mukhan taikka tuloksen mukhan sieltä sai palkanki sitte... tuota nii ja sitte silloin puhut tuo Ruotti niin hyväksi.

A: Nii ja sinne joku meniki tietenki[.]¹⁶⁰

Haastattelun katkelmassa tulevat esiin tutkimukseni kannalta kolme keskeisintä asiaa rakennemuutoksen keskeltä: Ruotsin siirtolaisuus 1970-luvulla, oma kouluttautumattomuus ja oman ammatin vähättely jälkikasvun osalta. Annikille lasten koulumenestys oli hienoa, mutta aiheutti hänelle itselleen turvattomuuden tunnetta. Lapset ”menit ethen” ja oma paikka yhteiskunnassa alkoi näyttämään epävarmemmalta. Epävarmuuden tunnetta lisäsi uuden talon myötä tullut talovelka. Samaan aikaan perheen painiessa erilaisien huolien kanssa Ruotsiin töihin menneet sukulaiset ja tuttavat kertoivat hyvistä työoloista lähinnä palkan suhteen.

Johanneksen, Olavin ja Annikin sitaateissa valottuvat rakennemuutoksen kielteiset ilmiöt. Työstä on tullut heille kaikille pääasiallinen toimeentulon lähde ja heidän tärkeimmäksi pääomakseen on tullut terveys. Huoli omasta pärjäämisestä vahvistui vähitellen taka-alalla: talon rakennuksesta oli tullut velkaa, lasten koulunkäyntiin piti löytää rahaa ja aikaisemmin niin elinvoimaiselta näyttänyt kotikylä oli alkanut menettää asukkaita. Viranomaisten ja tutkijoiden puheissa Suomen rakennemuutos näytti paikoin

¹⁶⁰ Olavi ja Annikki, haastattelu (2. osa). Pello 3.1.2016 28.35—32.35.

olevan Euroopan nopeinta ja menestyksekkäintä. Haapalan mukaan ajan sosiologien ja muiden tutkijoiden tutkimuksissa korostettiin henkisen kasvun lisääntymistä. Sosiaalipolitiikka nähtiin vahvasti täydellistymisen historiana.¹⁶¹ Hyvinvointivaltion keskeisimmät piirteet hahmottuivat jo selkeästi, mutta taustalla oli ihmisten kokemaa ahdistusta nopean muutoksen ikeessä. Johanneksen, Olavin ja Annikin tunteja kuvattiin populaarikulttuurin saralla, ja viranomaisten sekä tutkijoiden puheessa korostettiin taloudellisen nousun kasvua. Rakennemuutosta käsiteltiin ahdistuksen näkökulmasta elokuvissa, kirjallisuudessa ja tuon ajan iskelmämusiikissa. ”Ahistusromaanit” ja itsetilitysiskelmät heijastelivat juuri näitä muutoksen mukana roikkuvien tuntemuksia. Populaarikulttuurissa näkyivät realismi sekä arjen piilotunteelliset kurjuuden kuvaukset.¹⁶² Käsillä olevan syrjäisen pikkukylän maailmaan viranomaisten puheet ja ahistusromaanien henkilöt eivät istu aivan yksi yhteen. Kirjalliset tuotokset eivät tavoita sitä sekavuutta ja monenkirjaisuutta, joita ihmisten tarinat kuljettavat.

Terveyden säilymisen tärkeyttä ei voi vähätellä tämänkaltaisessa tilanteessa. Asiat olisivat voineet saada terveyden pettäessä helposti erilaisen sävyn. Terveyden avulla talovelasta pääsi eroon ja sai turvattua lasten kouluttautumisen. Terveyden säilymisen kautta haastateltavat täyttivät paikkansa agraarisen kulttuurin ihanteissa kyvykkäinä, voimakkaina ja työtätekevinä läpi elämänsä.¹⁶³

2.3 Yhteisöllisyyden muutos

Pieni kyläyhteisö on ollut verrattain tiivis kokonaisuus sota-aikana tähänastisessa kuvauksessa. Yhdessä kyläläisten kesken hoidettiin salaa kaadetut hirvet ja valmistauduttiin evakkoon lähtöön koko kylän voimin. Tässä välissä huomautan lukijaa, että tietenkään koko kylä ei ollut järvellä pyytämässä kaloja suolaan, vaan kyse on enemmän Johanneksen puhekielisestä ilmauksesta. Puhekielisen ilmauksen tarkoituksena on kertoa, että paikalla oli paljon väkeä. Sukulaisuussuhteiden pohtiminen ei tässä yhteydessä ole kovin relevanttia, sillä lähes kaikki kylän asukkaat olivat jotain kautta toisilleen sukua¹⁶⁴.

¹⁶¹ Haapala 2006, 91—102.

¹⁶² Haapala 2006, 92; Kurkela 2003, 604.

¹⁶³ Tuomaala 2004, 352.

¹⁶⁴ Vrt. *Ruuhikairan kyläkirja* 2009, 15—28.

Kylässä yhteisö oli joka tapauksessa verrattain tiivis sota-aikana, mikä osittain johtuu sukulaisuussuhteista. Tästä esimerkkinä on seuraava katkelma:

O: Joo mutta viljaa ja ei puitu tuota niinko varstahommana. Se tuli soan, sota-aikhan se ostethin se yhteinen puimakone sinne Ruuhijärhven. Se kiersi sitte ympäri kyliä.

A: Sehän oli yhteinen, kylän yhteinen, että se kiersi talosta talhon.

O: Sielä olthin talkoissa matkassa melkein kaikki.

A: Kyläläiset mitä mikä pysty töihin.

H: Missä sitä piethin sitä puimakonetta?

O: Se oli vishin olikhan se Lassilassa vai Takapalola [- -]?

A: No oli se meiläki joskus ja joskus se oli Lassilassa, mutta oli se Katajaväärassaki joskus. [- -]Mie piän, että net vuorottelit sitäki missä säilytethin.¹⁶⁵

Pieni kyläyhteisö hankki yhteisiä koneita, joita käytettiin vuorotellen. Puintikoneen mukana kulki talkooväki, jonka toimesta työ tehtiin. Nälän torjunta on keskeinen osa selviytyjäkansan myyttiä, sillä nälkä on näyttäytynyt suomalaisten historiakirjoissa hyvin laajasti¹⁶⁶. Evakkoon valmistautuminen ja sota-aikainen puimakoneen kierrätys vaikuttavat hyvin idylliseltä yhteisöllisyydeltä nykyihmisen silmin katsottuna. Puimakoneen hankinta oli osittain myös välttämätöntä sen vuoksi, että potentiaalista työvoimaa oli rintamalla komennuksella. Nuorimmat ikäluokat olivat sotataipaleella kylästä yli viisi vuotta, sillä heidän palvelusaikansa oli pidennetty kahteen vuoteen¹⁶⁷. Pienen kylän väestöstä sota ei haukannut suurilukuisesti väkeä, sillä kyläkoulullamme olleessa veteraanien muistolaatassa muistelin olleen vain kolme nimeä. Muistiani tukee myös kyläkirjassa oleva kuva muistolaatasta¹⁶⁸.

Haastateltavieni luettelemat paikkojen nimet ilmentävät myös sitä tosiseikkaa, että kylän yhteinen puimakone kulki haastateltavieni puheissa etenkin sukulaisuussuhteiden kautta. Tässä kohtaa Ruuhijärven kyläyhteisö muistuttaa Heikki Lehtosen¹⁶⁹ oppikirjan kokoelman kuvaelmaa kylästä esimodernilta ajalta. Yhtäältä eristäytynyt kylä olosuh-

¹⁶⁵ Olavi ja Annikki, haastattelu (1. osa). Pello 3.1.2016 9.59—10.47

¹⁶⁶ Ahonen 2017, 75—77.

¹⁶⁷ Ruuhikairan kyläkirja 2009, 147—149.

¹⁶⁸ Ruuhikairan kyläkirja 2009, 149.

¹⁶⁹ Lehtonen 1990. Lehtonen esittelee kirjassaan *Yhteisö* erilaisten yhteisöjen vaiheita eurooppalaisen historian eri aikakausina

teineen sitoi kyläläisiä varsin idylliseltä vaikuttavaan toimintajärjestykseen. Tämä järjestäytyneisyys tuntuu aineistossa paikoin täyttävän romanttisimmatkin kyläkuvitelmat. Toisaalta yhteisöllisyyden taustalla vaikuttavat vahvat sukulaisuussuhteet. Sukulaisuus ei ollut ainoa side niin kuin edellä olemme saaneet huomata, vaan kyläläisiä yhdisti myös sota-ajan poikkeukselliset olosuhteet ja salametsästyksen organisoiminen sukulaisuussuhteita ylittävällä tavalla. Syrjäinen sijainti luo kylää tarkastellessa helposti autonomian illuusion ja hälventää yhteyksiä suurempiin hallintoyksiköihin kuten kuntaan ja valtioon.¹⁷⁰ Kuitenkin kunta ja valtio olivat läsnä esimerkiksi koulutuspoliittisina ratkaisuin ja toisen maailmansodan kautta varsin näkyvästi kylän arjessa.

Yhteisölliseen toimintaan ja ylipäättään toimeliaisuuteen kasvaminen näkyy haastateltavillani aktiivisena nuorisoseuratoimintana. ”Seehän me perustima sen nuorisoseuran sinne Ruuhijärhvenki ja tuota Konttajärnessä oli jo. Ja kuljima Konttajärnessä [15km päässä] tietenki, mutta pyöriä sieläki käythin ja kävelyläki käythin tanssaki ja.”¹⁷¹ Nuorisoseurat olivat 1950-luvulla maaseuduilla varsinaisia helmiä ja niiden toimintaan osallistuttiin usein suurella prosentilla. Nuorisoseurat järjestivät iltamia ja tarjosivat nuorille paikan harjoitella esiintymistaitoja ja kehittivät vuorovaikutustaitoja. Lyhyesti sanottuna nuorisoseurat tarjosivat nuorille vapaa-ajan tekemistä ja sitä pidettiin usein myös sallittuna toimintana¹⁷². Tämänkaltainen oli tilanne myös Ruuhijärvellä nuorisoseuran tulon aikoihin. Talkoohengessä perustetulla nuorisoseuralla oli vuonna 1957 jäseniä jopa 70 henkeä, mutta ravistelevat muutokset purkivat nuorisoseuran parakin 1970-luvulla. Siihen mennessä kyläläisiä – etenkin nuorisoa – tiiviisti sitonut keskus oli ollut toimimattomana jo vuosia.¹⁷³

J: Oli joo. Ennenhän tehtiin paljo talkoila. Olthin heinänteossa ja nuitahan oli sitte oli nuita kattotalkkoitaki, pärekattoja panthin ja tuota... tuomoset valuhommat ja semmoset, talkoilahan niitä tehthin. Miekikö tässä rakensin tätä ja valoin tuota pohjaa niin täälä oli kauhea saki ihmisiä, tuli tuo kylän väki töihin. Ei sitä paljon ilmoteltukhan muutako tuota... kyllä se kulki se sana. [- -] tiethin kylässä mitä toinen hommasi.¹⁷⁴

¹⁷⁰ Vrt. Lehtonen 1990, 66–68 ja 218–221.

¹⁷¹ Annikki, haastattelu, Pello 1.5.2016, 6.47.

¹⁷² Salasuo & Suurpää 2014, 121–123.

¹⁷³ Ruuhikairan kyläkirja 2009, 327–328.

¹⁷⁴ Johannes, toinen haastattelu, Pello 10.3.2016, 76.28.

Johannes tuo esille saman talkoohengen. Sotien ajan yhteisöllinen toiminta jatkui vielä pientilallisessa kylässä. Yhteisen tekemisen kulttuuri vaikuttaa uskomattomalta. Onko aika kullannut muistot vai mistä on kyse? Nostalgisoinnista ei välttämättä ole kyse, vaan taustalla vallitsee tässäkin yhteydessä sukulaisuusyhteydet. Toinen selittävä tekijä löytyy, kun mietin Ruuhijärven kylää sota-aikana ja sen jälkeen; yhtenä merkittävänä yhteisöllisyyden lisääjänä oli eristäytyneisyys, joka päättyi lopulta tien ja sähkön tuloon. Kylien organisoitumista tutkinut Pekka Valkama tiivistää kylien yhteisöllisen toiminnan riippuvan pitkälle siitä, millaisia tahtotiloja kylässä tavoitteiden saavuttamiseksi löydetään¹⁷⁵. Tästä saadaan ajatuksille tukea. Pieni kylä oli kauttaaltaan hyvin homogeenisessä tilassa aina 1960-luvun puolivälin tienoille. Palvelujen ulottumattomissa tiettömän taipaleen takana työt joutuivat nopeammin yhteistyöllä. Kyläläiset eivät vielä käyneet juurikaan kylän ulkopuolella töissä, vaan pientilallisuus ja talviset savotat toimivat pääelinkeinoina. Vasta sota-ajan jälkeen voidaan ajatella kylän ihmisten siirtyneen rahatalouteen vähitellen, minkä jälkeen haastatteluiden sitaattien kaltaiselle talkootyölle ei enää ole ollut tarvetta. Tarkemmin tuo talkookulttuurin hiipumisen alku alkoi arviolta silloin, kun nämä 1930-luvulla syntyneet olivat olleet jo jonkin aikaa töissä ja suuret ikäluokat alkoivat muuttamaan pois 1960-luvun jälkipuoliskolla.

Sota-ajalla vallinnut yhteishenki heijastui myöhemmin monissa talkoissa ja näkyi aina kunnanvaltuuston tasolla. ”Täälähän on ollu oikein hyvä yhteisymmärrys. Sehän sanotinkin tuola ennen ko mieki olin nuissa kunnan hommissa [1970- ja 1980-luvuilla], valtuustossa niin, sielä oli sananpartena, että yksmielisiä niin ko ruuhilaiset.”¹⁷⁶ Maaseudulla elettiin 1930- ja 1950-luvuilla varsin niukoissa oloissa, mikä oli omiaan lisäämään solidaarisuutta ja lämminhenkistä myötätuntoa toisia kohtaan. Resurssien kohentuminen rakennemuutoksen aikana otettiin ilolla vastaan. Samalla tämä 1930-luvulla syntynyt sukupolvi säilytti vanhat sidosryhmänsä, mikä heijastui pitkälle heidän aikuisuudessa.¹⁷⁷ Rasimäen ja Sivakan kylien tarkasteluissa on löytynyt samanlaisia viitteitä. Tutkimuksia tehnyt Pertti Rannikko toteaa maaseudun kukoistaneen sotien jälkeen kahdenkymmen vuoden ajan. Tuolloin jokainen kylä oli oma paikallisyhteisönsä, jossa paikallinen elämä ja paikallisidentiteetti kukoistivat.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Valkama 2013, 15.

¹⁷⁶ Johannes, kolmas haastattelu, Pello 1.5.2016, 29.14.

¹⁷⁷ Vrt. Salasuo & Suurpää 2014, 123–128.

¹⁷⁸ Rannikko 2016, 233.

Yhteisöllisyyden muutos ei rakennemuutoksen vuosina näkynyt niinkään kylän yhteisten asioiden ajamisessa kuin yhteisöllisen toiminnan asteittaisena hiipumisena kylätasolla. Sota-ajan sukupolvi oli tottunut ja kasvanut toimimaan yhteisön edun mukaan¹⁷⁹. Tämän yhteisöllisen toiminnan asteittaisen hiipumisen taustalla näkyy kaksi suurta toisiinsa liittyvää ilmiötä: väestön poismuutto ja elinkeinorakenteen muuttuminen. Kun Suomi siirtyi pientilallisesta politiikasta kohti teollisuutta kehittävään politiikkaan, muuttui pienissä kylissä asuvien ihmisten arki. Arjen muuttuminen tarkoitti, että pientilallinen myi karjansa, meni töihin tai kävi töissä muualla ja osti maitonsa kaupasta. Kyläyhteisöjen toiminta alkoi muuttumaan tuolloin rakenteellisten reunaehtojen mukaan. Enää ei tarvinnut olla yhteisöllinen nälkää vastaan, vaan ihan vain kylän yhteisten asioiden vuoksi. Samalla kylän yhteisten asioiden luonne muuttui nälästä harrastuksen kaltaiseksi kyläyhdistyksen toiminnaksi.

Rakenteellisten muutosten mukana erilaiset puoluekannat tulivat selkeämmin esille kylässä. Puolueista kylän eri toimijoiden keskuuteen toimintaa ohjaamaan tuli erilaista idealismia, mikä tarkoitti yhteisten ponnisteluiden luonteen muuttumista. Tähän asti kuvatuissa katkelmissa kyläläisten yhteisen toiminnan idea kumpusi aluksi kylän yhteisten päämäärien ja tavoitteiden keskuudesta. Nuorisoseuran toiminta ja maamiesseura toivat mukanaan maalaisliittolaisen poljennon, minkä pohjalta voidaan implikoida vasemmistolaisien edustuksen olleen talkoissa vähäisempää.

¹⁷⁹ Salasuo & Suurpää 2014, 124.

3. Palveluiden myötä osaksi modernia yhteiskuntaa

3.1 Hyvä ja vapauttava sähkö

Sähkötön maailma tuntuu ajatuksissa verrattain kaukaiselta. Todellisuudessa sähkön saanti monessa pohjoisen kylässä ajoittuu sotienjälkeiseen aikaan 1950-1960 luvuille, mikä ei ole ajallisesti kovin kaukana. Pohjoista yleistietoa lienee sekin, että myöhäisistä sähköjen vedoista puhuttaessa muistetaan aina mainita Kilpisjärven saaneen sähköt vasta vuonna 1981. Ruuhijärvelle sähköt tulivat pääosin vuodenvaihteessa 1962 ja 1963. Tuolloin osa taloista jäi vielä sähköverkon ulkopuolelle. Viimeiseen taloon sähköt tulivat vuonna 1985.¹⁸⁰

H: No miten sitte ko se sähkö tuli niin miten se elämä siitä muuttu?

O: Sehän muuttu.

A: Helpotti tietekki

H: Mitä silloin tapahtu?

A: Sai sähköhellän ja [naurua] sähköhellän ja kaikkia nuita... Ompelukone mulle oli tärkeä ko mie paljon neuloin siihen aikhan. [H: niin sie laitoit senki sähkösenä] joo.

O: Se poljettava konehan sulla oli ennen [A: niin oli ennemin], kotoasti sait sen

A: Enkä saanu [O: sait] enkä saanu. Kyllä mie sen ostin aivan omila.¹⁸¹

Sähköistymisestä Annikille ja Olaville päälimmäisenä mieleen on jäänyt elämän helpottuminen. Sähköhella vähensi polttupuiden tekemisen tarvetta ja ompelukoneen käyttö helpottui. Jos miettii, kuinka paljon ruuanlaittamiseen tarvittun veden keittäminen vei aikaa ennen sähkön tuloa, ajallinen säästö on tuntunut arjessa varmasti suurelta. Suomen maataloista 1950-luvun päättyessä selvä enemmistö (79%) oli vailla vesijohtoa ja viemäriä (71%). Näiden mukavuuksien sisälle tuomiseen tarvittiin sähköä.¹⁸² Sähkö toi alkuvaiheessaan ennen muuta ruuanvalmistamista helpottavia elementtejä, ja näiden elementtien ajateltiin helpottavan ennen kaikkea perheenäitien arkea. Vähitellen kotita-

¹⁸⁰ Ruuhikairan kyläkirja 2009, 80.

¹⁸¹ Olavi ja Annikki, haastattelu (2. osa). Pello 3.1.2016, 53.31–54.07.

¹⁸² Sipilä & Anttonen 2010, 38.

louksien sähköistyminen näkyi myös miesten arjessa polttopuiden tarpeen vähentyessä.¹⁸³

Annikin ja Olavin sanailussa tulee esiin myös toinen tärkeä seikka: naisten työssäkäymisen tuomat mahdollisuudet. Tallenteelta on hyvin kuultavissa Annikin äänen paino, jonka tarkoituksena on alleviivata omilla rahoilla ostettua tavaraa. Omilla rahoilla ostetun ompelukoneen voi nähdä edustavan Annikille tasa-arvoa ja vapautta. Omat rahat kytkeytyvät Annikilla myöhemmin naisten työssäkäymiseen ja siitä seuraavaan varallisuuden kohentumiseen, mikä monessa tilanteessa tarkoitti omaa päätäntävaltaa monissa asioissa: ”mulla oli oma raha aina, että mie kuitenkin sillai sain ostaa mitä halusin”¹⁸⁴. Annikki puhuu tässä yhteydessä naisten taloudellisesta riippuvuudesta miehiin myös yleisellä tasolla. Hän tiedostaa, että kaikilla naisilla tilanne ei ollut samanlainen kuin hänellä. ”[M]ies on ollu tienassa. Se on pärjänny aina paremmin ko nainen. [- -] Että meilä on kyllä ollu aina ytheistä kaikki”¹⁸⁵. Ajattelen tämän muiston puolustuksen johtuvan vahvasta vapautumisen tunteesta ja niistä kehollisista muistoista, jotka liittyvät vahvasti käsitöiden tekemiseen. Annikille neulominen ja ompelu ovat olleet kiinteä osa hänen identiteettiään lapsuudesta aikuisuuteen. Neulomisen kautta hän on omakohtaisesti kokenut erilaisia matkoja, pitänyt kursseja ja hankkinut sivutuloja. Ompelukone ja neulominen ovat Annikille keskeisiä muistin paikkoja, joiden kautta hän jäsentää koko olemustaan.¹⁸⁶

Ensimmäiset sähköhyödykkeiden hankinnat liittyivät haastateltavieni tarinoissa kauttaaltaan arkea helpottaviin välineisiin. Annikilla ja Olavilla sekä Johanneksella uudet sähkön mahdollistamat hankinnat ovat nimenomaan arkea ja elämää helpottavia hankintoja sekä työkaluja. Hankintoja voitaisiin kulutusnäkökulmasta pitää moraalisesti oikeina¹⁸⁷. Moraalisesti oikea tarkoittaa sitä, että sähköllä nähtiin olevan välinearvoa agraarisen arjen näkökulmasta. Taloihin tuli toimivat valot ja ”niitten lamppujen kans tarvinu sitte saikata ennää sillälaila”¹⁸⁸. Saikkaaminen tarkoittaa suunnilleen samaa kuin sählääminen, tässä yhteydessä saikkaaminen kuitenkin liittyy nimenomaan kaasulamppujen ominaisuuksiin kuin itse tekemiseen. Johanneksen sanavalinta korostaa hyvin sitä

¹⁸³ Saarikangas 2010, 116.

¹⁸⁴ Annikki, haastattelu, Pello 1.5.2016, 36.13-38.24.

¹⁸⁵ Annikki, haastattelu, Pello 1.5.2016, 36.13-38.24.

¹⁸⁶ Vrt. Savolainen 2015, 102, 217-218; Tuomaala 2004, 87

¹⁸⁷ Esim. Salminen 2009, 59.

¹⁸⁸ Johannes, haastattelu. Pello 3.1.2016, 44.24.

tunnetta, joka syntyi kaasuvaloa miettiessä. Katkaisimesta valonsa saavalla helposti unohtuu, kuinka likaista ja nokeavaa kaasuvalon käyttö saattoi olla. Haastateltavien talouksissa molemmat puolisot kävivät töissä, joten sähköistymisen tuomat uudet mahdollisuudet otettiin nopeasti välttämättömien asioiden hoitamisen helpottamisen vuoksi¹⁸⁹.

Siinä missä sähkö helpotti kodin askareita, se helpotti myös palkkatyön tekemistä. Johanneksella työnteko muuttui sähkösahan myötä niin, että ”[s]itä teki huvikseen”¹⁹⁰. Puu katkesi sähkösahan myötä helposti ja tarkasti. Ero tarkkaan, mutta hitaampaan käsisahaan on huomattava, ja Johanneksen toteamus tuosta muutoksen kokemisesta on tyhjentävä. Työn fyysisyys lieveni käsisahan kautta oleellisesti. Merkille pantavaa haastatteluissa on se, että kukaan haastateltavista ei mainitse television tai radion hankintaa missään vaiheessa. Television hankinta tosin oli sähkön tulon suhteutettuna vähän myöhemmin. Lappiin television lähetykset ylsivät vuonna 1966¹⁹¹, joten televisio ei ollut ensimmäisten hankittavien asioiden listalla. Sähkö näyttäytyy haastateltaville arkea helpottavana palveluna, josta ensisijaisesti otettiin hyöty irti. Hyöty mitataan haastatteluissa työn kautta.

Sähkö toi tullessaan kyläläisille epäilemättä paljon vapaa-aikaa lyhyessä ajassa. Samalla sähköistyminen toi uusia vapaa-ajan viettoon soveltuvia mahdollisuuksia. Suuren muuton aikoihin kylällä voisi olettaa myös televisioiden lisääntyneen. Haastatteluaineistosta ei käy suoranaisesti ilmi sähköisten huvitusten vaikutus yhteisölliseen toimintaan, mutta mielestäni ei ole kovin kaukaa haettava kuvitella niin. Jäljelle jääneet kyläläiset eivät innostuneet enää nuorisoseuran teatteriharrastuksesta edellisen sukupolven tapaan¹⁹², sillä heille oli tarjolla tuolloin televisio ja sen tuomat ohjelmat.¹⁹³ Ehkäpä hekin innostuivat uudesta ja jännittävästä edeltäjiensä tavoin. Tällä kertaa nuorisoseuran tilalla uutuuksena oli esimerkiksi televisio. Toisaalta 1960-luvun lopulla nuoriso lähti kylästä pois opiskelemaan. Nuorisoseuran parakki purettiin kylältä 1970-luvulla ja sitä ennen rakennus oli käyttämättömänä vuosia¹⁹⁴.

¹⁸⁹ Vrt. Salminen 2009, 60-64.

¹⁹⁰ Johannes, haastattelu. Pello 3.1.2016, 44.58.

¹⁹¹ Esim. Kortti 2009, 71.

¹⁹² Katso luku 1.3.

¹⁹³ Vrt. Kortti 2009, 68-83.

¹⁹⁴ *Ruuhikairan kyläkirja* 2009, 328.

3.2 Kulkemisen merkitys

A: Joo silloin mie kävin vielä.. Kävimä kävelylä Molkojärnessä. Lähimä kylästä.. katto ko minun isoisähän oli ompelija. Se neulo vaatteita ja tuota se aina piti minua matkassa ja sitte ja se met lähimä sinne Molkojärhven. Met kävelylä menimä. Ensinä kävimä Rattosjärnessä tietenki kahvistelemassa ja sitten menimä Meltaukseen. Meltauksessa oli se parakki siinä tienvarressa ja siinä asuit näitä, jotka olit tulhe evakosta sitte ja se oli aivan täynä ja mekki olima siinä yötä sitte. Ja sitte seuraavana päivänä lähimä siittä ja kävelimä Lohinivhan ja olima sitte tuota Kinisjärnessä yötä semmosela.. iso talo. Siinä ei ollu paljo.. Isäntä ja emäntä siinä olit ja ne tehit meile sitte sinne lattialle petin. Me nukuma sen yön. Ja seuraavana päivänä met saima sitten venheen. Me menimä venheelä sitte sieltä Kinisjärvestä Molkojärhven. Me kolme päivää olima sillä välilä. Ja sitte me olima kaks viikkoa sielä perilä. Isoisä neulo sielä paljo vaatteita ja tuota sitte me lähimä sieltä..

H: No mitä sie tehit sielä?

A: [O]lin tietenki sielä semmosena apulaisena sille ja tuota.. ja tehin talos.. siinä talossa missä me olima, niin tietenki niinkö kotitaloustyötä tehin. Tiskasin ja lakasin ja.. sen mitä kymmenvuotias ossaa tehä. Ja sitte ko me lähimä sieltä, me taas kävelimä tuota Lohinivhan sieltä. Me tulima kävelylä. Ja sitte met pääsimä jossaki... semmonen mulliauto oli, joka kulki siinä. Me siinä pääsimä sitte Meltaukseen. Tulla... sieltä tullessa. Että memmä sa... sitte pääsimä samana päivänä sillä laila, että tuota... sitte olima tuossa Marrasjärnessä yötä. Seuraavan yön takasin tullessa. Ja sitten me Marrasjärvestä tulima Ruuhijärhven sitte samana päivänä. Että meilä ei menny ko kaks päivää ko me tulima, ko meitä se kuorma-auto autto niin paljo siinä Lohinivan ja Meltauksen välilä. Sen pääsimä siinä.¹⁹⁵

Annikin muiston voisi luokitella eloisaksi muistoksi. Muistossa tiivistyy merkityksellinen saavutus kymmenvuotiaan näkökulmasta.¹⁹⁶ Isoisän kanssa tehty ompelumatka sadan kilometrin päähän Molkojärvelle on vahvasti kehossa mukana. Kun mietin muiston eloisuutta ja vertailen niitä Savolaisen käyttämiin kerrontastrategioihin¹⁹⁷, huomaan, että puhuttuun tekstiin ei voi yksi yhteen soveltaa kerrontastrategioita. Päällisin puolin

¹⁹⁵ Annikki, Olavi ja Annikki, toinen haastattelu (1. osa). Pello 10.3.2016, 13.50-15.29.

¹⁹⁶ Vrt. Korkiakangas 1996, 27.

¹⁹⁷ Savolainen 2015, 103-137.

Annikin lainauksessa kyseessä on totuus- ja historiaorientoitunut kerrontastrategia¹⁹⁸. Muistelun aikana kuvat kuitenkin tuntuvat vain tulevan siinä hetkessä esiin. Tämä tahoo hämärtyä litteraatiota lukiessa. Äänitteellä asiaa puolestaan kuuntelee enemmän miellelyhtymien jatkumona. Mielleyhtymien jatkumon jäsentäminen tilanteessa vaatii asian monikertaista läpikäymistä ennen varsinaista haastattelutilannetta. Se puolestaan toimii argumenttina asian tärkeyden puolesta. Tulkitsen kyseisen tapahtuman olevan erityisen tärkeä Annikin elämässä. Hän on ollut ompelijan mukana pitkällä matkalla ja tuo matka on vaikuttanut hänen myöhempiin elämänvaiheisiin siten, että Annikki on tehnyt vastaavanlaisia töitä sekä opettanut ompelua kansalaisopistossa.

Katkelmaa voi lukea myös selviytymisen näkökulmasta. Suomalaisuuden myyttejä tarkastellut Ahonen pohtii miten suomalaisuuden myytit ovat kestäneet aikaa. Ahosen tarkastelussa ovat koulujen oppikirjat, jotka ylläpitävät vallitsevia myyttejä eli tutkijat ovat osa näiden myyttien uusintamisessa.¹⁹⁹ Annikin kuvaus on oiva esimerkki puolestaan siitä, miten myytit elävät ihmisten jokapäiväisessä elämässä ja siirtyvät eräänlaisina sankaritarinoina seuraaville sukupolville. Myytit kestävät, koska menneisyys on jatkuvasti läsnä ja tällä tavoin myytit käyvät unohdusta vastaan²⁰⁰. Yllä olevaa sitaattia lukiessani huomaan helposti kuinka innostava pienen tytön syksyllä 1945 tekemä parisataa kilometriä pitkä taivallus voi olla – tai ainakin se innostaa minua. Annikin lainauksessa on myös häivähdys nostalgiaa: haastateltavan kertominen on leppoisa ja matkan aikana he kävivät kahvittelemassa naapurikylässä. Kokemuksen ainutlaatuisuus on jakamisen arvoinen pitkin kävelymatkoineen ja erikoisine olosuhteineen. Tulkitsen nostalgisuuden johtolankana muiston tärkeydestä.²⁰¹

Tie tuli Ruuhijärvelle vasta sotien jälkeen vuosina 1946 ja 1947²⁰². Tietömyys näkyy haastateltavien lapsuudessa pitkinä kävelymatkoina ja tottumisena kulkemisen ajalliseen keston. Tien tulo mahdollisti pyöräilyn lopulta kylän ulkopuolelle lisäten vapautta²⁰³. Annikille pyörä ”oli tärkeä. Että monekki vanhemmat ko nei osahnet pyörälä ajjaa tietenkään niin, se oli tietenki. Että kyllä met paljon kuljima pyörälä”²⁰⁴. Polkupyörä

¹⁹⁸ Savolainen 2015, 106

¹⁹⁹ Ahonen 2017.

²⁰⁰ Ahonen 2017, 167.

²⁰¹ Vrt. Korkiakangas 1996, 166.

²⁰² *Ruuhikairan kyläkirja* 2009, 65.

²⁰³ Tuomaala 2003, 355–369.

²⁰⁴ Annikki, oma haastattelu. 1.5.2016, Pello, 12.34.

edustaa Annikille parempaa kulkemista, nuoruuden lisääntyntä liikkumista sekä erotautumista kylän vanhemmasta väestä, joka ei osannut ajaa pyörällä. Pyörällä tehdyt matkat piirtyvät osaksi nuoruuden elämäntapaa tehden siitä osaltaan erityistä. Aikaisempaan elämänmenoon suhteuteutettuna pyöräily näyttäytyy vaurastuvan Suomen symbolina.²⁰⁵ Johanneksen haastattelusta näkyy tottuneen kulkemisen heijastuminen vapaa-aikaan tien tulon jälkeen myöhemmin auton kautta. Tässä vaiheessa Johannes on jo kokenut polkupyörän ja mopon mahdollistamat nopeammat siirtymät.

J: [- -] Sitte ko tuli tuo.. tuo bingohomma niin tuota.. Sitte ko piti olla sitä bingokyyttiä aina [- -] viemässä niin siihen kyllä kyllästy sitte ko sitä ajo tuola Kolaria.. Kolaria ja tuola Ylitorniota myöten bingola. [- -] sitte taas tuola Meltauksessa ja ... siinä alko [- -] kyllästyhän sille. [Vaimo] oli kauhea pellaahman bingoa. Piti olla aina kyytissä niin mie sitte tehin topi siihen, että kyllä mien ennää lähe. Kyllä se [vaimo] sitte sen hyväksy ja alko uskomhan, että mie en lähe.

H: No miten.. oliko se sitten.. No sie et pahemin tainu itte perustaa siitä bingon peluusta?

J: Ei kyllä mie pelasin silloin ko mie sielä kävin aina, mutta tuota tulihan sieltä joskus pikku voittoki, mutta että semmoselta alko tunthun, että ei se vastaa oikein tarkotustansa. Enämpi sinne mennee mitä sieltä tulee. Että monta vuottahan sitä kuljethin sielä ajethin ympäri Lapin lääniä.

H: Oliko se sitten se helppous siinä se?

J: No niin se vishin oli.²⁰⁶

Bingolla käyminen oli aluksi luksusta, johon uudessa tilanteessa oli ajallisesti varaa ja bingolla oli vielä uutuuden viehätys tallella. Bingon ohella viehätystä lisäsi auto ja sillä kulkeminen. Ennen oman auton hankintaa matkat hoidettiin isommalla porukalla: ”linja-autohan se aina tilathin kyythin viikonloppuina”²⁰⁷. Yksityisautoilu toi liikkumiseen mukavuutta, mutta rajoitti aikaisempaan monimuotoiseen liikkumiseen liittyneitä sosiaalisia kontakteja.²⁰⁸ Lähikuntiin tehdyt vapaa-ajanmatkat tuntuivat aluksi ihan mukavilta, ja autoilun mahdollistama siirtyminen ei vienyt ajallisesti kovin kauaa, kun sitä vertaa aikaisempiin liikkumismuotoihin. Teknologian omaksumista ihmisten arkeen tarkastelleen Mika Pantzarin ajatuksia voi soveltaa mielestäni paitsi autolla ajeluun myös bingoon tässä yhteydessä. Uutuuden viehätysten jälkeen uudet tekniikat ja huvi-

²⁰⁵ Tuomaala 2003, 355—356.

²⁰⁶ Johannes, toinen haastattelu. Pello 10.3.2016, 93.39—95.51.

²⁰⁷ Johannes, ensimmäinen haastattelu. Pello 3.1.2016, 54.36

²⁰⁸ Mauranen 2010, 166—167.

tukset löytävät paikkansa arjessa ja elämäntavassa.²⁰⁹ Johanneksen sitaatin lopussa käy ilmi, kuinka auto ja sen mahdollistama bingoilu lopulta löytävät uomansa arjen rytmittäjänä. Auto toi aluksi vapautta liikkumisen muodossa ja tyydytti liikkumisen kaipuuta. Autoa Johanneksen taloudessa ohjasi mies, mutta kyydissä ollut vaimo sekä mahdollisesti pari muuta kyytiläistä pääsivät osalliseksi tästä näppärästä liikkumisesta. Harrastus oli oman aikansa tärkeä osa yhteistä ajanvietettä pariskuntana sekä pariskunnan kontaktina laajemmalle sosiaaliselle bingoverkostolle.²¹⁰

3.3 Sitkas köyhyys ja ahdingosta vapautuminen

Omaelämäkerrallisissa muisteluissa muistelija voi rakentaa omaa minäkuvaansa juonelliseksi kertomukseksi, jossa asiat liittyvät toisiinsa. Tällöin muisteluun valikoituvat ne tapahtumat ja muistot, joita muistelija pitää oman elämänsä kannalta merkityksellisinä. Käytettävissäni oleva aineisto on temaattisten haastatteluiden kautta muodostettu. Tällöin muistelijat ovat kertoneet asioita annetun rajauksen puitteissa. Muistellut tapahtumat ovat tällöin pidempiä tarinoita, mutta joukkoon mahtuu myös paljon episodisia – välähdyksenomaisia – kohtia. Molemmat muistelun muodot toimivat pääpiirteissään samalla tavalla. Ne välittävät yksilöllistä tulkintaa menneestä ajasta. Nämä yksilölliset tulkinnat toimivat johtolankoina haastateltavien kokemusmaailmaan ja peilaavat säilyttämisen arvoisia hetkiä ja ajatuksia eletystä elämästä.²¹¹ Lapsena koettu köyhyys ja niukkuus näyttävät välittyvät haastateltavilla varsin pitkälle elämään muodostaen koko elämän kestävän perustunemuksen. Tuon perustunemuksen juurtumista Olavi pohtii seuraavassa katkelmassa melkoisen monipuolisesti.

H: Rahasta on puhuttu kans ja on sivuttu aina tosinhan sitä. Työntekoki liittyy aika oleellisesti siihen rahan hankintan. Miten köyhyys, onko elämä tuntunu köyhältä?

O: Kyllä se siihen se lapsuudessa niin oli melko nuorena sen oivalsi jo, että tässä on puutetta. Ei suoranaista nälkäähän ei ole nähty, mutta puutetta. Ja varsinki sota-aikana. Sitä oli kyllä puutetta kaikista.

H: Mmm, no puute tuntu, mutta tuntuko köyhältä?

²⁰⁹ Pantzar 1996, 50—51 ja 66—77.

²¹⁰ Esim. Försti 2013, 29 ja 283—294.

²¹¹ Vrt. Korkiakangas 1996, 321—323.

O: Joo kylläpä se tuntu tietenki köyhältä. Esimerkiksi vaatetuspuoliki, ei niitä ollu. Ei ollu varraa vanhemila ja olikopa häntä niin paljon tarjolakhan siihen aikhan kaikenlaista.

H: No oliko niitä varakhaampia ihmisiä?

O: No emmie tiä tuola järvikylissä oliko sielä. Huomasiko siitä, että sielä olis ollu varakhaampia.

H: Onko tuota se köyhyys ja sen tunne, jatkuko se pitkään?

O: Kyllähän se tietenki se tunne pysy melko pitkhään ja liekkö se poissa vielähän. Köyhimpästä päästä sitä nyt vieläki olhan, että nykkö tosin näkkee ja kuulee nuita rikhaittenki minkälaista heilä on.

H: Minkälainen se omaisuus on tällä hetkelä, jos vertaa.

O: Onhan se.. oohan se siitä nuoruuestaki niin kyllä se paremphan suunthan on menny vaikka ei se mikhän loistelas, mutta kyllä sitä paremphan suunthan on tultu. Mitä on ollu ennen nuoruudessa ja sillälaila [H: teilä on mökkiä eikö oleki?] on [H: talo ja ilmeisesti autoki] joo, autoki.

H: Se on aika jännittävä sitte miten se on säilyny se samanlainen tunne sieltä.. Vieläki on tavalansa ikään kuin köyhä. [O: joo]

O: Emmie tiä lähteekö se ihmisen luontheesta tavahlan koskhan. Etten mie sen tavahlan tunnustan ja että ei tässä mithän rikhaita.

H: Vaikka, jos silloin olis sanonu sille nuorele Einole, että sulla on tämmöset omistukset joskus.

O: Joo, esimerkiksi tuo avioliittoelämä, sitä alethin niin, kyllä se niin saapii sanoa, että köyhästä lähethin. Ko ei mithän ollu semmosta kiinteätä pääommaa eikä mithän. Se, ne olit net markat tuola savotala ja aivan toisen työssä. Toisen palveluksessa sitä oli, että sitä ei ole mithän yrityksiä ei ole ollu meilä minkhänlaista. Ei ole maatalousyritystä eikä mithän.

H: Miten tuota.. entä säästäväisyys ja tuhlailevaisuus. Minkälaista roolia ne näyttelee elämässä?

O: Joo tuota. Kyllä ne avioliiton alkuvuosina piti tarkoin laskea net tuota mihin panhan ja muut, että ei sitä. Se tuhlailu on kyllä ollu poissa. Ja onkopa häntä vieläkhän.

H: Just meinasin kysyä, että oletko tuhlaillu ja sitte, jos olet niin, koska?

O: Enpä oikeasthaan ole. Mitä on laitettu, neon tulhet tiukasta rahat, ja ei ole ollu tuhlaihlun varoja.²¹²

²¹² Olavi, oma haastattelu. Pello 1.5.2016, 13.35—19.20.

Olavin kerronnassa köyhyys näyttäytyy nykyisyydestä käsin jatkuvana olotilana. Omaa olemista on peilattu suhteessa toisiin ihmisiin ja taustalla vallitsee tietoisuus toisenlaisesta mahdollisuudesta. Avioliittoelämä lähti köyhästä ilman mitään kiinteää pääomaa. Työelämä sijoittuu toisen palvelukseen, mikä antaa vihjeitä köyhyyden aiheuttamasta kahlitsevuuden tunteesta. Selviytymisen eetos tuntuu haastattelun katkelmassa vahvalta. Olavi tiivistää ajatuksiaan aika reflektiivisesti toteamalla, että liekö köyhyyden tunne lähtee luonteesta koskaan.

Haastattelijana jäin pohtimaan, onko minulla vihjeitä, joiden kautta voin abstrahoida Olavin tilanteen taustoja. Puran haastattelun osioa elämän käännekohtien kautta²¹³. Taloudellinen ahdinko sijoittuu Olavilla lapsuuteen ja avioliiton alkutaipaleeseen. Avioliitto merkittävänä elämän positiivisena käännekohtana on sinänsä ylihistoriallinen ja myönteinen tapahtuma, mutta se tapahtuu aina tietyssä hetkessä ja sitä kautta on sukupolvien ketjussa erisisältöinen. Samaa voidaan sanoa myös taloudellisesta ahdingosta. Kielteisenä käännekohtana taloudellinen ahdinko sijoittuu suoremmin vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Taloudellinen niukkuus ja sen tunne kumpuaa Olavilla paitsi lapsuuden sota-ajasta myös aikuisuuden kynnykselle jatkuneesta pula-ajasta. Ei siis ole ihme, jos köyhyyden tunne on jäänyt syvälle omaan identiteettiin. Olavin kokemukset niukkuudesta ovat olleet tutkimuksissa 1930-luvulla syntyneiden keskuudessa varsin yleisiä²¹⁴. Olisi kiintoisaa saada lisätutkimusta köyhyyden tunteen säilymisestä ihmisen identiteetissä rakennemuutoksen ajan Suomessa. Etenkin, kun 1900-luvun rakennemuutoksen läpikäyneet ihmiset ovat voineet vaurastua elämänsä aikana merkittävästi.

Omanarvontunnon määrittelyssä vertaisuuden kokemus on keskeinen ulottuvuus. Olavin haastattelun pohjalta vertaisiksi muodostuvat ne, jotka ovat jakaneet samanlaiset lähtökohdat elämälleen samanlaisissa olosuhteissa. Olavi paikantaa itsensä eri ikäluokkaan tutkimuskirjallisuuden suurten ikäluokkien kanssa²¹⁵. Ilmeistä on, että hän kuuluu osittain erilaiseen koulutustaustaan kuin suuret ikäluokat. Tästä olemme saaneet jo vihjeitä aikaisemmin haastateltavien suhtautumisesta lastensa kouluttautumiseen ja oman kouluttautumisen rajallisuuden toteamisessa. Kouluttautuminen puolestaan on näytelty

²¹³ Purhonen & Hoikkala & Roos 2008, 33—50. ”Suuret ikäluokat ja elämän käännekohtat”.

²¹⁴ Vehkalahti 2014, 64—67.

²¹⁵ Purhonen 2008, 180—184

suurta roolia suurten ikäluokkien sisäisessä luokkajaossa. Koulutushierarkian mukainen keskustelu ja ajattelutapa tuntuu olleen rakennemuutoksen ajan Suomessa varsin yleinen yksilöiden välinen statusmittari, joka paikon on voinut saada jopa maanisiakin mittasuhteita. Jako erilaisiin koulutustaustoihin on jossakin mielessä kirpaissut.²¹⁶ Tästä näkökulmasta Olavin haaveeksi jäänyt ammattikoulu toimii alemman yhteiskuntaluokan omaksumisen välineenä, mikä osaltaan vahvistaa köyhyyden tunteen säilymistä. Köyhyyden tunnetta se säilyttää siten, että kun tyhjästä on aikanaan lähdetty, niin vähemmän näyttää olevan koko ajan saatavilla. Todellisuuden kanssa tällä ei välttämättä ole suurtakaan korrelaatiota. Se on tunne, joka on omaksuttu varhain ja jota tahtomattaankin on tullut vaalittua, sillä ainakin kuvitelmissa kouluttautuneilla on vaikuttanut olevan helpompaa. Oman selviytymisen eetoksen taustalla näyttäytyy oman kouluttautumisen vähäisyys.

Vaikka materialistisesti Olavin tilanne on suurten ikäluokkien kaltainen, hän ei tunne jakavansa samanlaista pärjäämisen eetosta kuin suuret ikäluokat, joiden koko työura rakentui yhteen yleisen taloudellisen vaurastumisen kanssa. Materiaalisessa mielessä Olavi jakaa suurten ikäluokkien kulutuskaavan. Tälle kulutuskaavalle ominaista on asua omassa talossa, jonka pihalla oleva auto mahdollistaa siirtymisen mökille.²¹⁷ Koko aineistostakaan ei käy ilmi mihin tai keihin Olavi vertaa omaa varallisuuttaan. Omassa puheessaan hän nostaa varallisuuden mittariksi jollakin tavalla yrittäjyyden. Yrittäjyyden varallisuus näkyy Olavin puheessa siinä, että yrittäjällä on työntekijöitä, jotka ovat yrittäjän palveluksessa. Yrittäjyyden sijaan nostaisin esiin, että vertaaminen on kokonaisuus, johon vaikuttavat kaikki elämän kokemukset. Keskeisimmäksi oman paikkansa hahmotusympäristöksi nostan Olavilla lapsuuden ja nuoruuteen jatkuneen pula-ajan, josta käsin oman tulevaisuuden rakentaminen on alkanut.

Suomalaisen talonpoikaisyhteiskunnan hyveisiin liitetään usein säästäväisyys ahkeruuden rinnalle. Säästäväisyyden hyve on tosin kestänyt näihin päiviin saakka, joskin sen sisältämät merkitykset ovat muuttuneet 1900-luvun alusta.²¹⁸ Haastatteluaineistossa säästäväisyys nivoutuu osaksi oman elämän mahdollistamista ja velasta eroon pääsemisen tarkoittaa lopulta vapautumisen tunnetta. Toisin kuin Olavin kokemuksessa, Anni-

²¹⁶ Hoikkala 2008, 85 ja 86.

²¹⁷ Vrt. Hoikkala 2008, 85—88.

²¹⁸ Huttunen & Lammi 2009, 84—98.

killä niukkuuden olo helpottui lopulta viimeisen asuntolainan maksamisen myötä. Asuntolainan he hoitivat nopeasti hankkimalla lisäansioita marjastuksen avulla. Tärkeänä elementtinä jälkeen päin rakennetun mökin osalta, Annikki mainitsee mökin rakentamisen ilman velkaa.

A: Se on ollu, mehän maksoima senki niin äkkiä. Kymmenessä vuessa me saima sen kyllä pois. Keräsimä paljon marjoja. Ja töissähän olima kyllä kumpiki tiettenki, että kyllä me olema net huolehtinhet pois. Ei jää lapsile.

H: Miten se mökki sitte?

A: Mökki? mökihän me rakensima tuone. Me olema antanhe [pojalle]sen. Senki me vain rakensima, että emmä vain velkaa tehne kyllä.²¹⁹

Lopulta varallisuuden täydentyminen liittyy eläköitymiseen. Eläkkeen myötä tuli lopulta helpottunut olo, kun ei tarvitse enää ”niinkhän yrittää”²²⁰. Eläköityminen myös tarkoittaa tässä yhteydessä saavutettua vakautta suhteessa lapsuuteen sekä varhaiseen aikuisuuteen. Samalaisen kokemuksen eläköitymisen tärkeydestä Annikin kanssa jakaa Johannes: ”[K]o olen eläkkeele jääny, sitten se on vasta alkanu niinkö kohentumhan.[- -][S]iihen asti [- -] se on ollu semmosta käestä suuhun elämistä”²²¹. Eläkkeelle jääminen rinnastuu elämän käännekohtiin. Tämä käännekohta näyttäytyy haastateltavilla ennen muuta myönteisenä. Se on elämäntyön täyttymisen päätepiste, jonka jälkeen voi vähän huokaista helpotuksesta.²²²

²¹⁹ Annikki, oma haastattelu. 1.5.2016, Pello, 60.03—60.29.

²²⁰ Annikki, oma haastattelu. 1.5.2016, Pello, 59.10.

²²¹ Johannes, kolmas haastattelu. Pello 1.5.2016, 27.40.

²²² Purhonen & Hoikkala & Roos 2008, 38—45.

LOPUKSI

”Mien halua sitä vanhaa aikaa takasi”²²³

Työstä on muotoutunut 2000-luvun ihmiselle korostetusti itsensä toteuttamisen väline. Työn merkitys taloudellisten tarpeiden täyttäjänä on kaventunut. Keskeisiä työn mielekkyyttä lisääviä seikkoja digi-ihmiselle ovat työn tarkoitus, työn tuoma täyttymys, itsenäisyys, tyytyväisyys sekä uuden oppiminen ja työpaikan hyvät suhteet. Työntekijöiden hyvinvoinnin näkökulmasta relevantteja seikkoja työssä ovat merkityksellisuuden ja henkisyiden teemat.²²⁴

Työ näyttäytyi haastateltavien elämässä varsin moninaisina kuvina. Elämänvaiheiden jäsentäjänä työ oli aluksi sidoksissa vahvasti siirtymävaiheisiin. Työnteolla lopulta toteutettiin oma osuus selviytyjämyytistä. Ensisijainen tarkoitus oli tietenkin turvata oma ja lasten toimeentulo. Siinä sivussa otettiin osaa vahvasti työteliäisyyden eetokseen. Työteliäisyys opittiin kotoa ja koko kyläyhteisön kautta. Työ oli se ainoa asia, jonka avulla omaa tulevaisuutta pystyi rakentamaan. Rakennemuutoksen tuoma suuri muutos työvoiman tarpeeseen jättää nämä 1930-luvulla syntyneet lähes oman onnensa nojaan. Heille ei ole suotu erinäisistä syistä mahdollisuutta kouluttautua esimerkiksi uusiin ammatteihin, kuten on heidän lastensa sukupolvella ollut mahdollisuus. Työstä saatava raha on kaikki käytetty huolellisesti omien ja lasten elämän turvaamiseen. Tässä suhteessa haastateltavat ovat olleet myös onnekkaita, sillä heidän terveytensä on sallinut raskaat metsä- ja rakennustyöt työteliään kotiarjen rinnalla. Työn kautta tutkielmassani konkretisoituvat pärjäämisen ja selviytymisen eetos kaikkein selkeimmin.

Suomalaisia historian oppikirjoja tutkinut Sirkka Ahonen tiivistää, että: ”myyteillä on voima kirvoittaa toimintaa”²²⁵. Selviytyjäkansan myytti on säilynyt uskottavana suomalaisessa historiankerronnassa. Tätä myyttiä on myös hartaasti vaalittu julkisessa historiakulttuurissa.²²⁶ Tämä tutkielma on läheisessä suhteessa selviytyjäkansan myyttiin. Osaltani vahvistan tätä myyttiä ja toiselta puolen olen analysoinut niitä puitteita, jotka saavat tuntemaan erityistä selviytymisen tunnetta haastateltavien elämässä. Myytit

²²³ Annikki, Olavi ja Annikki, toinen haastattelu (2. osa). Pello 10.3.2016, 12.05.

²²⁴ Leiviskä 2011, 11–12.

²²⁵ Ahonen 2017, 163.

²²⁶ Ahonen 2017, 198.

kulkevat myös ihmisten jokapäiväisissä tarinoissa. Myytin säilymisen kannalta on keskeistä, että näille myyteille löytyy kosketuspintaa ihmisten kokemusmaailmassa. Selviytyjäkansan myyttiin on helppo samaistua, koska se kulkee vielä elävänä ihmisten jokapäiväisessä historiallisessa muistissa. Haastateltavieni kohdalla selviytymisen eetos näkyy esimerkiksi siten, että syrjäisillä seuduilla he ovat valmistautuneet elämään erilaisessa yhteiskunnassa kuin mihin he lopulta päätyivät. Muutos, johon heidän oli sopeuttava, tuli heille ikään kuin yllättäen ja siitä oli vain mentävä eteenpäin. Heidän lapsensa puolestaan kasvoivat jo tietoisena tuosta käynnissä olevasta muutoksesta.

Haastateltavani olivat näinä suurina muutoksen vuosina enimmäkseen työelämässä. He kokivat rakennemuutokset kouriin tuntuvina vaihteluina omissa mahdollisuuksissaan. Haastateltavat muovasivat valintansa yhteiskunnan puitteiden mukaan ja samalla ohjasivat sekä kasvattivat jälkikasvunsa parhaiden näkemystensä mukaan tekemään tulevia elämänvalintoja. Muuttuva yhteiskunta toi paitsi mahdollisuuksia, mutta myös stressiä tulevaisuudesta. Ehkä johtuen juuri jatkuvasta muutoksessa arjen suuressa taustassa, epävarmuuden tunne omasta elämästä jäi pois vasta eläköitymisen myötä. Eläköityminen tarkoitti vakautta ja tasaista tuloa, joka turvasi arjen elämän perusedellytykset.

Haastateltavani elivät elämänsä aikana niukkuutta, näkivät talouden ja elintason valtaavan nousun sekä astuivat vapauttavan eläkkeen piiriin työuriensa lopussa. Haastateltavieni tärkein pääoma elämässään on ollut terveys. Se on mahdollistanut heidän toimeentulonsa haluamallaan tavalla. Toimeentulon saavutuksena voidaan pitää lapsille turvattuja koulutusmahdollisuuksia sekä tietynlaisen taloudellisen aseman saavuttamista. Suuriin ikäluokkiin verrattuna he lähtivät hieman takamatkalta, mutta onnistuivat saavuttamaan työllään korkean elintason kesämökkeineen. Haastatteluaineiston perusteella näyttää, että lapsuuden poikkeukselliset olosuhteet sota- ja pula-aikoina muovasivat ajattelua omasta selviytymisestä. Turvattomuuden ja riittämättömyyden tunne on seurannut koko elämän ajan. Näistä tunteista päästiin eroon vasta eläköitymisen myötä. Eläköitymisen voi nähdä tuoneen vapautuksen selviytymisestä.

Turvattomuuden yhtenä merkittävimpana lähteenä voidaan pitää yhteiskunnallista muutosta. Muutos toi tullessaan tarpeen kouluttautua teollisuuden tarjoamiin ammatteihin. Kotoa periytyvät ammatit eivät olleet enää itsestään selvyys, vaikka haastateltavieni kohdalla nämä kotona opitut taidot veivät heidät työelämään kiinni. Olosuhteiden nopea

muuttuminen takasi, että huoli omasta selviytymisestä kasvoi merkittävästi juuri koulutuksen vähäisyyden vuoksi. Koulutuksesta tuli heidän sukupolvestaan alkaen yhteiskunnallisen arvostuksen ja aseman vakiinnuttajana. Kun omaan koulutukseen ei ollut aikoinaan ollut mahdollisuutta, haastateltavat halusivat tarjota lapsilleen parhaat mahdolliset lähtökohdat tukemalla heidän kouluttautumistaan. Lasten kouluttautuminen herätti myös ristiriitaisia tunteita, sillä se osoitti heille oman pienuutensa muuttuneessa yhteiskunnassa velkataakkoineen. Lasten koulumenestyksestä oltiin iloisia, mutta samalla turvattomuuden tunne lisääntyi ”kun lapset meni eele”.

Haastatteluiden aikana eletty elämä näyttäytyi varsin monitahoisena. Vanhasta ajasta ainoat säilyttämisen arvoiset asiat olivat muistot, terveys sekä yhteisöllisyyden mukana tuleva kylätsekulttuuri. Maa- ja metsätalouteen sidotut yhteydet ja verkostot mureniivat vähitellen vieden mukanaan kokonaisen elämisen tavan. Peruselinkeinojen muutos muutti työvoiman liikkuvuutta Ruuhijärvellä ja laittoi suuret ikäpolvet ja heidän edeltäjänsä etsimään uusia suuntia elämälleen. Tilanne on ollut hyvin samankaltainen myös muissa suomalaisissa pikkukylissä harvaanasutuilla seuduilla²²⁷.

”Mien halua sitä vanhaa aikaa takasi” on tulkittavissa haastateltavan vahvana kannanottona nykyisen turvallisemman yhteiskunnan puolesta. Liikkumisemme on sujuvaa, sosiaaliturvamme on hyvä, terveydenhuoltopalvelumme ovat mullistaneet hyvinvointimme ja koulutukselliset mahdollisuutemme ovat historiallisesti parhaimmat. Lisäksi elämme vahvaa rauhan aikaa. Näitä arvoja soisi vaalittavan tulevien rakennemuutosten yhteydessä.

Osallistuminen selviytyjäkansan myyttiin ja myytin tulevaisuus

Toisinsin selviytyjäkansan myyttiä nostamalla pro gradu -tutkielmassani esiin kotikyläni vaiheita menneiltä työteliäiltä ajoilta. Tutkielmani aineisto muodostui useammasta haastattelukäynnistä kotiseudullani. En miettinyt, kauanko tämä projekti mahdollisesti kestäisi tai olisiko se kuinka työlästä. En vain keksinyt mitään muutakaan tapaa tehdä tätä. Tein haastattelut, litteroin ja rivasin aina välillä nykyisen kotini ja Oulun väliä.

²²⁷ Vrt. Rannikko 2016, 233.

Tässä vaiheessa aavistelen toteuttaneeni selviytyjäkansan myyttiä 2010-luvun ihmisen positiostani – ainahan olisin voinut analysoida valmista aineistoa. Yritän muistuttaa itseäni, että työläys on suhteellista.

Näen selviytyjäkansan myytillä olevan tilausta lähitulevaisuudessa ja todennäköisesti myytistä löytyy ammennettavaa vielä paljon myöhemminkin. Asioissa tapahtuu aina muutoksia, ja näihin muutoksiin – etenkin ikäviin – sopeutuminen voi vaatia suuria ponnisteluja. Tietoisuus siitä, että aina on selvitty, auttaa kohtaamaan tulevia haasteita. Sitä, millaisia tulevat haasteet ovat, on mahdoton sanoa. Voisi kuitenkin ajatella, että ilmastonmuutos ja siihen vaikuttaminen vaatii laajempia ponnisteluja kuin osaamme vielä täysin hahmottaa. Maapallon ekosysteemien muutos väistämättä pakottaa ihmiset mukautumaan. Selviytymisen mahdollisuus tulevista koitoksista pysyy hengissä juuri selviytyjämyytin kautta luoden optimismia meihin selviytyjiin.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

I Painamattomat lähteet, haastattelut

Annikki (s. 1936) 1.5.2016. Haastattelija Ilkka Harri.

Johannes (s. 1935) Pello, 3.1.2016; 10.3.2016 & 1.5.2016. Haastattelija Ilkka Harri.

Olavi (s. 1934) 1.5.2016. Haastattelija Ilkka Harri.

Olavi ja Annikki Pello, 3.1.2016. 1. osa. Haastattelija Ilkka Harri.

Olavi ja Annikki Pello, 3.1.2016. 2. osa. Haastattelija Ilkka Harri.

Olavi ja Annikki Pello, 10.3.2016. 1. osa. Haastattelija Ilkka Harri.

Olavi ja Annikki Pello, 10.3.2016. 2. osa. Haastattelija Ilkka Harri.

Pro gradu -tutkielman teemahaastatteluiden litteroinnit. Kirjoittajan oma kokoelma.
Laatija Ilkka Harri.

II Lähdekirjallisuus

Ruuhikairan kyläkirja, Ruuhijärvi • Vuoskujärvi. Korteniemi, Tuomo & Korteniemi, Paavo & Mämmilä, Hilka toim. 1. painos. Väylä-Yhtiöt Oy, Pello, 2009.

III Tutkimuskirjallisuus

Ahonen, Sirkka 2017: *Suomalaisuuden monet myytit. Kansallinen katse historian kirjoissa.* Gaudeamus oy, Helsinki.

Alapuro, Risto & Alestalo, Matti & Jallinoja, Riitta & Sandlund, Tom & Valkonen, Tapani 1985: *Suomalaiset. Yhteiskunnan rakenne teollistumisen aikana, 4. painos.* Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo – Helsinki – Juva.

Alasuutari, Pertti 1996: *Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994.* Vastapaino, Tampere.

Alasuutari, Pertti 2011: *Laadullinen tutkimus 2.0, 4. painos.* Vastapaino, Tampere.

Alestalo, Matti 1985: ”Yhteiskuntaluokat ja sosiaaliset kerrostumat toisen maailmansodan jälkeen”. *Suomalaiset. Yhteiskunnan rakenne teollistumisen aikana*, 4. painos. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo – Helsinki – Juva.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina 2006: ”Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä”. *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*, s. 24—48. Toim. Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo, Ulla-Maija Peltonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Försti, Taina 2013: *Vauhtikausi. Autoilun sukupuoli 1920-luvun Suomessa*. Turun yliopisto, Turku.

Haapala, Pertti 2006: ”Suomalainen rakennemuutos”. *Historiallinen käänne. Johdatus pitkän aikavälin historian tutkimukseen*. Toim. Juho Saari. Gaudeamus, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000: *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino, Helsinki.

Hoikkala, Tommi 1999: ”Suuret ikäluokat ja työ”. *Suomalaisen työn historia*, s. 395—425. Toim. Raimo Parikka. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Hoikkala, Tommi 2008: ”Suuret ikäluokat ja työ”. *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Toim. Semi Purhonen, Tommi Hoikkala & J.P. Roos. Gaudeamus, Helsinki.

Huttunen, Kaisa & Lammi, Minna 2009: ”Suomalainen säästävyys. Säästävyden puheetavat suomalaisissa kuluttajaelämäkerroissa”. *Historiallinen aikakauskirja* Toim. Aunesluoma Juhana, Kinnun Tiina, Lamberg Marko ja Tikka Marko. Suomen Historiallinen Seura ja Historian Ystävien Liitto, Helsinki.

Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen Keijo 2013: ”Esiliinat, ohrapuuro ja käsityötunnit. Koulut jälleenrakennuskaudella”. *Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulta*. Toim. Kirsi-Maria Hytönen & Keijo Rantanen. Atena kustannus oy, Jyväskylä.

Hyvärinen, Matti 2014: ”Muistelu historiantutkimuksen haasteena ja mahdollisuutena”. *Muisti*, s. 31—41. Toim. Jani Hakkarainen, Mirja Hartimo, Jaana Virta. Tampere Uni-

versity Press, Tampere. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100281/978-951-44-9372-0.pdf?sequence=1> (luettu 22.02.2018).

Häkkinen, Antti 2014: ”’Kun yhteiskunta tuli kylään’: nuorisosukupolvien erilaiset yhteiskuntakohtaamiset ja -kokemukset”. *Nuoruuden sukupolvet. Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään.* (Toim.) Vehkalahti, Kaisa & Suurpää, Leena. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 152, *Tiede*, Helsinki.

Jolkkonen, Jari 2007: *Metodiopas. Systemaattinen analyysi tutkimusmetodina.* Joensuun yliopistopaino, Joensuu.

Jouhki, Essi A2014: ”Nuoruus kuin nopea lintu”. *Suurten ikäluokkien nuoruus 1950–1960-luvuilla omaelämäkerrallisten tekstien kuvaamana.* Historian pro gradu – tutkielma, Oulun yliopisto.

Jouhki, Essi B2014: ”Nuoruus opintiellä – Vuosina 1940–55 syntyneiden mistot kuolunuoruudesta”. *Nuoruuden sukupolvet. Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään,* s. 226—249. (Toim.) Vehkalahti, Kaisa & Suurpää, Leena. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 152, *Tiede*, Helsinki.

Kekkonen, Kari 2011: ”Hyvää vauhtia metsätöille”. *Puunkorjuu ja Suomi muutoksessa.* Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print, Tampere.

Kemppainen, Ilona 2011: ”’Sarastaa Suomen uusi huomen’ – lapset, nuoret ja jatkosodan alku”. *Kirjoitettu nuoruus. Aikalaistulkintoja 1900-luvun alkupuolen nuoruudesta.* (Toim.) Kemppainen, Ilona & Salmi-Nikander, Kirsti & Tuomaala, Saara. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 117, *Tiede*, Helsinki.

Korkiakangas, Pirjo 1996: *Muistoista rakentuva lapsuus.* Kansatieteellinen arkisto 42, Helsinki.

Kortti, Jukka 2009: ”Televisio 1960-luvun suomalaisen kulutusmentaliteetin rakentajana”. *Historiallinen aikakauskirja* Toim. Aunesluoma Juhana, Kinnun Tiina, Lamberg Marko ja Tikka Marko. Suomen Historiallinen Seura ja Historian Ystävien Liitto, Helsinki.

Kotimaisten kielten keskus. Hakusanat: ”työ” ja ”arki”. *Kielitoimiston sanakirja*. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?ListWord=työ&SearchWord=työ&dic=1&page=results&UI=fi80&Opt=1> (luettu 25.2.2018).

Lassila Juhani 2001: *Lapin koulutushistoria – kirkollinen alkuopetus, kansa-, perus- ja oppikoulut*, osa 1 & osa 2. Väitöskirja, Oulun yliopisto.

Laukia, Jari 2013: *Tavoitteena sivistynyt kansalainen ja työntekijä. Ammattikoulu Suomessa 1899-1987*. Unigrafia Oy, Helsinki.

Lehtonen Heikki 1990: *Yhteisö*. Vastapaino, Tampere.

Leiviskä, Eija 2011: *Työ täynnä elämää. Työn merkityksellisyyden seitsemän lähdettä*. Tietosanoma, Helsinki.

Leiviskä, Janne 2011: *Pohjois- ja Itä-Suomen elinkeinojen kehittäminen suomalaisen yhteiskunnan murroksessa. Suurimpien puolueiden elinkeinopolitiikka 1951–1970*. Oulun yliopisto, Oulu.

Lenkkeri, Kaisa & Heloma, Antero & Hakkarainen, Pekka 2013: ”Tupakan orjat. Tupakojien käsitykset tupakoinnin lopettamisesta 1950-luvun Suomessa sosiaalishistoriallisen aineiston valossa”. *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (2013): 2.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110412/lenkkeri.pdf?sequence=1> (Luettu 5.10.2018).

Makkonen, Elina 2009: *Muistitiedon etnografiaa tuottamassa*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 58, Joensuun yliopisto.

Mauranen, Tapani 2010: ”Autolla arkeen”. *Suomalaisen arjen suuri tarina*. Toim. Haggman, Kai & Markkola, Pirjo & Kuisma, Markku & Pulma, Panu. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki.

Miettunen, Katja-Maria 2014: ”Muistelu historiantutkimuksen haasteena ja mahdollisuutena”. *Muisti*, s. 167—177. Toim. Hakkarainen, Jani & Hartimo, Mirja & Virta, Jaana. Tampere University Press, Tampere.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100281/978-951-44-9372-0.pdf?sequence=1> (luettu 23.02.2018).

Oksa Jukka 2016: ”Lähteneiden Rasimäki”. *Kotona, kylässä, liikkeellä – Sivakka ja Rasinmäki arjen ja mielen tiloina*, s. 113—141. Toim. Rannikko Pertti, Sireni Maarit, Päivi Härkin, Seppo Knuuttila, Maria Lähteenmäki, Jukka Oksa ja Mikko Simula. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Pantzar, Mika: *Kuinka teknologia kesytetään. Kulutuksen tieteestä kulutuksen taiteeseen*. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksia, Hanki ja jää, Helsinki 1996.

Parikka, Raimo 1999: *Suomalaisen työn historia*. Toim. Raimo Parikka. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Parikka, Raimo 1999: ”Työn jäljillä”. *Suomalaisen työn historia*, s. 7—10. Toim. Raimo Parikka. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Pesola, Sakari 1996: ”Tanssikiellosta lavatansseihin”. *Rillumarei ja valistus. Kulttuurikahakoita 1950-luvun Suomessa*, s. 105—126. Toim. Matti Peltonen, Suomen Historiallinen Seura, Helsinki.

Portelli, Alessandro 2006: ”Mikä tekee muistitieto tutkimuksesta erityisen?”. *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*, s. 49—64. Suom. Salla Kivilaakso-Mendes & Saana Viertomanner. Toim. Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo, Ulla-Maija Peltonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Purhonen, Semi 2008: ”Sukupolvikokemus ja sukupolvitietoisuus suurten ikäluokkien elämäntarinoissa”. *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Toim. Semi Purhonen, Tommi Hoikkala & J.P. Roos. Gaudeamus, Helsinki.

Purhonen, Semi & Hoikkala, Tommi & J.P. Roos 2008: ”Suuret ikäluokat ja elämän käännekohtat”. *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Toim. Semi Purhonen, Tommi Hoikkala & J.P. Roos. Gaudeamus, Helsinki.

Rahkola, Janne 2014: *Traktorit Lapin läänissä vuosina 1950–1970*. Pro gradu -tutkielma. Historiatieteet, Oulun yliopisto.

Rannikko, Pertti 2016: ”Täyttyvä syrjäseutu”. *Kotona, kylässä, liikkeellä – Sivakka ja Rasinmäki arjen ja mielen tiloina*, s. 209—242. Toim. Rannikko Pertti, Sireni Maarit,

Päivi Härkin, Seppo Knuuttila, Maria Lähteenmäki, Jukka Oksa ja Mikko Simula. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Rannikko, Pertti & Sireni, Maarit 2016: ”Johdanto: kylätutkimuksen monet kerrostumat”. *Kotona, kylässä, liikkeellä – Sivakka ja Rasinmäki arjen ja mielen tiloina*, s. 7—22. Toim. Rannikko Pertti, Sireni Maarit, Päivi Härkin, Seppo Knuuttila, Maria Lähteenmäki, Jukka Oksa ja Mikko Simula. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Roos, J.P. 1987: *Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Saarikangas, Kirsi 2010: ”Rakennetun ympäristön muutos ja asumisen mullistus”. *Suomalaisen arjen suuri tarina*. Toim. Haggman, Kai & Markkola, Pirjo & Kuisma, Markku & Pulma, Panu. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki.

Sahlberg, Pasi 2015: *Suomalaisen koulun menestystarina – ja mitä muut voivat siitä oppia*. Alkuteos Finnish Lessons: *What Can the World Learn from Educational Change in Finland?* (2:n painos.) Teachers College, Columbia University. Into Kustannus, Helsinki.

Salasuo, Mikko & Suurpää, Leena 2014: ”Ystävyys ja ryhmä kahden sukupolven kerro- tussa elämässä”. *Nuoruuden sukupolvet. Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään*, s. 112—149. Toim. Vehkalahti, Kaisa & Suurpää, Leena. Nuorisotutkimusver- kosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 152, *Tiede*, Helsinki.

Salminen Ida 2009: ”Tarpeet, halut ja moraali. Naisten ansiotyö ja kulutusasenteiden muutokset Suomessa ja Länsi-Saksassa 1950-luvulla”. *Historiallinen aikakauskirja* Toim. Auneluoma Juhana, Kinnunen Tiina, Lamberg Marko ja Tikka Marko. Suomen Historiallinen Seura ja Historian Ystävien Liitto, Helsinki.

Savolainen, Ulla 2015: *Muisteltu ja kirjoitettu evakkomatka: Tutkimus evakkolapsuuden muistelukerronnan poetiikasta*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Joensuu.

Siirtolaisuusinstituutti: ”Siirtolaisuus Suomesta Ruotsiin 1960-luvulla ja tämän päivän maastamuuton kuva – mitä olemme oppineet, mitä opittavaa vielä olisi?”

http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/presentation/Elli_Heikkila_PohjolaNorden_28042014.pdf (luettu 9.3.2018).

Silvennoinen Heikki 2002: *Koulutus marginalisaation hallintana*. Gaudeamus, Helsinki.

Sipilä, Jorma & Anttonen, Anneli 2010: ”Miten hyvinvointivaltio muutti elämämme?”. *Suomalaisen arjen suuri tarina*. Toim. Haggman, Kai & Markkola, Pirjo & Kuisma, Markku & Pulma, Panu. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki.

”Suosituimmat etunimet vuosikymmenittäin”. Väestörekisterikeskus. https://verkkopalvelu.vrk.fi/nimipalvelu/nimipalvelu_etunimitop.asp?vuosi=5&L=1 (luettu 20.02.2018).

Tuomaala, Saara 2003: ”Pyörällä pääsee. Suomalaisen maalaisnuoruuden siirtymiä ja symboleita 1920–1940-luvuilla”. *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Toim. Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Tuomaala, Saara 2004: *Työtätekevästä käsistä puhtaiksi ja kirjoittaviksi. Suomalaisen oppivelvollisuuskoulun ja maalaislasten kohtaaminen 1921-1939*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Tuomaala, Saara 2005: ”Kuuliaiseksi ja ahkeraksi”. *Kansanetiikkaa. Käsitteitä hyvästä ja pahasta. Kalevalaseuran vuosikirja 84*, s. 42–56. Toim. Laaksonen, Pekka & Knuutila, Seppo & Piela, Ulla. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Ukkonen, Taina 2000: *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Valkama, Pekka 2013: *Kyliä organisoinnin hallinta. Tutkimus kyläyhteisöjen hallinnan järjestämistavoista ja -kokemuksista*. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR, Helsinki.

Vehkalahti, Kaisa 2014: ”Muisteltu ja kerrottu nuoruus 1920–1930-luvulla syntyneiden omaelämäkerrallisissa teksteissä”. *Nuoruuden sukupolvet. Monitieteisiä näkökulmia*

nuoruuteen eilen ja tänään, s. 112—149. Toim. Vehkalahti, Kaisa & Suurpää, Leena.
Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 152, *Tiede*, Helsinki.

LIITE 1

Haastattelun kysymykset (kirjoittelen murteen ja yleiskielen sekoitusta)

Millainen oli lapsuutesi (koti) ja mitä siitä muistaa? (sinunkaupat on tehty)

- Ketkä olivat vanhemmat?
- Mitä rakennuksia pihapiirissä? Onko rakennuksista muistoja?
- Millainen talo oli?
- Missä nukuthin?
- Montako sisarusta oli?
- Leikittekö sisarusten kans?
- Millaisia vaatteita käytettiin?
- Mitä vanhemmat tekivät?
- Vietittekö juhlia? syntymäpäiviä, joulua
- Muistatko milloin söit ensimmäisen jäätelön?
- Millaisia leikkejä oli?
- Oliko teillä radioa tai puhelinta?
- Tuliko kotiin lehteä?
- Näkykö sota kotioloissa?
- Mitä kotitöistä jäi mieleen?
- Oliko elikoita?
- Mitä te söittä?
- Onko jotaki mukana kotoa nykyisessä talossa?
- Keitä oli naapureina?
- Olthinko naapureitten kans paljon tekemisissä?
- Missä käytiin kaupassa ja mitä sieltä ostettiin?
- Oliko omaa rahaa käytössä?
- Mistä sitä sai?
- Kuka jäi kylältä erityisesti miehleen?
- Koska muutit pois?

Millainen oli koulu?

- Muistatko vielä ensimmäistä koulupäivää?
- Miten siihen valmistauduttiin?
- Mitä te tehittä koulussa?
- Oliko istumajärjestys tarkka?
- Tuliko läksyjä?
- Oliko laiskanläksyjä?
- Mitä koulussa syöthin?
- Mikä oli sinun lempiaine koulussa?

- Kua oli opettaja ja missä se asu?
- Pitikö opettajaa tervehtiä? entä muita kyläläisiä?
- Oliko oppilhaita paljon?
- Minkä ikäsenä opit lukheen?
- Mikä on tärkein asia mikä jäi koulusta matkaan?
- Oliko koulunkäynti mielekästä?
- Opetethinko käytöstapoja kotona vai koulussa?
- Puhuthinko koulussa soasta? Miten
- Miten koulussa kuljethin?
- Mistä kulkuvälineet olivat?
- Kävitkö ammattikoulua?
- Oliko koulusta hyötyä?
- Oletko kouluttautunu kansakoulun jälkheen?

Kerro vähän vapaa-ajastasi?

- Oliko vapaa aikaa?
- Miten vapaata vietettiin?
- Miten opit ajamaan polkupyörällä?
- Kävitkö iltamissa?
- Millaisia iltamat olivat?
- Kävitkö talkoissa?

Lasten koulutus

- poikkesko lasten koulunkäynti sinun omasta koulusta?
- Mitä lapset opiskeli?
- Autoitteko lapsia opiskeluissa?
- Mikä oli lasten koulunkäynnin merkitys?
- Mitä lapset tekivät vapaa-ajallaan?

Omilleen muuttaminen

- Milloin muutit pois kotoa? Miksi
- Millainen oli ensimmäinen oma asumus?
- Miten toimeentulo hankittiin?
- Koska rakensitte oman talon?

- Miten talo rahoitettiin?
-
- Sisustitteko taloa?
- Tuliko talosta unelmien koti?
-
- Millaiset tilat siinä oli?
- Miten sitä lämmitettiin?
-
- Miten sitä suunniteltiin?
- Ketkä sen rakensi?
- Saitteko tupaantulijaisia?
- Mitä rakennuksia talon yhteyteen tuli?
- Miten veden ja sähkön tulo sisälle muutti elämää?
- Onko ensimmäisestä kodista muistoesineitä tai tavaroita nykyisessä kodissa? Mitä?
-

Haastattelusopimus

Ilkka Harri, (puhelinnumero)

(sähköpostiosoite)

Oulun yliopisto, Historia

10. maaliskuuta 2016

Ilkka Harri
(Kotiosoite)

Tämä sopimus koskee Ilkka Harrin pro gradu -tutkielmaa varten nauhoitettavia ja litteroitavia haastatteluita. Haastattelukertojen määrä sovitaan aina erikseen. Tutkielmassa kartoitetaan haastateltavien elämänvaiheita ja kokemuksia. Tutkielman ohjaavana opettajana toimii professori Tiina Kinnunen Oulun yliopistosta.

Haastattelut kestävät noin tunnin kerrallaan. Haastattelut ovat pelkästään tutkimuskäyttöön ja haastatteluiden tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimuksen raportoinnissa huolehditaan haastateltavien anonyymiteetistä. Tutkimuksen julkaisun jälkeen haastatteluiden materiaali on tutkijan säilytyksessä mahdollista myöhempää käyttöä varten. Litterointi on tutkijalla myös paperisena versiona.

Allekirjoittamalla tämän sopimuksen suostun siihen, että haastattelu(t) tallenetaan ja haastattelumateriaalia voidaan käyttää tutkimuksellisiin tarkoituksiin.

Haastattelija, Ilkka Harri

Haastateltava

Sopimuksia on kaksi kappaletta, joista toinen jää haastateltavalle ja toinen haastattelijalle.